

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07356

BAYM RAND

Binem Heller

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

בינם העלער / ביים ראנד

בינם העלער

ביים ראנד

לידער

פארלאג קרית-ספר בע"מ, ירושלים

חרוב

ביים בוג

אָ, ליד מיינס, איך האָב דײַך געצוימט!
זיי רואיק — פאר פליגל פון טרוים
פאראן איז נאָך שטח גענוג —
דערווייל ליגט געפרוירן דער בוג.

אין בלוילעכן פראָסט ליגט דער טייך —
ס'איז ברעכן די גרענעץ נישט גלייך
און לויפן — אוודאי נישט קלוג,
איצט דארף מען פארהיטן דעם בוג.

איך ווייס, אז פארשטשעמען די ציין
איז שווער, ווען מען הערט א געוויין
פון יענער זייט גרענעץ זיך רוקט,
דאָך דארף מען איצט וואכן ביים בוג.

אָ, ליד מיינס, ווי איך בין דיר ליב!
זיי רואיק, דו ווערסט איצט געאיבט,
צום דרייסטן און זיכערן פלוג
אריבער דעם בלוילעכן בוג.

די פליגל — אין לייכטן געוויג —
פארווארפן וועסטו ווי א בריק,
ווען דורכגיין וועט דארפן אין צוג —
די פרייהייט פאר יענער זייט בוג.

ביאליסטאָק, 1940.

מיין מאמע אין געטא

די ווערטער, וואס טויגן אויף לידער,
צעברעכן זיך שוואכע און דינע.
זיי זענען מיר איצטער דערווידער
און כ'ווארף זיי פון זיך אָפּ מיט שנאה.

ס'איז ווייניק, איך זאל זיי פארסמען
מיט בראנדיקן אָפּגאַס פון טרויער —
ס'איז אלץ נישט די שפראך פון מיין מאמע,
אין ווארשעווער געטאָ פארמויערט !

גיב ווערטער, פון וואנזין צעברענטע,
גיב ווערטער פון פלאם און פון פיבער ! —
זיי וואָלטן זיך אפשר דערנענטערט,
דעם מויער פון געטאָ אריבער.

אזוי — בלייבן איבער די וועגן,
אויף וועלכע עס גייען די שטערן.
אין יידישן געטאָ זיי מעגן
נאָר שיינען אין אָפּגלאנץ פון טרערן.

זיי ווייסן — דעם האס כ'קאָן פארבארגן,
נאָר בלייבן וועט ער דער גערעכטער.
און אויב איך וועל מאָנען ערשט מאָרגן,
נאָר מאָנען וועל איך אויך פאר נעכטן . . .

ביאליסטאָק, 1940.

הער מיך אויס

הער מיך אויס, מיין סאלאָוויי,
איידער נאך דו פליסט אוועק :
נעם אויף שמאַלע פליגל צוויי,
נעם אויך מיט מיין גרוס אין וועג.

האַסט דעם פּרילינג אויפגעשפּילט
ביז אין זומער אים באַגלייט.
ס'האַט ארום די ערד געשטילט
און צום שניט זיך צוגעגרייט.

הער מיך אויס מיין סאלאָוויי —
איך פלי איצט מיט דיר נישט מיט.
ביז אין ווינטער, ביז זאוויי
וועט מיר סטאיען ברויט פון שניט.

צום געדענקען כ'האַב גענוג,
צום פארגעסן כ'האַב א סך —
אויף דער גרענעץ היט דער בוג
פון פארגאנגענהייט די וואך.

האלב פון לעבן האָט געקאָסט,
אַפגעסמאליעט זיך די הענט —
די פארגאנגענהייט פארלאָזט
כ'האַב אויף אייביק און פארלענדט.

הער זשע אויס, מיין סאלאָוויי :
דו דיין ליד היט ווי א נס.
איך — דאס ליד פון ווינד און וויי —
גוט וואָלט זיין ווען איך פארגעס !

ביאליסטאָק, 1940.

מיין לעבן ...

מיין לעבן, דער שמייכל וואָס כ'טראג
דורך דיר אין די אָפענע ציין,
מיט יעדן פארגאנגענעם טאג —
ער לעשט זיך און הייבט אָן פארגיין.

ביי דיר איז דאך קיינמאָל נישטאָ,
קיין לידיקע, פרייע מינוט,
וואָס כ'זאל זי נישט קענען פארטאָן,
וואָס מיר זאל נישט זיין מיט איר גוט.

די טעג פון דער לויטערער זון,
די טעג פונעם הארבסטיקן ווינט —
זיי ווייסן, אפנים, דערפון
און לויפן, אנטלויפן געשווינד.

און דאך — ווען מען קאָן און מען מעג,
און דאך — ווען איך ווייס אזא שפרוך —
איך וואָלט אויף א צייט כאַטש אוועק,
אוועק אויף א שטילן באזוך.

פאר געבן איין־איינציקן בליק
אריבער די צענטליקער יאָר —
באצאָלן כ'בין גרייט פאר דעם גליק
א קאָפּ מיט פארפרוירענע האָר.

כ' וואָלט אפשר ביים שיין פון די טעג,
וואָס זענען פון לויף נאך צעגליט,
דערזען, ווי פון בלוט און געשלעג,
די ערד גייט ארויס מיט א ליד.

ביאליסטאָק, 1940.

דאס זילבערנע גלעקל

דאָס זילבערנע גלעקל פון שליטן
אויף פובליקער שטילקייט פון שניי —
גענוג איז, אין הארץ זאל א שניט־טאָן
די בענקשאפט א שארפע ביז וויי.

אהין ווו איך האב זיך געראנגלט,
אין קלעמען — צום שוונג זיך געגרייט,
כ'ויל גרייכן צוריק און דערלאנגען
דורך שטילע, דורך לויטערע רייד.

איך האָב נישט פארגעסען די זאָרגן,
די גרויע, טאָג־טעגלעכע קריג,
ווען כ'האָב פון מיין טאטן פארבאָרגן,
מיין יעטוועדן טראָט, ווי א זיג.

און דאָך, ווען אריבער די יאָרן,
איך קוק איצט צוריק פון דער ווייט —
גייט אויף, ווי א פונק אין זכרון,
די הארבע, פארגאנגענע צייט.

א רויטלעכע שיין גיט א פינקל
און וואשט אָפּ דעם חושך פון ווענט.
איך טוליע זיך ווידער אין ווינקל,
ווו ס'איזערנע אייוועלע ברענט.

עם שווייגט נאָך פארפינצטערט די מאמע,
נאָר איך ווער צום זינגען גערעגט;
און איך קוק אריין אין די פלאמען —
פארכאפט פון דעם העלן געיעג.

און ווען ס'ווערט דאָס פייער אנטשוויגן,
ווען ס'שטיקט זיך אין אשן דאָס קויל —
הייבט אָן ערשט צו לעבן דער ניגון
אין פלאמיקע רייד אויף מיין מויל.

ביאליסטאָק, 1941.

אַנזאָג

ס'ווערט שטילער און שטילער. די לופט, א געדיכטע, איז גרייט פארן אַנקום פון שטורעם.
די פינצטערע כמארעס, אין שיכטן אויף שיכטן, פארציען דעם הימל מיט גבורה.
די בערג זענען ווייט אינעם חושך פארשוונדן ;
דער נעפל פארמעקט האָט די זילבערנע שפיצן,
נאָר ס'ווארטן די תהומען, עס זאל זיך א צינד טאָן
דער שארפער זיגזאג פון צעקרייזיקטע בליצן.
דורך אָפענער טיר און דורך פענצטער צעפראלטע
איך זע, ווי דאָס גרינס האָט זיך פלוצים פארלאשן.
איך זע, ווי די פייגל פון הימל באהאלט ווער —
איך ווארט אויפן דונער, איך ווארט איצט אויף לשון.

הער איין זיך, דער אנזאג קומט אן : ווי א ציטער,
א ווינטל שוועבט דורך אויף די גראזן פון אויבן.
נאָך אים גייט דער מעכטיקער רעש פון געוויטער,
רייסט שטיקער פון ערד אָפ און פרווט זיי צעשטויבן.
דער שטורעם קומט אָן און פארנעמט אלע ענדן —
די ערד דארף אים איצטער אינגאנצן געהערן.
ער ווארפט אויפן בוים זיך און וויל אים פארלענדן —
דער בוים וויל אנטלויפן, דער בוים וויל זיך ווערן.
ער רייסט זיך פון וואַרצל, ער קרעכצט און ער וואַיעט —
אומזיסט, ס'איז אין ערגעץ נישטא ווו אנטרינען.
איך שטיי אינעם אָפענעם פענצטער און לוייער —
איך ווארט איצט אויף לשון, איך ווארט אויפן דונער.

אלמאָאטא, 1941.

אויף א באנק

אינמיטן פון רעש און גרויסשטאָטישן ריח
א ייד אויף א באנק ליגט, ווי אויף א מזבח.
די ליפן — פארדארטע, מיט דורשטיקע ציינער —
אינמיטן דער רושיקער שטאט איז ער — איינער.
נישט יצחק, דער זון איז דאָס פון דער עקדה —
ניין, ס'ליגט דא אברהם אליין איצט, דער זיידע,
בלויז עלטער מיט עטלעכע טויזנטער יאָרן —
וויי, וואָס פון אונדז איז געוואָרן !

ער שלאָפט. אויף זיין באַרד פאשען רואיק זיך פליגן,
אזוי ווי אויף פעלדער פון חומש — די ציגן.
געגאנגען איז ער איבער ימען און לענדער
מיט באַרוועסע פיס און פארגארטלטע לענדן.
ווי זענען די טשערעדעס שעפסן און רינדער ?
ער מורמלט פון שלאָף בלויז : די קינדער... די קינדער...
געלאָפן... געפאלן... פון הונגער... פארלאָרן...
וויי, וואָס פון אונדז איז געוואָרן !

זעץ איך זיך אוועק ביי זיין שטויביק צופוסן.
איך דארף אים נישט וועקן, אז כ'זאל זיך דערוויסן,
ווער ס'האָט אים געבראכט אויף דער באַנק און געבונדן.
איך וועל אים נישט וועקן — נישט וועקן די ווונדן,
דאָס דרעמלט מיין טאטע און ברומט ווי פון חלום :
וועסט דורכגיין, וועסט דורכגיין, וועסט דורכגיין בשלום,
און ס'דאכט זיך, זיין פנים ווערט לויטערער, קלאָרער. —
וויי, וואָס אונדז איז געוואָרן !

ניין, כ'ווייס, אז איך וועל זיך נישט קענען גענארן,
ווייל דורך זענען מיר דאָך די זעלבע געפארן.
אויף אונדז האָט דער הימל מיט פייער גערעגנט
און יעדער וואָקזאל האָט מיט רויך אונדז באגעגנט.
אינמיטן פון הילכיקע קינדער-געוואלדן,
מיר זענען געלאפן אין פעלד זיך באהאלטן,
די אויגן פארגראָבן אין גילדענעם קאַרן. —
וויי, וואָס פון אונדז איז געוואָרן !

וואָלט ער פאר זיין זון מיך געוואָלט אָנערקענען !
וואָלט ער פאר א קרבן געוואָלט מיך פארברענען ! —
ער האָט אים געזוכט אין פארלירענעם וואנדער,
געוואָלט האָט ער זיין מיטן זון דאָרט, נישט אנדערש,
נאָר ער האט אליין דאָרט געלייגט זיינע ביינער —
דעם חלף האט דאָרט נישט פארהאלטן שוין קיינער,
נישטאָ קיין מלאכים — פארהאלטער פון צארן...
וויי, וואָס פון אונדז איז געוואָרן !

אלמאָאטא, 1942.

געסט

און וועמען דערווארט איצט מיין חלום?
און ווער וועט דארט קומען צו גאסט?
מיין מאמע — פון הונגער געשוואָלן,
די ברידער — מיט קאטאָרגע־לאסט.

מען שטארבט דאָך בלויז איין מאל מסתמא,
און איין מאל בלויז זאָגט מען אפ וידוי,
און דאך קומען ברידער, די מאמע
אין חלום און גוססן ווידער.

די מאמע איז לייכט צו דערקאָנען,
זי קומט אין מיין חלום פארוויינט.
זי לייגט אויף די קני מיר איר פנים
און וויינט די געשטשירעטע ציין.

זי עצהט, איך זאל זי פארדעקן
מיט בלומיקן טישטעך פון חלה,
וועט זי מיך שוין מערער נישט שרעקן,
אין חלום מיך מער נישט באפאלן...

נאר אנדערש גאר קומען די ברידער —
אמערסטן איך זע זיי אין בלוט.
זיי הייסן: צערייסן די לידער
און רייצן זיך: גוט אזוי, גוט!

די אויערן אונטערגעשניטן —
גיט איינער פון זיי מיר אנטקעגן:
— כ'וועל יעטוועדן טראָט דיינעם היטן,
א שטילער דיר נאָכגיין אויף וועגן.

כ'וועל שטארבן און נאכאמאָל שטארבן
און כ'וועל נישט אראָפּ פון דיין וועג,
ביז דו וועסט אין שלאכטן אין הארבע
אויף שפור פון מיין בלוט נישט אוועק!

דער צווייטער, דער דריטער, דער פערטער —
מיט מיילער פארבלוטטיקטע, רויטע,
מיט שטילע אַנזילביקע ווערטער,
ווי ס'רעדן אין חלום די טויטע :

— פון אלע האַסט דו זיך באהאלטן
און לעבן געבליבן ביסט דו.
נאָר ווייס, אז אין טויזנט געשטאלטן
מיר וועלן באַרויבן דיין רו.

מיר וועלן מיט טויזנט ענוים
דיין שלאָף און דיין חלום באשטעלן ;
דיין בלוט וועט, ווי אונדזערס, נישט רוען,
כל־זמן דיין נקמה וועט פעלן !

אלמאָאטא, 1942.

אז ווויל איז דעם ווינט

אז ווויל איז דעם ווינט, וואָס ער ווייסט פון קיין שטערונג
ער גייט איבער ליניעס פון פראַנט און פון פייער,
ער פירט דורך די כמארע דורך זאלפ פון האַרמאטן ;
דעם ריח פון עפל ער טראַגט צו צעשטערונג
און פון א פארברענטן קאַלוירטישן שייער
דערטראַגט ער דעם אויפרייס, דעם הילך פון גראַנאטן.

מיין טראַט איז פאראורטיילט צו קריכן און פויזען
און ווארט אומבאהאַלפן אויף שווינדל פון רעדער —
מיין טראַט איז פארמשפט צו רעלס און שאסייען.
איך זייץ אין דער שיינער מסיבה פון רויון,
איך זיסלעכן נעפל פון עפלבוים־סעדער
און זע זי, די ערד פון פאַגראַם און געשרייען.

איין כוואליע איז שרעק און די אנדערע — שוידער,
און ביידע זיי גייען מיין רוקן אריבער
און פירן מיך אָפּ צו די וויסטע קאַשמארן.
איך לויף צווישן תליות פון ווינטן געהוידעט,
איך פאל איבער פרישע פארשאַטענע גריבער,
און אַט — איך געפין זיך אין לאַנד פון געפארן.

כ'בין דאָ — און גענוג איז דאָס רואיקע ווארטן !
מיין שפראך איז א וואלד מיט געצונדענע שטאמען,
מיין דמיון — א רוים מיט פארלירענע שטערן.
זאָל זיין, אז מיט פלאם איז דער רוים א פארשפארטער —
מיט פלאם וועל איך פרווון אדורכגיין דורך פלאמען. —
דורך ריך וועט מען זען מיד, דורך אומקום — דערהערן !

אלמאָטא, 1942.

* *
*

היי, ארטילעריסט, הייב אויף העכער די לופע,
דערלאנג א סנאריאד פונעם גרעסטן קאליבער,
ברעך אויס א שטיק פונעם דייטשישן מערב,
און איך — נאך זיין שפור — וועל דעם פראַנט שוין אריבער.

אַ, פליער! שטייג אויף אין די פיינטלעכע רוימען,
צעשיט אין א האגל די גאַלדענע שטערן,
דערשטיק דאָרט דעם שונא, וואָס וויל מיך פארצוימען
און האלב פון דער וועלט פאר מיין טראַט וויל פארווערן.

מאך פרייער דעם וועג — ווייל אליין בין איך גרייט שוין:
צום ראנד פונעם אומקום האָב איך זיך דערנענטערט.
דעם הימל איך טראַג אין מיין בליק א צעקנייטשטן,
די ערד — א פארקוילטע, די ביימער — פארברענטע.

איך נעם דעם נאגאן, ווי א שליסל א טרייען —
מיט יעדערן שאַס ווערט א טויער געעפנט.
מיט בלוט איבער בלוט און מיט פיייער דורך פיייער —
אזוי מוז מען גיין און — אזוי וועל איך טרעפן!

.1942

טויזנטער מיילן

טויזנטער מיילן פון היים און פון שלום —
טויזנטער מיילן און — זומער.
ס'לויפט אָן דאָס גרינע געבלעטער, מיין חלום
אָפן בלייבט גאפן א שטומער.

ס'פאלט שוין אין געלקייט דאָס גרינס פון די בלעטער,
בלויקייט פון הימל ווערט מאטער.
כ'היפער פון עבר צום ליכטיקן שפעטער
איבער א יאָר אלמא־אטער.

שפינוועבס וואָס וויגט זיך איצט צווישן די ביימער,
נעפל פון שטילע פארנאכטן,
דאָס איז מיין בריק און אזוי איבער טרוימען
גיי איך מיט אויגן פארמאכטע.

אלמא־אטא, 1942.

פארגעסן, פארגעסן

א בליץ האט דעם הימל העל איבערגעשניטן,
דער דונער — נאך אים — האָט צעטרייסלט די ענדן.
דער בליץ איז פארביי און דער דונער — געמיטן,
נאָר איך בין געבליבן געפלעפט פון פארבלענדונג.

די כמארע הענגט איבערגעשפּאַלטן אינצווייען,
און ס'פלייצט איבער מיר איצט מיט ווארעמקייט וויכער;
דער רעגן וואשט אָפּ פון מיין גוף די געשרייען —
איך שטיי ווי פון אייגענעם לעבן א זכר.

פארגעסן, פארגעסן — ס'איז גארנישט געוועזן;
איך בין נישט אוועק אינעם ווילדוואלד פון יאָרן;
פון ביכער האָב איך בלויו זשול ווערן געלעזן,
און כ'בין נאָך א האלב פון דער וועלט נישט פארפּאַרן.

און אט איז די כמארע פארגאנגען אין פענצטער,
פארגאָסן די שויבן מיט זילבערנע שפּריצן.
מיט אויגן פארגרויטע — כ'בין ווידער דער קלענסטער
אינצווישן די ברידער פארגאפטע, וואָס זיצן.

פארגעסן, פארגעסן — כ'האב אלצדינג פארגעסן,
מיין וועג, ווי אין קינדהייט, ליגט ווידער א גראָדער,
און יעדער מעת-לעת פון די תמוז-מעת-לעת'ן
הענגט קיילעכדיק, פול, מיט א זוניקן יאָדער.

די ערד איז א גאנצע, דער הימל — א רונדער,
און יעדער פארנאכט האט זיין אייגענע שקיעה.
און יעדן פרימארגן קומט אן ווי א ווונדער
א סטייע פון שוואלבן דעם חלום פארציען.

מערער מעש דערלאנג, ארקעסטער

מערער מעש דערלאנג, אַרקעסטער ! —
ערגעץ גוואלדיקט מען מיין שוועסטער,
ערגעץ בראזגען איצטער שויבן,
ערגעץ גייען רויבער רויבן.

אויסגעפליקטע בערד און פיאות,
אָפּגעהאַקטע טויט־געשרייען,
אויסגעשמירטע פארמעט־ספרים,
טיפע, לאנגע ברידער־קברים. —

מער געבויגן, מער געבויגן —
ווייז נישט קיינעם דיינע אויגן.
פייער קאָן פון זיי א זעץ טאן,
שנאה — פון דעם אַטעם לעצטן.

מערער מעש דערלאנג, אַרקעסטער,
טויב, פארטויב, די שטילקייט לעסטער ! —
צופיל ווונדן אויף צו היילן,
צופיל מתים אויף צו ציילן.

אלמאָאָטא, 1942.

אויף מערב

א קנויליקער רויך אויפן רוים,
געשרייען פון לאַקאמאַטיוו. —
די עפל איך לאַז אויפן בוים,
די תבואה — אין ערדישער טיף.

אויף מערב, אויף מערב מיך פירט
דער רוף פון דער שווארצער מאשין.
פון טויזנטער וויאַרסטן פארווירט,
איך טראַג זיך אהין אלץ, אהין.

געקומען — איך בייג אָפּ דעם פראַנט :
א פאַרהאנג פון פייער און פלאם.
געקומען, כ'בין דא. איך בין נאַנט,
ביים בלוטיקן שפור פון מיין שטאַם.

ניין, ניין ! איך געדענק נישט אצינד
דאָס אלץ, וואס איז דאָרטן געשען. —
ביים לעבן טרעף איך מיין געזינד
און אלץ — אויפן אָרט ווי געווען.

דאָס טישטעך שיינט ווייס אויפן טיש,
און לעפל און מעסער איז גרייט.
און ס'טראַגט זיך פון קיך אזוי פריש
דער ריח פון זעט און פון פרייד.

איך עפן די שאַנק און דערשפיר
דעם דופט פון פארפומען אויף זייד,
פונדאנען האָט גארנישט גערירט
און גאַרנישט גענומען די צייט.

ווי שטענדיק, דערזע איך, עס הענגט
דער מאמעס ווייס־חופיקע קלייד.
עס הענגט נאָך ווי פריער און בענקט
צום טאָג, ווען מען האָט עס גענייט.

איך טרעפ אויפן זעלביקן אָרט
דעם טאטנס קאפּאַטע צעשיט.
אין צויטן — דער זייד זיך צעפּאַרט,
ווי ס'פּאַסט פּאַר אַ חסיד אַ ייד. — —

צו וואס, אוי, צו וואס אליץ — צו וואָס
האב איך זיך אין אומגליק דערטראכט —
פון דעם, וואס איך בין מיט פּאַרדראָס
אוועק — כּווער צוריק איצט געבראכט.

ביז ווייטיק עס טוט מיר איצט באנג
דאָס לעבן, וואס איז דאָרט פּאַרווישט. —
אין קדיש שלאָגט אָן מיין געזאנג
און ווערטער — מיט נעפל צעמישט.

אלמאָאטא, 1942.

נישטאָ

געווען איז אן אָנהייב — איצט איז ער נישטא. איצט ליגט ער מיט ערד און מיט שטויב א פארמישטער. אליין, ווי א נשרף, פארצאָרנט און גרא — שטיי איך איבער אשן און נישטער און נישטער.

איך קען אלע ווערטער די קלוגע, איך ווייס : ביסט לעבן געבליבן — דעם טויט צו פארגעסן. נאָר שווער, אוי, ווי שווער, עס זאָל גרייכן דין טרייסט ווען הינטער דיר שליסן זיך צו אלע שלעסער.

דו גייסט אין דער ווייטקייט אליין איצט, אליין, דו נעמסט אין דיין וועג מיט א קינד, ווי א זכר : דאָס דינע, דאָס ליכטיקע שנירל געוויין דורך אים זאָל ביז טיפער אומענדלעכקייט גרייכן.

אלמא'אטא, 1942.

ירושה

נישט אלץ, וואס געירשנט — כ'ועל לאזן ירושה.

נאָר איין זאך : מיין שנאה, מיין פיינפולע שנאה,
וואָס יאגט אָן אין אויג מיט א בלוט־שטראָם פון האַרץ,
וואָס איינע בלויו זי איז איצט שולט אין זינען,
וואָס האט אלע פארבן פארגאַסן מיט שוואַרץ ;
מיין שנאה, וואס דארף נישט קיין שפראך און קיין טייטש
און רייסט אויף ביים בלויון דערמאַנען : א דייטש —
דאָס וועל איך מיט ציטער פארהיטן און זאָגן :
— דאָס זאָלסטו, מיין קינד, צו דער אייביקייט טראָגן.

דורך דיר זאל אוועק, נישט געשטילט, מיין נקמה
און גיין, א געטרייע, אויף שפורן פון מאָרד.
זאָלסט טראָגן א סדומישע שטראָף אויף די סדומער
און ברען אונטער יעדן רוצח דאָס אָרט.
דיין בלוט זאָלסט, חלילה, מיט זיינעם נישט מישן.
צום הונגער זאָלסטו אים דערלאנגען דעם דאָרשט.
א שטיין — ווען ער וועט ביי דיר בעטן א קישן.
און רעדסטו צו אים — ווי דו וואָלסט אים געפאָרשט —
און היט זיך צו שטעלן אין גבול פון זיין שאַטן,
און היט זיך מטמא צו זיין מיט זיין אַטעם.

אלמאָאטא, 1943.

אין שאַטן

אין שאַטן — מיין ברודער, מיין מאמע, מיין שוועסטער —
צעעפנטע מיילער, פארהויבענע הענט.
פון אומגליקן אלע — דאָס אומגליק דאס גרעסטע —
א שבת, א דור ביזן וואַרצל פארלענדט.

צי האָב איך אומזיסט דען געשיידט זיך מיט גראמען?
צי האָב איך אומזיסט דען געשוויגן א יאר?
א קדיש גענוג קאָן נאָך זיין פאר א מאמען,
נאָר ווי גיט מען טרייסט א פארטיליקטן דור?

די ערד האט ביז איצטער געזען בלויז מיין נאקן —
דעם בליק כ'האב באהאלטן פאר חרפה און שרעק.
איצט קער איך פארעקשנט זיך אום און מתקן
כ'בין דאָס, וואָס אין בלוט איז אויף אייביק אוועק.

דאָס פייער, וואָס האָט מיך געיאגט איבער לענדער,
צעשניטן די פעלדער מיט פאסן פון פראָנט,
האָט איצטער אויף מערב זיין פנים געווענדעט —
מיין היים ווערט אלץ נענטער, דער חורבן ווערט נאָנט.

איך גיי אים אנטקעגן! — אין פרייד פון פארפאָלגן,
אין רויך פון פארנומענע דערפער און שטעט —
איך גיי איצט צוריק פון דער רוסישער וואַלגע —
אין וואַלקן פון אַנגריף צו ווארשע איך טרעט!

אלמא-אטא, 1943.

רויטע הימלען, שווארצע ביימער...

רויטע הימלען, שווארצע ביימער
און דער טויט אליין איז — שומר.

אָפגעשניטענע מיט פלאמען
אלע וועגן צו מיין מאמען.

פליט אַ טויב אין מיין שליחות
צו דעם לאנד פון די רציחות.

פליט זי, און דער פראַנט ווערט נע'נטער,
און זי פאלט א קויל־פארברענטע.

שיק איך אָפ דעם ווינט פון דרום —
ווערט אין וועג פון אים א שטורעם.

הייבט ער קעמפער פון די גריבער,
גייט מיט זיי אין אָנגריף איבער.

שיק איך אָפ דעם ווינט פון צפון —
לייגט ער אויס דעם שונא שלאָפן.

דעקט אים איין מיט וויסע שנייען,
שווארצע קרייצן, שווארצע רייען.

וועל איך מער נישט שיקן קיינעם,
און אוועק אהין אליין נאָר.

כ'האָב א בריוו שוין אָנגעשריבן —
ווערטער יידישע און ליבע.

אויף מיין ברוסט וועל איך אים טראַגן,
ווען איך וועל דעם שונא שלאָגן :

„צו מיין מאמען, צו מיין ליבער!
אפשר ביסטו נאך געבליבן ?

אפשר וועסטו זיך דערווארטן
אויף מיין טראַט דעם לאנג געגארטן . . .“

אלמאָאָטא, 1943.

א מעשהלע

א. קינד מיינס, דו פיר דיינע פינגער
אדורך מיינע טונקעלע האָר.
צו טראָגן די שנאה ווערט גרינגער
און גרינגער — פארגעסן די וואָר.

איך וויל דיר דערציילן א מעשה,
נאָר דו ביסט צו קליין נאָך, צו קליין.
וואָס וויסטו פון יאָר ניין און דרייסיק —
דעם יאָר פונעם גרויסן געוויין ?

דיין טראַט אויף דער ערד איז נישט זיכער,
דו הייבסט ערשט אָן בינדן די רייד —
וואָס וויסטו פון דייטש און רציחה,
פון מאמעס און קינדער צעשיידט ?

דו ציילסט אויף חדשים דיין לעבן,
וואָס האט פון נישט-זיין אויפגעטויכט,
נאָר איבער דיין אויפקום — עם שוועבן
די ווארשעווער הייזער אין רויך.

איך טרעף דאָרט אין איינעם א טויער
א קינד, פונקט ווי דו, טראַפ אין טראַפ,
מיט אייגעלעך ריינע און בלויע,
מיט זיידענע האָר אויפן קאָפּ.

א סטעזשקעלע זוכט עס דורך פלאמען,
דורך רויכן — א וועג זוכט דאָס קינד ;
א סטעזשקעלע זוכט צו דער מאמען
דאָס פיצל, פון וויינען שוין בלינד.

איינס פון די פיסלעך איז באַרוועס,
דאָס צווייטע — באַזאַקט און באַשוכט.
קאַן זיין, אז דאָרט אונטער די חורבות
די מאמע א שיכל נאָך זוכט . . .

נו, וועמען דערצייל איך, נו, וועמען ?
ווי גוט, וואָס דו קאַנסט נישט פארשטיין.
ווי גוט, וואָס די ליכטיקע ברעמען
פארבלייבן נאָך קינדעריש ריין.

אלמא'אטא, 1943.

חרוב

אמאָל האָט דער געלער מלמד
מיך אָפגענומען ביי דער מאמען,
געזעצט מיך ביי אן אלטן חומש
אינמיטן דער חמימה פון זומער ;
אמאָל האט דער געלער מלמד
אין שמוציקן קאפל פון סאמעט
געפירט מיך אין א טאָג א הייסן
אנטקעגן דעם האַריקן עשיו.

אמאָל איז מיין קינדערשער חלום
געוואָרן צו הבל הבלים,
געוויינט זיך צו שמייכלען און שעמען
אנטקעגן געכמורעטע ברעמען
פון אייביק פארברוגטן טאטן :
— די פרייד זאָל חלילה נישט שאטן,
דער זון זאל ארויסגיין א פרומער
בשלום — פון ליכטיקן זומער.

אמאָל האט דער פוילישער הימל
באזונדער געמאכט זיך א סימן,
באזונדער א פארב פארן חודש
פון יידישן פחד און שוידער.
מיין הארבסט האָט געהייסן דאָרט אלול,
און ס'האָבן די בלעטער די געלע
געטאנצט און געדרייט זיך אין הויפנס
צום ניגון פון וויינט און פון שופר.

דערנאָך האט געווערט זיך מיין יוגנט —
אוועק פונעם טיש נישט באנוגנט
און האָט מיט א ריינעם געוויסן
דעם שבת, דעם שווארצן צעריסן
מיט פלאם פון דער פאָן, דער רויטער.
אוועק ווי א נוקם־ונוטר —
מיט יידישן נוסח און ניגון —
בין איך קעגן אומרעכט און ליגן.

און דאן האב איך טוישן די לידער
געפרוויט אויף די רייד פון מרידה,
אויף בונט און אויף ליכט צווישן קראטן,
און ווארשע — פארקלעפט מיט פלאקאטן.
אין גאסן געפירט כ'האב המונים
מיט שטיינער אנטקעגן דעם שונא,
מיט לידער אנטקעגן באגנעטן,
מיט פויסטן אנטקעגן פארעטער.

אלץ, אלץ איז פארגאנגען, איז חרוב,
פארמשפט מיין בלוט איז זיין ערוב,
פאר אלע — די שניידער, די שטעפער,
די בעטלער, די זינגער, די שלעפער,
די מענער מיט האסטיקע תנועות,
די איידעלע פרויען — די צנועות, —
זיי אלע, זיי אלע, זיי אלע,
זיי ברענען אין שולן, אין שטאלן.
זיי שטארבן פון הונגער און פיבער,
מע טרייבט זיי זיך לייגן אין גריבער,
און ווארטן אויף לעצטן עיננים,
א שיכט אויף א שיכט — אזוי רואיק
און ווארטן, מע זאל זיי פארשיטן
אינמיטן פון לעבן,
אינמיטן.

אלמאָאָטא, 1943.

הבדלה

נעם איך דעם כוס אין דער רעכטער האנט —
מיד איז דער גוף, די נשמה איז קראנק.
פול ביז צום ברעג מיט דעם גיפטיק געטראנק,
נעם איך דעם כוס אין דער רעכטער האנט,
מאך איך הבדלה ביי ברענענדיק לאנד.

רויט איז דער הימל, שווארץ איז דאָס גראָז,
פעלדער — מיט נאקעטע ביינער פארזייט,
קברים אויף קברים, אויף לענג און אויף ברייט.
רויט איז דער הימל, שווארץ איז דאָס גראָז,
אלט איז די תפילה: פארוואָס, אוי פארוואָס ?

וואו איז געבליבן א פיצל פון ערד,
וואו איז דערלויבט נאָך מיין שטים און מיין טראַט,
וואו בין איך פריי פון פאראכטונג און שפאָט,
וואו איז געבליבן א פיצל פון ערד,
וואו איז מיין לעבן נאָך אלץ נישט צעשטערט ?

העל איז די שרפה און איך בין די קנויט,
ברענט זי — דערברענען וועט זי ביזן סוף,
ברענט זי — פאר פרעמדע חטאים א שטראַף.
העל איז די שרפה און איך בין די קנויט —
מיליאָנען מאָל טויט איז שוין מער נישט קיין טויט ...

שטילער — דעם טייך ווי א שפיגל פארדעק,
אַש אויף די האָר, און אין קריעה — דאָס לייב.
אלץ איז פארגאנגען און דו בלויז, דו בלייב,
דו נעם דעם טייך ווי א שפיגל פארדעק,
דו זעץ זיך שבעה ביים נידריקסטן ברעג.

אלמא'אטא, 1943.

צום לאנד אָן געוויין

קינד מיינס!
פון דיינע טריטעלעך קליין
פון דייין פיצעלע האנט,
איך לאז זיך איצט פירן
צום ווייטן לאנד,
צום לאנד אָן געוויין.

דיר פאלט דער ווינט
ווי א שאל אויף די אקסלען.
מיר גייען
און גייענדיק — וואקסטו,
נאָר מיר אין פנים
פאלן
אלע שטורעמס און שלאקסן,
אלע רעגנס און שנייען.

מיר גייען,
און גייענדיק — גרוי איך
אָט קומען מיר אן:
ס'שטייט אָפן דאָס טויער
צום לאנד אָן געוויין.
און פלוצים דערזע איך,
ווי נעבן דיר
ווער איך קלענער און קליין.
דיין מעכטיקע האנט
טוט א פיר
איבער שפאנונג פון ווינטן —
מיין שרעק
פאלט אהינטער
אזוי ווי א שטיין.
מיר גייען אריין
אין לאנד אָן געוויין.

א פריילעכס

איך לאד אייך אויף א חתונה :
מיט באַרוועס־טריט געלאסענע
אין נאקעט און אין הוילן —
איך לאד אייך איין קיין פוילן.

די ווייסל רייסט דאָרט קריעה
און אויף א בויס — א תליה —
א קלעזמערל, א ראָבל
שארפט אויס דעם שווארצן שנאָבל.

עך ! אויפגעשפילט זאָל ווערן
דעם אומגליק און די טרערן !
צו טישן — ברידער־קברים —
זאָל קומען רייך און אַרעם.

קומט אריין די באַבע
מיט דער גרינער שובע,
קומט אריין דער זידע —
טאנצן אלע ביידע.

עך, אויפגעשפילט זאָל ווערן,
דער טייוול זאָל דערהערן ! —
אַט הענגט דער קלעזמער יידל,
יידל מיט זיין פידל.

קומט אריין דער טאטע,
מיט דער געלער לאטע ;
קומט אריין די מאמע —
וויינען זיי צוזאמען.

עך ! אויפגעשפילט זאָל ווערן !
ס'וועט קיינער איצט נישט שטערן
נישטאָ ארום דאָ קיינער,
נאָר גריבער פול מיט ביינער.

און אינמיצקע דרינען
קומען אָן די זינען,
קומען אָן די טעכטער
מיט א מיין געלעכטער :

— נאראַנים זענט איר אלע —
וּוּ זענען חתן-כלה ?
די כלה און דעם חתן
א דייטש האָט דא צעשאַסן !

עך ! אויפגעשפילט זאָל ווערן,
אז אונדז זאל אלץ געהערן !
דער רוים — א שווארצע חופה,
און געסט — די מתים-קופע.

קוקט זיך אום די באַבע :
בלוט-פארפלעקט די שובע
נעמט זי אָן דעם זיידן,
פירט אים אין גן-עדן.

מאַסקווע, 1944.

דענקמאל

שמעון בר גיורא אויף דעם געטאָ-מויער,
טויזנט יאָר און טויזנט — און ער דויערט !

איבער אלע צייטן, איבער אלע גרוילן
בלייבן וועט נאָך אים א דענקמאַל — פוילן.

אויף די גרויע פעלדער, אויף די ווייטע וועגן,
עמעץ וועט אויף אים זיך ווען דערפרעגן.

טייכן וועלן לויפן, ווינטן וועלן רוישן —
אים בלויז וועט דאָרט קיינער נישט פארטוישן.

נייע דורות וועלן וויסטע שטעט באזעצן,
אים בלויז וועט מען דאָרטן נישט פארגעסן. — — —

אונדזער לייב און לעבן אין דער ערד פאראקערט,
אונדזער בלוט, וואָס האָט אין שלאכט געפלאקערט.

אונדזער גאנג פון מזרח איבער אַוונט-לענדער
און דער פאנאטיזם — נישט געענדערט !

שמעון בר גיורא אויף דעם געטאָ-מויער,
טויזנט יאר און טויזנט — און ער דויערט !

אָן געווער ווי דעמאָלט, צאָרנדיק באליידיקט —
ווערט דורך אים די געטאָ-וואנט פארטיידיקט !

נעמט זשע צו די שטיינער, בויט אויס נייע הייזער,
אפשר וועט ער ווידער זיך באווייזן.

אלע שיינע לידער, אלע אים געהערן —
קיינער וועט זיין אַנדענק נישט צעשטערן.

מאָסקווע, 1944.

ישראל שטערן

ווען אויסגעגאנגען איז ישראל שטערן,
האט צוגעשלאסן זיך דער קוואל פון טרערן.

ווען ס'האָט זיין גוף געטאָן דעם לעצטן צאָפּל —
האט נאָכאמאל די ערד פארדינט אויף מבול.

נאָר דורך דעם בלוט, וואָס קלאַפט אין מיינס אן אָדער —
ער ווערט אָן אויפהער ביי דער וועלט געפאָדערט.

זיין גוף אויף דער עקדה פונעם הונגער —
זאָל שעלטן דער, וואָס האָט אמאָל געזונגען.

די שפראך, וואָס האָט אמאָל געטויגט אויף גראמען,
איז אין זיין פיין געטונקען, ווי אין פלאמען.

אין וויסטן חלום-וואנדער זע איך איינעם :
דעם דיכטער שטערן אין א זעקל ביינער.

ער ליגט נאָך דאָרט אין געטאָ א פארשמאכטער,
און וועגן לעצטן גאָט-להכעיס טראכט ער.

ווייל אויב ס'איז אמת, אז לית דין ודין,
דארף יעדער שלאָגן זיך מיט זיין כלי-זין.

און ער האָט מער נישט ווי די פלאטפּיס שווערע,
ווי ס'בינטל כתבים פון דעם דיכטער שטערן.

דאָס לעצטע ליד מיט בלוט באדארף מען שרייבן,
נאָר אויב דאָס איז נישטאָ — וועט ער דאָ בלייבן.

און לאָזן זיך פון הפקר-ווינטן שענדן
און וועט מיט זיך די גאנצע ערד פארלענדן.

אָ, זע ! ער טיילט זיך אָפּ מיט לעצטן צאָפּל —
די ערד פארדינט איצט נאָכאמאָל דעם מבול.

אַן יידן

ס'איז שטיל אין איראָפּע, די ערד איז צופרידן.
נישטאָ מער קיין שוואַרצע, פארעקשנטע יידן,
וואָס פירן דעם אומרו ארום איבער לענדער —
נישטאָ מער די בייזע בונטארן און הענדלער.
ס'איז שטיל אין איראָפּע, די ערד איז פארשאַטן,
א דייטשישער טאנק איז אדורך און פארטראַטן.
דערנאָך האָט דאָס גראז זיך גענומען פארדעקן
די שפורן פון מאָרד און די בלוטיקע פלעקן.
דערנאָך האט א נשרף א בוים זיך באבלעטערט.
אויף אים האָט א פויגל צום הימל געקלעטערט
און ווידער געזונגען זיין נארישן זמר
צוקאַפנס די קברים פון יידישע קרעמער.

ס'איז שטיל אין איראָפּע, די ערד איז א ווייכע
און ווייסט, ווי אזוי צו פארמעקן דעם זכר
פון פּאַלק, דעם קשי-עורף, וואס האָט זיך געפלאַנטערט,
מיט אייגענער וואָך און מיט אייגענעם יום-טוב,
מיט העזה אין בליק און מיט שארפע גרימאסן —
דאָס פּאַלק דאס דערוויילטע פון אלע אויף האסן.
ס'איז שטיל אין איראָפּע, דער רוים איז א ריינער,
אין שטעט ליגט דער ברוק מיט געוואשענע שטיינער,
און דאָרט, אין די געטאָס, די ווידערפארבויטע,
געדענקט שוין נישט קיינער די פרעמדע, די טויטע,
וואָס האָבן אמאָל דאָ געווינט און געפרייט זיך,
און האָבן ביים לעבן צום שטארבן געגרייט זיך.

ס'איז שטיל אין איראָפּע, נישטאָ מער קיין יידן.
פון טאנק איז א טראקטאָר געוואָרן אום פרידן,
ער האָט שוין צעאקערט די ערד אויף די קברים,
אין וועלכע א פּאַלק ליגט באגראָבן געאַרעמט.
דער האקנקרייץ שטייט אויפן פעלד — א סטראשידלע.
דאָס דייטשישע לשון אויף שרעקן און זידלען

איז לאנג שוין פאריאָגט פונעם ווינט און פארגעסן,
און ס'ווערן די היימען מיט שלום באזעסן.
נאָר איינער לויפט אלץ נאָך ארום דאָרט דערשיטערט,
ווי אונטער די פיס וואָלט די ערד אים געציטערט,
ווי אונטער די טריט וואָלט דער ברוק זיך געהויבן —
ער זוכט אלץ זיין פאָלק, און ער קאָן אלץ נישט גלויבן.

מאָסקווע, 1945.

אין ווארשעווער געטא איז חודש ניסן

אין ווארשעווער געטא איז איצט חודש ניסן, — אויף כוסות פון באַרשטש און אויף מצות פון קלייען דערציילט מען אויפסניי די אמאָליקע נסים, ווי ס'יידישע פאלק איז ארויס פון מצרים. ווי אלט איז די מעשה, ווי אלט איז דער ניגון, נאָר איצט, ביי פארהאַנגענע פענצטער דער סדר גייט אָן, און צעמישט ווערט דער אמת און ליגן, און שווער איז זיי ביידע פאנאנדערצושיידן. . . . כל דכפין ביי פענצטער פארשטעלטע און טירן, כל דכפין — און ס'שלאָפן פון הונגער די קליינע, כל דכפין — ביי ליידיקע פסח-געשירן, כל דכפין — און ס'כליפען די גרייז-גרויע זקנים.

אין ווארשעווער געטא איז איצט חודש ניסן, און עמעץ קאָן טראַכטן, אז אָט די געשטאלטן, וואָס שאַקלען זיך פאַרכטיק דא, זענען אנוסים וואָס האָבן זיך דאָ פארן דרויסן באהאלטן. ניין, ס'רעשטל פון פאלק, פון די שישים מאָל ריבוי, וואָס משה האט דעמאָלט געפירט פון מצרים, איז איצטער אין געטאָ געוואָרן פארטריבן — ס'איז שטארבן דערלויבט, נישט פארווערט איז צו שרייען. פון האַלאַנד פון בעלגיע, פון פראַנקרייך, פון פוילן — דאָ זיצן זיי איצטער די לעצטע און וויינען, דאָ זיצן זיי איצטער, באַרויבטע און הילע — פון פופציק משפחות געוואָרן איז איינע.

אין ווארשעווער געטאָ איז איצט חודש ניסן, אָט איז די וואָלינסקע, דער בוידעם דער קרומער. מיין מאמע האט געסט: צו איר סדר — פון בריסל די זין מיט די אייניקלעך זענען געקומען. . . . צו וואָס האט די מאמע א סדר פארגרייט זיי? ווער האָט זיך אויף זיי, אומגעריכטע, געראַכטן? באַגלייט פון „מלאכים“ מיט העק און מיט קרייצן —

זיי זענען געקומען אויף ווערן געשאַכטן .
דער טיש איז געדעקט און עס שטייען די כוסות,
געגרייטע פאר איבערגעציילטע נפשות.
נאר ס'בעטן די אייניקלעך ברויט אויף פראנצויזיש,
און קיינער פון זיי וויל נישט פּרעגן די קשיות . . .

אין ווארשעווער געטאָ איז איצט חודש ניסן.
מיין מאמע טוט אָן אויף איר פנים דעם שמייכל.
די ליפן, וואָס זענען פון הונגער פארביסן —
פון יום־טוב זיי ווערן איצט מילדער און וויכער.
די אויגן ביי איר הייבן ווידער אן שיינען,
אזוי ווי אמאָל אין פארגאנגענע יארן,
און ס'שויםען אין זיי אויף די ראָזשינקע־וויינען
פון אלטע, פארגעסענע, ווייטע סדרים.
נאָר פלוצים וואקסט אָן אין זיי גרויליקער חידוש,
אין שטוינונג צעשטרעקט זי די הענט אירע פרומע.
אַנשטאָט אַנצוהייבן דעם סדר מיט קידוש —
די זין הייבן אָן שפּוך־חמתך צו ברומען.

אין ווארשעווער געטאָ איז איצט חודש ניסן,
און פול שטייט דער כוס אליהו הנביא'ס,
נאר ווער האָט דעם סדר דאָ איבערגעריסן ?
פון כוס וועט באלד טרינקען דער מלאך המות.
ווי שטענדיק — די דייטשישע שפראך פון מושטרירן —
ווי שטענדיק — די שפראך פון באפעלן געניטע —
א טייל פונעם יידישן פאָלק צו דער שחיטה.
נאָר מער וויל דאָס געטאָ נישט הערן דאָס זידלען
פון נאציס, וואָס פירן א פאָלק צו פארלענדונג,
מיט בלוט וועט מען איצטער באשמירן די שטידלען,
מיט בלוט פון די דייטשן, מיט בלוט פון די שענדער.

אין ווארשעווער געטאָ איז איצט חודש ניסן —
פון שכן צו שכן ווערט איבערגעגעבן :

דאָס דייטשישע בלוט זאָל אָן אויפהער זיך גיסן
כל זמן ס'וועט א ייד אינעם געטאָ נאָך לעבן.
פאר זיי זאל אין אויגן נישט זיין קיין הכנעה ;
פאר זיי זאָל אין אויגן נישט זיין מער קיין טרערן,
נאָר שנאה, עקשנות און ווילדע הנאה
פון שטיין זיי אנטקעגן, פון קענען זיך ווערן !
אַט הער, ווי אין האלבנאכט עס הילכן די שאַסן,
אַט הער, ווי דער טויט יאגט אויף דייטשישע שפורן,
אַט הער :
די געשיכטע ווערט איצט אָפגעשלאָסן
מיט העלדישן אומקום אין ליל־השימורים.

.1944

שטארקער פון טויט

און די, וואָס דער שטורעם האָט ווייט־ווו פארטראַגן,
צייט ווידער צום אָרט, ווו מען האָט זיי געשלאָגן.

דער כוח, וואָס שלעפט זיי צוריק צו די גריבער,
איז שטארקער פון טויט און אפילו — פון ליבע.

זיי קומען און טרעפן די שטעטלעך פארמעקטע,
די הימלען — מיט אש און מיט שנאה פארדעקטע.

מען וויל זיי קיין אָרט אויף דער ערד מער נישט געבן,
מען וויל זיי צוריק נישט פארשרייבן אין לעבן.

דער בירגער אין שטאָט האָט זיי מורא דערקענען
און פרעגט זיך מיט פאָרויכט פון וואנען זיי זענען.

די קינדער אין דאָרף הייבן אויף א געפילדער,
דער הונט אויף דער קייט רייסט אויף זיי זיך א ווילדער.

און זיי גייען אום, ווי פון אומגליק פארטויבטע,
און שפירן נישט מער, אז זיי זענען בארויבטע.

.1945

נאך אונדז

נאך אונדז וועלן אייביק פארבלייבן אין פוילן
זכרונות, ווי וואַרצלען פון ביימער וואָס פוילן.

מיר וועלן אין קברים דאָרט לאזן די זיידעס —
פון אייביקן אומגליק און אומרעכט די עדות.

נאָר מער וועט דער שניידער נישט לאטן קיין קליידער,
זיין יינגל וועט מער שוין נישט זינגען אין חדר.

ס'וועט יאנקלען דעם פאכטער פארגעסן דער פויער,
פארלירן זיין חן וועט דער פוילישער טרויער.

פון שווארצע און זאפטיקע פוילישע פלוימען
וועט מער שוין נישט שמעקן מיט רות און מיט נעמין.

ס'וועט מער נישט באגלייטן דעם פוילישן דעמער
דער יידישער אומעט, דער יידישער זמר.

אום הארבסט וועלן מער שוין נישט רוישן די ביימער
מיט יידישן פחד און יידישער אימה.

נאָר איינמאל, קאָן זיין, אין פארנאכטיקן כשוף,
וועט אויפשטיין צום לעבן א יידישער ישוב.

א שאַטן פאָרויס, מיט צעפלויגענע פאָלעס,
וועט ווידער זיי פירן אין פוילישן גלות.

.1945

צ 1

מיר זענען געגאנגען אינצווישן די וועכטער
אינצווישן דעם רוצחישן, קאלטן געלעכטער.

און איר האָט מיט גלייכגילט געגאפעט אויף ראָגן,
און איר האָט מיט גלייכגילט געקוקט, ווי זיי שלאָגן.

די הערצער אין אש און די אויגן — פארלאָשן,
פארגעסן האט איר שוין דאָס מענטשלעכע לשון.

צי האָט פון אייך עמעץ געפרוווט זיך צעשרייען ?
און ווער האָט איין טראָט כאַטש באגלייט די לוויה ?

געווען, יא, געווען, און נישט איינער, נישט איינער,
וואָס האָט אונדז פון הינטן באוואָרפן מיט שטיינער.

איך קען זייער שוואַרצע, פארשקלאפטע נשמה,
וואָס טאנצט ווי א ראָב אום אויף יעדער מלחמה.

פאר געלט איז זי גרייט יעדן גאָט זיך צו טויפן,
מיט מעל און מיט צוקער קאָן יעדער זי קויפן.

דאָס האָבן זיי, זייערע קינדער און ווייבער,
געשלעפט די מלבושים פון בלוטיקע לייבער.

דאָס האבן זיי, זייערע זין און די טעכטער,
פארדעקט אונדזער אומקום מיט פוסטן געלעכטער.

און שפעטער געטיילט זיך מיט יידן־ירושא,
דערביי צווישן זיך, זיך צעשלאָגן אָן בושה.

אין יידישן אטלעס און זייד זיך געסטראָיעט
און שכורע חתונה־לידער געוואָיעט.

געלייגט זיך אין יידישע בעטן אויף קינדלען,
די קינדער געוויקלט אין יידישע ווינדלען. —

איך קען אייך, געציילטע, איך קען אייך, די בעסטע,
נאָר איך וועל מיט אייך זייער אומשולד נישט מעסטן.

ווייל איר האָט אין הויז מיט די מערדער גענעכטיקט,
און איר האָט דעם מאָרד מיט דעם שווייגן בארעכטיקט !

מאָסקווע, 1945.

טומאה

דער דייטש האָט נישט אלץ נאָך באוויזן פארלענדן —
וועהין זאָל דער שארית-הפליטה זיך ווענדן ?

זיי דראפען זיך אלץ פון די פוילישע גריבער
און קאַנען דעם ראנד פונעם טויט נישט אריבער.

זיי לויפן ארום אין א קרייז ווי צערודערט
און זוכן אן אָנהאלט : א מאמע, א ברודער.

און פוילן — די היים — איז אויף שטיקער צעבראַכן,
און ס'קוקט אין א זייט, ווי א שונא, דער שכן.

ער וויל נישט, ער קאָן זייער לעבן נישט שויגען,
ער וויל מער בשכיינות מיט זיי שוין נישט ווויגען.

נאָך יעדן פון די, וואָס דער דייטש האָט דערשאָסן,
האָט ער מיט א שלאָס דעם צוריקקער פארשלאָסן.

אין בליק וווינט די שנאה, אין הארצן — די טומאה,
זיין שפראך איז פאר ווייטיק און ליבשאפט א שטומע.

ער לעבט בלויז כדי דאָס גערויבטע צו היטן,
פאר דעם, וואָס דער טויט האָט נאָך אפשר געמיטן . . .

מאָסקווע, 1945.

ג ל י ק

בלויז מיר איז געגעבן דאָס גליק
פון נאַכאמאָל ווערן א קינד
און שפירן ווי ס'הוידעט מיין וויג
דער ווארעמער פוילישער ווינט.

פוננאנען געשעט אזא נס ?
ווי טרעף איך עס אָן אויף דעם וועג ?
וואָס טוט זיך מיט מיר — איך פארגעס
די וואָג און דעם מספר פון טעג ?

וואָס זאָגסטו ? די גאס איז נישטאָ ?
נישטאָ מער דער גאַלדענער שטויב ?
דער הימל איז מער שוין נישט בלאָ ?
און שווארץ איז פון רויך דאָרט די שויב ?

קאָן זיין — נאָר איך לעב און געדענק
דעם הויף — אט דעם פירעק אין רוים,
ווי ס'איז מיר געווען אזוי ענג
און — ביז דער אומענדלעכקייט — גרוים.

אלמא'אטא, 1944.

אין דעם שיינעם ווארשע

אין דעם שיינעם ווארשע, אויף א בארג מיט ציגל,
צווישן כלאם און מושב וואלגערט זיך מיין וויגל.

און די רעגנס גיסן, און די ווינטן יאָגן,
און פון ווייטע פעלדער — ערד ווערט אָנגעטראָגן.

אין דעם שיינעם ווארשע, צווישן שטויב און שימל,
וואקסט ארויס א ווונדער, בליט א ליכטיק בלימל.

קיינער וויל נישט קומען, קיינער וויל נישט וויסן,
קיינער וועט דאָס בלויע בלימל נישט באגיסן.

אין דעם שיינעם ווארשע, צווישן זאמד און שטיינער,
הייבט זיך אויף מיין מאמע פון די טויטע ביינער.

זע, די ביינער ווערן שנעל מיט הויט פארצויגן,
זע, אין טויטן־שארבן שיינען העל די אויגן.

אין דעם שיינעם ווארשע, אויף דער וויג אריבער,
בייגט זיך אן מיין מאמע און זי שעפטשעט : „ליבער“.

און זי זינגט דאס ליד, וואָס קיינער וועט נישט הערן,
און זי טרינקט דאָס בלימל אן מיט אירע טרערן.

מאָסקווע, 1945.

דאס ליד פונעם פוילישן ייד

אַ קינד מיינס, האלט פעסטער זיך אָן אין מיין האנט —
מיר דארפן איצט ווידער זיך זוכן א לאנד.

ווי גרויס און ווי שיין ס'איז די גליקלעכע ערד,
נאָר אונדז בלויז איז דאָרט דאָס געלעכטער פארווערט.

פון מענטש מיט געווער ווערט באוואכט יעדע שטאַט,
און ס'ניכעט פון ווייטן דער הונט אונדזער טראָט.

דעם שונא גיט אויס אונדז דאָס גראַז אינעם פעלד
און שטעמפלט אָפּ יעטוועדן טראָט וואָס מען שטעלט.

עס ווארט אונדז פארטאיעט ווער אָפּ אינעם וואלד —
אויך דאָרט האט דער שונא א מענטשלעך געשטאלט.

אויף שטיקער געמאַסטן, צעטיילט איז די וועלט,
אז מענטש מיט געווער היט זיין שטיק און פארשטעלט. —

ווהיין זשע דיך פירן, וווהיין מיט דיר גיין?
אז יעדער פארוויילט זיך מיט אונדזער געוויין.

אז אָט אזא ריח פארמאַגט אונדזער בלוט,
אז נאָר ווען עס גיסט זיך — מען זאָגט, אז ס'איז גוט.

דער הימל הענגט נידריק, די ערד האָט אונדז פיינט;
ס'פאראט אונדז די זון — זי פאראט, ווען זי שיינט.

און ס'טראַגן די ווינטן ארום אונדזער שטויב,
און ס'טיילן זיך וואָרעם און מענטש מיט דעם רויב.

דער וואָרעם עסט־אויף בלויז דאָס הארץ און די הויט,
דער מענטש — נעמט צו אַליק, וואָס עס בלייבט נאָכן טויט.

ער ציט אָפּ דאָס קלייד פונעם קאלטן געביין,
און רייסט פונעם מויל אויס די גאַלדענע ציין.

ער טוט אויף זיין אייגענעם גוף אָן דאָס קלייד
און טראָגט עס ארום אויף זיין יום־טוב און פרייד.

די ציין שטעלט ער איבער צו זיך אינעם מויל
און לאכט פאר דער וועלט — צו איר שטוינונג און גרויל.

מאַסקע, 1945.

דער רויך

פארלאָשן האָבן זיי די קרעמאטאָריעס
און שנעל דאָס אש פון אויוונס אויסגעקערט.
נאָר ווי א פלעק פון דייטשישער אכזריות —
געבליבן איז א וואַלקן אויף דער ערד.

געבליבן איז דאָרט רויכערן א קוימען,
וואָס שפייט נאָך אלץ מיט טויט פון אָפן מויל.
און אויף אייראָפּעס אומעטיקע רוימען
צום הימל שטייגט נאָך אלץ א שוואַרצער קנויל.

און ווען דער ווינט קומט־אָן דעם רויך פאריאָגן —
דאָן ווערט דער ווינט פארוואנדלט אין געוויין ;
און ווען עס קומט דער בליץ זיך מיט אים שלאָגן —
טרעט־אָפּ דער בליץ מיט קריצנדיקע ציין.

ווייל דאָס בין איך ! — פון טויטע זעקס מיליאָנען
דער רויך איז ענלעך שטארק אויף מיין געשטאלט.
זיי אלע טראָג איך איצטער אויף מיין פנים,
ווי אלע זיי צוזאמען בין איך אלט.

און אויב איך לעב — דאָס הייסט, אז איך באשולדיק,
אז זייער צאָרן קלינגט היינט אין מיין וואָרט ;
איך וויל נישט, אז די ערד זאָל זיין געדולדיק,
באהאלטן אין זיך שווייגנדיק דעם מאָרד.

.1945

די טענה פון אן אלטן ייד

פארוואס גיסטו אויס אויף מיין קאפ גאר דיין צאָרן
און ווארפט מיך ארום אינעם אייביקן וואגל ?
געגאנגען צופיס כ'בין, אויף שיפן געפאָרן
און אומעטום האקט אין די אויגן דער האַגל.
פארוואס שיקסטו מיך נאָר ארום אויף די וועגן,
ווי כ'דארף זיין דער ערשטער און שפעטער — דער לעצטער,
און קומען צוריק, און נאָך שמיכלען פארלעגן
מיט אויגן אין בלוט און אין טרערן פארזעצטע ?
און דו האָסט אברהם דעם זיידן געשווירן,
דער זכר נאָך אים זאל פארשניטן נישט ווערן,
און שפעטער, ווען יעקב די שאָף האט געשוירן —
געוויזן די קינדער ווי זאמד און ווי שטערן.
די קינדער, די שטילע, זיי זענען געגאנגען
צום אייביקן לעבן, ווי דו האָסט געהייסן :
זיי האָבן די פייל און דאָס מעסער, דאס לאנגע
מיט לייכטזין געלאָזן אינגאנצן פאר עשוי.
איצט קום איד, מיין גאָט, פונעם אייביקן וואנדער,
איצט קום איד, א מידער, מיין גאָט, און איד מעלד דיר :
דיין פאַלק איז שוין ווידער געוואָרן פארוואנדלט
אין יעקבס משפחה אין פוילישע וועלדער.
איצט קום איד, מיין גאָט, פונעם עמק־הבכא —
פון שפאניע, פון האַלאַנד, פון דייטשלאַנד און פוילן —
איצט קום איד און זאָג דיר, אז גוט וואָס צעבראַכן
האט משה די לוחות ! פאר אַט דעם בית־עולם
מען דארף קיין געזעץ נישט, מען דארף נישט קיין נביא,
מען דארף נישט אפילו דו זאָלסט זיך דערבארמען. —
גענוג איז שוין איצטער דער כותל מערבי,
וואָס ווערט אָפּגעהיטן פון ענגלאַנדס זשאנדארמען.

מאַסקווע, 1945.

יידיש, מיין טייערע שפראך

אזוי-אָ געזאָלט האָט דאָס זיין :
אויב ס'איז נאָך געבליבן א ייד,
זאל ער מיט א טאנץ און א ליד
פארבלוטקט אין אומקום אריין.

אזוי האָט א דייטש דאָס פארקלערט :
מען פירט אים צום טויט אָן א קלייד,
א נאקעטער, זינגט ער און גייט,
און האלדזט זיך ארום מיט דער ערד.

אוי, יידיש — מיין טייערע שפראך !
איך האָב דיך ביי דייטשלאַנד גערויבט,
אויף פוילישע שליאכען פארשטויבט —
ביסט לעבן געבליבן, ביסט וואך !

מיט דיר הייב איך ווידער איצט אָן :
איך לערן זיך זינגען אויפסניי.
צוזאמען מיט מיר ווערסטו פריי
פון שוידער, פון שרעק, פון זשארגאָן . . .

ניין, ניין, ס'איז נאָך ווייט צו א סוף —
דו האָסט איצט אזוי פיל די ווערט,
ווי ס'אש אויף דער פוילישער ערד —
מיין פאָלק אין זיין אייביקען שלאָף.

איך טראָג דיך אצינד אין מיין מויל,
דו לעבסט און דאָס בלוט דיינס נאָך ברייט.
ס'וועט סטייען גענוג פאר מיין ליד —
גענוג פאר שגעון און גרויל.

איך טראָג דיך ארויס אין דער וועלט
און נעם אָפ פאר דיר דאָרט אן אָרט.
דערציילן וועסטו וועגן מארד
מיט יידישע צייכנס צעשטעלט.

מיין מאמע

מיין מאמע קומט אלץ נאך צו חלום און רעדט :
פאר וואָס פאר א חטא ? אָ, פאר וואָס פאר א חטא ?

צי האָב איך צו ווייניק געשלעפט נאָך דעם עול,
צי האָב איך דען צופיל באקלאַגט זיך אמאָל,
ווען כ'האָב די מאכלים אויף פּאַסנע געקאָכט,
מיט צרות און אנגסטן דערצויגן די וואָך.
ווען ס'האָט נישט אום פרייטיק געסטייעט אויף פיש,
ווען ס'האָט נישט אויף שבת געסטייעט צום טיש :
קיין אורח, קיין וויין און — קיין ברויט צו דער זעט —
פאר וואָס פאר א חטא ?

צי האָב איך דאָס איינציקע זיידענע קלייד
וואָס כלהווייז האָט מען פאר מיר נאָך גענייט,
נאָך ווייניק געהיטן און ווייניק געשוינט,
אז ס'זאָל פון קיין שטויבן נישט ווערן פארברוינט,
און ס'זאָל אויף קיין שמחה נישט ווערן פארפלעקט —
בכדי איך זאל מעגן דערמיט זיין פארדעקט
אום שבת, ווען גאָט האָט געהערט מיין געבעט —
פאר וואָס פאר א חטא ?

צי האָב איך נישט אָפט מיט דעם אביון געטיילט
דעם מאגערן גראַשן — צום טאָג צוגעציילט,
געשמאקער געווען איז מיר דעמאָלט דאָס ברויט,
ווען ס'האָט אויך דעם צווייטן געלינדערט די נויט.
איך האָב נישט געהאלטן מיין טיר אויפן שלאָס,
עס איז נישט געווען צוליב וואָס און פארוואָס :
א שטוב אָן עשירות, א בעט אויף א בעט —
פאר וואָס פאר א חטא ?

געטראַפֿן האט אויך, אז א קינד האט געפעלט,
א צווייטן גענומען פון מיר האָט די וועלט,
א דריטער איז ביז און פארעקשנט אוועק
און האָט מיך פארטוישט אויף געפאר און אויף שרעק.

און איך האָב געענטפערט, ווי ס'ענטפערט א פרוי,
ווי ס'ענטפערט א מאמע : די האָר ווערן גרוי,
און איך האָב געגלייבט : ס'איז נאָך אלץ נישט צו שפעט —
פאר וואָס פאר א חטא ?

די איינזאמקייט מיינע אין שלאָפלאזע נעכט,
דערפאר, וואָס די קינדער פארשטייען מיך שלעכט,
דערפאר, וואָס אויך איך קאָן זיי גוט נישט פארשטיין,
דערפאר ווייל אין נויט מוז מען בלייבן אליין,
דערפאר, וואָס אין זיי לויפט דאָס אייגענע בלוט,
איז ווי קאָן עס זיין, אז זיי טוען נישט גוט,
און לויפן פון מיר אין די רושיקע שטעט . . .
פאר וואָס פאר א חטא ?

צי האָב איך פארדינט אזא פינצטערע שטראף,
צי האָב איך פארדינט אזא סוף אָן א סוף ?
מיין קינד זאָל נישט טרעפן שוין מער מיין געביין,
מיך זאָל אויף דער ערד נישט פארדעקן קיין שטיין,
נאר וואָגלען זאל איך אינעם אש און אין שטויב,
און זיין פאר די הפקרע ווינטן צו רויב,
אז שטארבן זאל איך נישט אין אייגענעם בעט —
פאר וואָס פאר א חטא ? אָ, פאר וואָס פאר א חטא ?

מאָסקווע, 1945.

ט ר י י ס ט

און יעדער גוטער פריינט זיך מיט,
און יעדער ברענגט מיר טרייסט צום ליד.

און איינער זאגט : דער סאָסנע-בוים,
וואס שטארצט פאר דיר אין בלויען רוים,
זיין היימיש שטיקל ערד פארנעמט
און ערגעץ אנדערש איז ער פרעמד.

א צווייטער זאגט, אז אויך דער ווינט
צו צייט קומט אָן, צו צייט — פארשווינדט.
און יעדן מענטש, און יעדן פּאָלק
פארבייט מפלה דעם דערפּאָלג.

מען זאגט : דער מערדער נאך זיין מאַרד
מוז בענקען צום פארברעכן-ארט,
און ווערן שטויב, און ווערן ערד
איז סוף כל סוף אים אויך באשערט.

נאר ווער זשע, ווער זשע, ווער זשע ווייסט,
אז נישט פאר מיר איז דאָס א טרייסט ?

פארגאנגענהייט — אין טיפער נאכט.
איך הער די סאָווע בלויז וואָס לאכט :
— איך האָב דיך קיינמאָל נישט געזען,
דו ביסט אינגאנצן נישט געווען !
דיין טויטער טאטע זוכט זיין רו,
נאָר איך וועל אים נישט ווייזן — ווו.
א דייטשקע טראַגט דיין שוועסטערס קלייד,
א פּאָליאַק טראַגט דיין ברודערס פרייד.
און אין דיין מאמעס שבת-שאַנק
איצט שטייט א חזריש געשטאנק,
פון זייער פלייש, פון זייער הויט
דערנערט אויף פעלדער זיך דאָס ברויט.

און יעדער בוים, וואָס גרינט און בליט —
פון זייער בלוט יניקה ציט.
די פרוכט איז ווונדערלעך אין טעם —
געמיסטיקט האָט מען מיט דיין שטאם.

דערפאר בעט איך : הערט אויף, נישט טרייסט !
וואָס ס'פעלט צום גליק — ווער ווייסט, ווער ווייסט ?

מאַסקווע, 1945.

אמאל איז געווען

כ'האָב שפּעטער געזען שוין, ווי ביאליסטאָק ברענט,
נאָר חלומען חלומט זיך ווארשע אין פייער,
און איך שטיי א שטומער, מיט הילפלאָזע הענט,
און ס'דינט נישט די שטים, ווען איך וויל זיך צעשרייען.

וואָלט אלץ ביזן סוף שוין געבליבן אזוי,
וואָלט אלץ ביזן סוף שוין געווען ווי אין חלום,
אז ס'גייט אויף די ווארשעווער גאסן א פרוי —
מיין מאמע, וואָס ווארט אויף איר זון און אויף שלום.

ניין, ניין — פונעם חלום איז בייזער די וואָר,
די גרעסטע געפאר איז איר בלאס, איז איר ווייניק,
זי שרייט, אז כ'וועל קיינמאָל נישט ווערן געוואר,
ווי ס'וואלגערן אום זיך די טויטע געביינען.

זי שרייט, ווארף די רייד דיינע, ווארף זיי אוועק,
דיר קען מער נישט העלפן דיין שפראך די געניטע.
וועסט קיינמאל נישט שפירן קיין שפור פון דער שרעק
פון די, וואָס מען האָט דאָרט געפירט צו דער שחיטה.

וועסט קומען אהין — וועמען וועסטו דאָרט זען ?
ביי וועמען וועסטו אויף די נאָענטע פרעגן ? —
הייב אָן פונעם אָנהייב : אמאל איז געווען,
אמאל ביסטו דאָ אין א וויגל געלעגן . . .

איך לעב

איך לעב, און דאָס הייסט : איך פאָרגעס,
און זיס איז דאָס ברויט, וואָס איך עס,
דאָס וואָסער איז ווידער געשמאק,
אויף האַקן דאָס האַלץ איז די האַק.

מיט שטילקייט איז ווידער מיר גוט,
און מיינס — איז שוין ווידער מיין בלוט.
מיין גוף ווארט שוין ווידער אויף גליק
און נישט אויף א דייטשישער שטריק.

מיין מיידל, רוק נענטער זיך צו !
איך ווייס, ביסט נישט אויסן מיין רום . . .
און דאָך העלפסטו גיין מיר אוועק,
א שפאָן פון דער נעכטיקער שרעק.

דער בלוי פון דיין אויג איז דאָך ריין,
און איך וויל דאָ גאַרנישט פאַרשטיין.
פאַר מיר איז גענוג בלויז דער נס —
איך לעב, און דאָס הייסט : איך פאַרגעס.

מאַסקווע, 1945.

געדענק נאָר

גאַלדען

געדענק נאָר דאָס שטיבל פון דלת על דלת :
מיר האָבן געלעבט דאָרט אינדרייען צוזאמען —
מיר האָבן אין ענגשאפט געטיילט זיך מיט אלעם,
מיר ביידע, דיין אלטע פארוואַנגלטע מאמע.

א שטיבל א קליינס זאָל אזויפיל פארנעמען :
סיי חושך, סיי קעלט און סיי שטענדיקן הונגער ;
א שטיבל אזא זאָל נישט קאָנען פארשעמען
די ליבשאפט, די לידער, וואָס איך האב געזונגען ...

מיר האבן געדארפט נאך אן אָרט פאר א פערטן,
מיר האבן געדארפט נאך אן אָרט פאר א וויגל.
אז ס'זאָל דאָס געוויינ פון א קינד זיך א הער טאָן,
חוץ ברויט זאָל מען דארפן נאָך מילך אינעם קריגל.

געדענק נאָר דאָס שטיבל פון דלת על דלת,
געדענק נאָר דעם ווינטער פון יאָר צוויי און פערציק :
מיר האבן אין פירן, מיר האָבן דארט אלע
אנטקעגן דעם שונא, דעם אומקום געווערט זיך.

דיין מאמע איז טאָפל געוואָרן געהאַרבעט,
ווען זי איז מיט מזל געוואָרן א באבע :
פון הינטן די זיקנה, פון פאָרנט — די טאַרבע,
ביז וואנען מען האָט זי אום ווינטער באַגראָבן.

דאָס קינד האָט אליץ העכער און העכער געשריגן,
פארנומען דאָס לידיקע אָרט מיט זיין שרייען,
און וויינענדיק האָסטו געזונגען ביים וויגן,
און מיר זענען ווידער געבליבן אינדרייען.

אזוי גייען יידן צוריק אין אייראָפּע

פּאַרויס גייט דער עמוד־האש פון צעשטערן,
און הינטן — פון חורבן דער עמוד־העגן.
אויף יעטוועדן אָפּשטעל — מגפה, פארצערונג,
און יעטוועדער טראַט פרוווט דעם מדבר דערמאַנען.

פארמעקט זענען שטעט און נישטאָ קיין בית־עלמין
אפילו. ווו שטעלן זיך שרייען און קלאַגן.
בלויז איינער א בויס איז געבליבן אן אלמן —
אויך ער שטייט אין היץ פון דער שרפה פארטראַגן.

אזוי גייען יידן צוריק אין אייראָפּע.

די טייכן מיט שלימיקן אייטער פארצויגן,
דערשפירן — און הייבן אן ווידער צו זידן :
ס'גייט ווידער דאָס פּאַלק מיט פארבלוטיקטע אויגן
און זוכט אלץ די היים ווו מען טיליקט די יידן.

דאָס גראַז איז פארזענקט און דאָס ברויט וויל נישט ווערן.
פּאַרויס אויף יאַרהונדערטער האט שוין דאָס פייער
פארשלונגען דעם טוי פונעם הימל, די טרערן,
וואָס פלעגן די שפע פאר פעלדער געדייען.

אזוי גייען יידן צוריק אין אייראָפּע.

די צייט האט פארגעסן די ציילונג אויף דורות,
דער טויט האט געהיפט פונעם אייניק צום זידן.
ווי ליידיק, ווי שטיל, אז דער ווינט האט אויך מורא
און האָט נישט מיט וועמען זיך איבערצוריידין.

נעם אויף זיי, אייראָפּע, מיט ווונדער־פארערונג !
א פּאַלק גייט פון מדבר א היים פאר זיך מאַנען.
פּאַרויס זיי — דער עמוד־האש פון זיך ווערן,
און הינטן — פון חורבן דער עמוד־העגן.

אויף פוילישע פעלדער

אויף פוילישע פעלדער — צעוואָרפענע ביינער,
אויף אלטע בית-עלמינס — פארלאָזענע שטיינער —
ווער דארף זיי איצט האָבן ?

די טויטע, אזוי ווי מען האט זיי געלאָזן —
זיי ליגן און ווערן פארוואקסן מיט גראָזן —
ווער וועט זיי באגראָבן ?

אזוי ווי מען האט זיי צעשאַסן צוזאמען,
עס קלאמערט זיך אלץ נאָך דאס קינד צו דער מאמען —
ווער וועט זיך צעשרייען ?

אזוי ווי מען האט זיי אין געטאָ פארשאַטן —
זיי ליגן אין זאמד און אין ציגל פארקנאָטן —
ווער וועט זיי באפרייען ?

אין דערפער און שטעט שטעלט זיך איין שוין דער שלום.
זיי זינגען שוין לידער און קאָכן מאכלים
און לאכן ביים עסן.

און מיינען, אז טויטע קאָן קיינער נישט וועקן,
אז אליין, וואָס מען קאָן מיט דער ערד נאָר פארדעקן,
מוז ווערן פארגעסן.

מאָסקווע, 1946.

טו א נדר

איך בעט דיך, מיידל, טו א נדר
און פוץ זיך נישט אין שיינע קליידער,
ווייל פונקט אזא ווי דו, מיין שיינע,
איז שוין געווען ביי איינעם — איינע.

אזא ווי דו, מיט מילדן שמייכל,
אזא ווי דו, מיט הארץ און שכל
געווען פון אלע איז געטרייער
און גרייט צו גיין פאר אים אין פייער.

נאָר אין א פּרילינג־טאָג, א קלאָרן,
אין געטאָ איז א דייטש פארפאָרן,
דאָס קלייד פון איר אראָפּגעצויגן,
פארברענט מיט בושא אירע אויגן.

די האָר פון קאָפּ איר אָפּגעשניטן
אויף שפּעק און בראַנפן אויסגעביטן,
איר גוף אין פעטן אש פארוואנדלט,
דאָס אש — אויף מיסטיקונג פארהאנדלט.

דאָס קלייד פארקויפט מען אויף יארידן.
דער סוחר רימט : עס שטאמט פון יידן.
א סימן — אז דער שטאף איז איידל
און ציכטיק — ווי א יידיש מיידל.

מיט שוים אויף די ליפן

מיט שוים אויף די ליפן, מיט בלוט אין די אויגן —
איך ווייס, אזא ליד קאן צום זינגען נישט טויגן,
איך ווייס, אזא ליד קאן נישט ווערן געפעלן,
נאָר איך וועל דעם שקר מיט רייד נישט פארשטעלן.
דער מערדער איז אלץ אויף דער ערד נאָך פאראנען,
ער פרעסט, און ער זויפט, און ער איז נאָך מזנה.
ער גייט אין געדראנג מיט די יום־טוב־המונים
באהאלט זיך אויף רושיקע מערק צווישן קונים,
און דאָרט וווּ מען שרייט — שרייט ער לויב דעם נצחון,
און דאָרט וווּ מען שווייגט — איז ער נכנע, צעבראכן.
איך יובל — זיין שטימע די ערשטע וועסט הערן,
איך אומגליק — ער שעמט זיך נישט ווייזן די טרערן.

און אלע, וואס האָבן גענוג שוין די שרעקן —
זיי העלפן אים צו און זיי פרווון פארדעקן.
איך ווייס, אז די שנאה איז זיי שוין דערעסן,
זיי ווילן דעם מאָרד און דעם מערדער פארגעסן,
און גרייט זענען זיי אים אין זיך צו פארמישן,
צוזאמען זיך זעצן ביי חתונה־טישן,
און וווינען מיט אים אונטער איין דאך אין איינעם,
און טיילן מיט אים א געלעגער, א ריינעם,
און שניידן דאָס אייגענע ברויט מיט זיין מעסער,
און היטן זיין רויב מיט די אייגענע שלעסער.

איך ווייס עס, איך ווייס עס, די שוואכקייט פארשטיי איך.
נאר וואָס זאל איך טאן, אז מיר גייט נאָך זיין ריח,
איך פיל אים דאָ נאָענט, ער גייט דאָ דערנעבן,
ער טיילט זיך מיט מיר — מיט דער לופט, מיט דעם לעבן,
נאָר איך קאָן מיט אים אויף דער ערד דאָ נישט וויינען,
איך קאָן אים נישט טרויען, איך קאָן אים נישט שווינען.
דער מערדער איז אלץ אויף דער ערד נאָך פאראנען :
דאָס גראָז, וואָס דערזעט אים, זאָל אנהייבן וויאנען,
די פרוכט פאר זיין אָטעם זאל אָנהייבן פוילן,
דער פויגל אין פלי — אין זיין בליק זאָל פארקוילן,
אויף אים זאל מען קוקן דורך יידישע אויגן —
פאר אים זאָלן לידער צום זינגען נישט טויגן.

מאמע, מאמע, מאמע מיין

פארגיב מיר אלע קרומע גענג,
לייג דיין קאפ, לייג דיין קאפ.
דאָס וויג-ליד דיינס, וואָס איך געדענק,
גיב איך דיר אין בלוט איצט אָפּ.

דיין זון איז ווידער ווי א קינד —
גאנץ אליין, גאנץ אליין.
ער וואקלט זיך אין לייכטן ווינט,
דארפסט אים ווידער לערנען גיין.

פארגעסן האט ער דעם דערפאלג —
ווייטער רויש, ווייט פאררוישט.
ער וואלט דיך איצטער שוין געפאלגט
און אויף קיינעם איינגעטוישט.

ער וואָלט אין זייד דיך אנגעטאן —
האַב און גוטס, האָב און גוטס.
ער וואָלט געזעצט דיך אויבנאן —
שיינענדיק און אויסגעפּוצט.

און קיינמאָל נישט געלאָזן מער
איין און איין, איין און איין.
און וואָלט פון גאס גערופן ווער,
וואָלט ער קורץ געענטפערט : ניין.

און איצטער זוכט ער דיך ארום
טאָג און נאכט, טאָג און נאכט.
נאר ווו ער גייט און ווו ער קומט —
שטייט ווער קעגן אים און לאכט.

ער טראַגט ארום א טרערן-קנויל
טיף אין האלדז, טיף אין האלדז.
לפנים וועגן, אויף זיין מויל —
בלאס דער שמייכל שפילט נאָך אלץ. —

מאמע, מאמע, מאמע מיין,

פארגיב מיר אלע קרומע גענג,
לייג דיין קאָפּ, לייג דיין קאָפּ.
דאָס וויג-ליד דיינס, וואָס איך געדענק,
גיב איך דיר אין בלוט איצט אָפּ.

מאָסקווע, 1946.

ליד וועגן גליק

פידלער שוין גענוג געשוויגן!
שנייד די שטילקייט מיט דיין סמיק.
אָט אזוי הייב אָן דעם ניגון
וועגן שווערן וועג צום גליק.

ווייל א מנהג איז פאראנען,
אז ביי יידן אויף א פרייד
זאָל דאס פידעלע דערמאנען
וועגן טרויער וואָס פארגייט.

כישוף ווידער אויס די לאנדשאפט
וואו איך בין געווען א קינד.
וואו איך האב געשלאָסן קאנטשאפט
מיט דעם טרויער און דעם ווינט.

שטעל פון חורבות אויף דאָס געטאָ
און פון שטויב שטעל אויף מיין הויז,
וואו איך בין פון קינדער-בעטל
אויף דער גרויסער ערד ארויס.

ווייטע, ווייסע, בלויע טויבן,
עפנט אויף דעם פליגל-פאָך,
ווי איר פלעגט צו יענע שויבן
ברענגען פרייד אין גרויער וואָך.

ווי זשע פאסן זיך דען פליגל
צו מיין היים אין פיין און נויט? —
דאך פון זיי ציט זיך דער ניגון
אין מיין ליד פון בונט און ברויט.

פידלער, שוין גענוג געשוויגן —
דיינע פינגער פעסטער דריק.
אָט אזוי שפּיל איצט דעם ניגון
וועגן שווערן וועג צום גליק.

היפּער איבער צענדליק יאָרן,
פיר מיך ווידער אין דער שטאַט
וואו מיין יוגנט האט געשוואָרן,
וואו עס האָט מיין פּויסט געדראָט.

וואו איך בין אמאל געגאנגען
מיט א פּאַלק אנטקעגן בליי
און פון הונדערטער געראנגלען
אויפגעהויבן זיך אויפּסניי.

נישט די זון בלויו, נישט די שטערן —
אלץ וואָס איז געווען פארווערט,
אלץ האָט מיר געדארפט געהערן
ווי דעם בירגער פון דער ערד.

נאָר פאר מיר איז אלץ געשטאנען
עמעץ מיט זיין בלינדן האס,
בלויז כדי מיך צו דערמאָנען,
אז מיין ערד איז דזשיקע־גאס.

פידלער, שוין גענוג געשוויגן —
איצט די סטרונעס פעסטער דריק.
און אזוי שפּיל איצט דעם ניגון
וועגן שווערן וועג צום גליק.

יאָרן זענען אָפּגעפּלאָסן
נאָר מיין הארץ איז אלץ נאָך יונג.
כאָטש נישטאָ שוין די פארדראָסן
און אן אנדער ליד איך זינג.

נאָר עס לעבט נאָך אלץ דער גלויבן
אָפגעציטערט, אָפגעהיט.
און אין זומער־פלי פון טויבן
זענען שורות אָנגעגליט.

טויבן, ווייטע, ווייסע, בלויע —
וואו אהין זענט איר אוועק?
צי האָט אייך פארדעקט א מויער,
צי האָט אייך פאריאָגט די שרעק?

קומט אהערצו, קומט, איך בעט אייך
און דערציילט מיר גאנץ גענוי,
ווי אזוי עס גייט אין געטאָ
צו דעם טויט אן אלטע פרוי.

וואָס, איר פרעגט ביי מיר דעם נאָמען
און א סימן ווילט איר אויך?
זוכט אין פייער פון מלחמה —
זוכט מיין מאמע אינעם רויך.

זוכט נישט, זוכט נישט, ווייל דאָס פייער
פון איר גוף לעבט נאָך און ברענט,
און אין אלע ווינטן פרייע —
גייט זי מיט צעשטרעקטע הענט.

פידלער, שוין גענוג געשוויגן —
קוק זיך מער נישט אום צוריק!
אָט אזוי שפיל איצט דעם ניגון
וועגן שווערן וועג צום גליק.

אויב געבליבן איז א זכר,
כאָטש א צווייגל פון א בוימ —
זאָל עס ווידער פרווון גרייכן
פון דעם גרונט ביז בלויען רוים.

כ'האָב פארפלאנצט זיך אין דעם באַדן
און עס שלאָגט שוין אָן דער זאפט.
און מיט פרוכטבארקייט געלאָדן
ריזלט אין מיין גוף די קראפט.

זע, איך שטיי שוין לעבן שטאמען
און א צווייגל-גריין — מיין קינד.
איר געשטאלט דערמאָנט מיין מאמען,
וואָס לעבט אלץ נאך אינעם ווינט.

און דער רעגן גיסט אָן ווידער
און באפעלט מיך : לעב און בלי !
און עס שמעקט אין מיינע לידער
מיט דעם פריען אינדערפרי.

פידלער-שפילער אויף דעם פידל —
צי ביז שטילקייט אויס דעם סמיק.
ענדיק אָט אזוי דעם ניגון
וועגן שווערן וועג צום גליק.

ווייל א מנהג איז פאראנען,
אָז ביי יידן אויף א פרייד
זאָל דאָס פידעלע דערמאָנען
וועגן טרויער, וואָס פארגייט.

ווארט-צו

ווארט-צו, איך רוק איצטער
אוועק פון די ליפן א שטיין.
ווארט-צו, און א שפריץ-טאָן
וועט זיכער מיט בלוט פון די ציין!
מיין מויל האָט געשוויגן
און, דאכט זיך, מיין צונג האָט גערוט.
נאָר ווייס, אז געשטיגן
ביי שטילקייט, אין מיר האָט דאָס בלוט.

א ליבע פארלאָזט מען,
און ס'טרעפט — אויך די היימישע ערד.
נאָר טייער וועט קאָסטן,
אויב לויפן פון ליד זיינס וועט ווער ...

און לייכטער צו ריידן
וועט זיין מיר מסתמא אצינד:
מיד וועט מער נישט שיידן
מיט פאָלק — די שפראך פונעם ווינט.
דאָס קראקען פון קראַען
געווען איז ביי אים אין געמיט,
די שפראך פון שיגעון —
דאָס לשון פאר יעדערן ייד.

כ'גענען און — אָן מורא,
אז ס'זאָל אין דער שכינות פון טויט,
ווי סם, מרה-שחורה,
א פלייץ-טאָן, פארברענען מיין הויט.
ווייל כ'בין צו דער תליה
געגאנגען, און זען כ'בין געווינט
די פעטליע פארציען,
און שרעקלעך! — גאָר ווערן געשווינט ...

נישט פון קיין ווייטער נסיעה

איך קום נישט אצינד פון קיין ווייטער נסיעה —
אָ, חורבות פון מיינע פארגאנגענע יארן!
איך בין נישט געקומען אויף רייסן איצט קריעה
און נישט אויף פאנאנדערצוברענען מיין צאָרן.
איך קום פון מיין לאנד — פון דעם אייביקן גלויבן,
אז בלוט קאָן אין פייער נישט ווערן פארניכטעט ;
אז אויך יעדער אומגליק קאָן ווערן דערהויבן
צו העלדישן טאט און נישט בלויז — צו געשיכטע.

געזען האָב איך דאָרט, ווי א פאָלק האט געהונגערט
און האָט זיך דעם אומקום נישט אונטערגעגעבן ;
געהערט האָב איך דאָרט, ווי די ערד האט געזונגען
א שפאן פונעם טויט — מיט די לידער פון לעבן.
אפילו ביים ראנד פון דעם לעצטן נסיון,
געטריבן פון קלעפ און פון שונאס געשרייען —
געגאנגען דער מענטש איז, געגאנגען איז זאָיע
מיט באַרוועסע פיס איבער רוסישע שנייען.

און דאָרטן בין איך אויך ארויס פון דעם שאַטן,
געשטעלט זיך אינמיטן דער וועלט און געזונגען.
און אַרט איז געווען און געסטייעט האָט אַטעם
אויף ווידער באנייען דאָס בלוט אין די לונגען.

און דאָך האט מיך אויך נישט געמיטן דאס מינדסטע
דערפון, וואס אויף פוילישער ערד האָט געטראָפן :
דער קנויל פונעם אומקום געגאנגען איז פינצטער
מיט אלע ענויים און גרויזאמע שטראָפן.
און איך האב פאר ווייט-זיין געמוזט אויך באצאָלן :
נישט איינמאָל בין איך איבער גאסן פון ווארשע
געגאנגען מיט פיס פונעם הונגער געשוואָלן,
געגאנגען צום „אומשלאַג“ די אייביקע מארשן ;
נישט איינמאָל בין איך, מיט פארוואסערטע אויגן,
פארלאָשענע לאנג שוין פון שטילן שגעון.

געלעגן אין ווינקל, אין דרייען געבויגן —
ביז וואנען דער טויט האָט שוין אויפגעהערט דראָען ...
איך האב די יסורים באהבה גענומען —
איך האָב דאך געמוזט פאר דעם ווייט־זיין באצאָלן —
איך בין אויף דער וואָר זיי אנטקעגנגעקומען,
און אָפן געלאָזן פאר זיי כ'האב מיין חלום.

אצינד קום איך אָן — נישט געציילט נאָך די שעהן.
און פונקט, ווי איך וואָלט אָט די שטאָט נישט פאַרלאָזן —
אין יעדער צעבראַכענער ציגל מיר נאָענט,
און היימיש — די ווילדע, צעוואקסענע גראָזן.
עס הייבן זיך אָן צו באוועגן די שטיינער.
פארלאָשענע בערג הייבן ווידער אָן טליען.
און איבער דעם אלעם — דער לעצטער, איך איינער ...
איך קום נישט אצינד פון קיין ווייטער נסיעה.

חארשע, 1948.

חבר מיינער, קום שפאצירן...

חבר מיינער, קום שפאצירן,
וויסט ווהיזן איך וועל דיך פירן ?

כ'האב געהאט א סך אדרעסן —
איינעם בלויז כ'האָב נישט פארגעסן.

אויף די ווייטסטע וואנדער־וועגן
פלעג איך יעדן איינעם פרעגן :

חבר מיינער, זאג מיר, חבר,
זאג מיר, ווו עס איז די פאווע ?

איינער האט געפרווט פארשווייגן,
און א צווייטער — שטיל פארבייגיין.

און א דריטער — מיט באדויער —
האט געוואלט דערגיין גענויער :

וואָסער טויער, וואָסער נומער ?
וועלכע פאווע, וועלכער זומער ?

חבר מיינער, קום שפאצירן,
וויסט ווהיזן איך וועל דיך פירן ?

דאָרט ווו ס'איז מיין הויז געשטאנען,
אויב דאָס הויז איז נישט פאראנען,

וועל איך זוכן כאַטש א ציגל,
כאַטש דאָס סאמע לעצטע שטיגל,

וו עס איז א קינד געזעסן. —
כ'האָב געהאט א סך אדרעסן. — — —

חבר מיינער, זאָג מיר, חבר,
זאג מיר, ווו עס איז די פאווע ?

חארשע, 1950.

א קורצער וועג

דעם קורצן וועג וועט קיינער נישט פארמעקן —
אהער קום איך צוריק פון אלע עקן.

דאס איז די גאס, וואָס פלעגט אמאל מיך פירן
צום ענגן חדר — פון דער ענגער דירה.

אויף אַט דעם וועג פלעגט אָפט אזוי זיך מאכן,
די ווינטן זאָלן חוזקן און לאַכן.

געהעצט און פון גערויש ארומגערינגלט
געלאָפן שנעל אין חדר איז א יינגל. — — —

פון אלע וועגן — ליכטיקע און קרומע —
בין איך צו אַט דעם וועג צוריקגעקומען.

נאר נעבן הויז, וווּ ס'איז געווען דאָס חדר,
שטייט איצט א גרויסע נייע שול-געביידע.

און דורך דער גאס, וואָס איך האב אויסגעטראָטן
לויפט ווידער יעדן טאָג א קינדער-שאַטן.

דאָס גייט מיין קינד אין שול און איר פון הינטן
עס לויפן נאך די שטיפערישע ווינטן.

עס שלינגט זי איין א הויז מיט ווייסע שויבן,
צו זון און צו די הימלען אויפגעהויבן.

צו אַט דעם וועג בין איך צוריקגעקומען
פון אלע וועגן — ליכטיקע און קרומע.

נאָר ווי איך בין אמאָל אויף אים געגאנגען,
און ווי אזוי ער פלאַנטערט די געזאנגען —

ווער ווייסט, צי דארף איך דאָס מיין קינד דערציילן?
די ווונדן מיינע כ'דארף אליין פארהיילן.

דאָס גרינע איז גוט צו די אויגן

דאָס גרינע איז גוט צו די אויגן,
דאָס בלאַע — צום שטילן געמיט.
א העלפט פון מיין גליק איז פארפלויגן,
די אנדערע העלפט — ערשט פארפליט.

אוממעגלעך איז איבערצוציילן
די גראַזן וואָס וואַקסן אין פעלד ;
צו וואָס זאָל איך ווידער דערציילן
דאָס אלץ, וואָס מיך אַרט און מיך קוועלט ?

אין הימלען די ליכטיקע, קלאַרע
דערזע איך א פּוכיקן שוים —
פון ווייטע, פארגאנגענע יאָרן
דערמאָנט מיך דאָס וואַלקנדל קוים :

א נאַמען, וואָס איז מיר געבליבן,
א שטימע, וואָס רופט מיך פון דאָרט —
דאָס אלץ, וואָס דער ווינט האט פארטריבן
און לעבט בלויז אין אייביקן וואָרט ...

איך גיי דורך די זעלביקע טירן
און קום נישט איבערגעץ אריין —
מיין אומגליק, וווּ ווילסטו מיך פירן
אין אט דער נישט־דאָיקער שיין ?

צום הויז וואָס איז בלויז ווי א צייכן
פון זכר לחורבן — א שטיין ?
אהיין ווו עס קאָן בלויז דערגרייכן
דער ניגון פון שטילן געוויין ? —

איך וויל פאַר דעם לעבן נאָך טויגן,
און גוט וויל איך זיין פאר דעם ליד ! —
א העלפט פון מיין גליק איז פארפלוין,
די אנדערע העלפט — ערשט פארפליט.

הארשע, 1950.

ביים ראג פון זאמבקאָווסקע-טארגאָווע

אויב דו וועסט מיך טרעפן אמאָל, אין פארנאכט,
אין פראגע, ביים ראג פון זאמבקאָווסקע-טארגאָווע —
זיי וויסן, אז דאס איז א ווייטער פארדאכט,
נישט מער, ווי אן אָפשיין פון דיינס א מחשבה. —

געווען וואָלט דאָס וואָר, ווען איך וואָלט דאָ דערקענט
די לופט פון דער קינדהייט, דאָס גראָז פון די סקווערן.
די לופט און דאָס גראָז איז געוואָרן פארברענט
איניינעם מיט יענע פארכישופטע שטערן.

די גאס איז פאראן, און מיין הויז שטייט דאָ גאנץ,
און ס'פירן די זעלביקע הילצערנע שטיגן
אויף וועלכע איך בין אין א שיכורן טאנץ
אמאָל צו דער פרייד און צום וואקסן געשטיגן.

נאר איצט האט דאָס לעבן דאָ נישט קיין רשות —
איך שטייג אויף די טרעפ און ווער לייכט ווי א שאָטן.
אין וואקל און שרעק זוכט אן אָנשפאר מיין פוס,
ווי איך וואָלט אין חלל נישט זיכער געטראָטן.

איך קאָן מער נישט שרייען. איך ווייס, אז מיין קול
איז טויט אין דעם לאנד פון זכרונות און נעמען.
איך וויל בלויז אנטלויפן, אזוי ווי אמאָל,
ווען כ'פלעג מיט די יינגלשע טרערן זיך שעמען. —

זאָל בלייבן, זאָל בלייבן אלץ פינצטער־פארמאכט.
און איך — אויפן ראג פון זאמבקאָווסקע-טארגאָווע —
וועל דארפן פארשווינדן אין גרויען פארנאכט,
אזוי ווי דער אָפשיין פון דיינס א מחשבה.

חארשע, 1949.

א פרוי אין א טוך

פארמאך נישט די טיר !
זי עפנט זיך סיוויי ביים מינדסטן באריר,
און איבער דער שוועל קומט אריין אויף באזוך
א פרוי אין א טוך.

וואָס העלפט, אז איך שריי ?
אין שווייגן פארביסן זי גייט מיך פארביי —
באהאלטן דאס פנים, די האָר און די הענט.
איך האָב זי דערקענט !

בלייב שטיין א מינוט !
דו ברענגסט איצטער ווידער דעם ריה פון בלוט :
ביסט דו דאס מיין מאמע ? לויפסט ווידער אוועק
פון אומקום און שרעק ?

ווי איז דאס געשען,
אז כ'זאל דיך צוריק איצטער ווידער דערזען ?
דיין אומקום איז לאַנג דאָך געוואָרן געשווינד
געפייערט פון ווינט.

ער האָט דיך באַרויבט
פון מלבוש און גוף און צעטראָגן אויף שטויב.
מיט רויכן די זון פונעם הימל פארשטעלט
און דיך — פון דער וועלט.

ווי קומסטו צוריק ?
דאָס האָט דיך אוודאי באשאפן מיין בליק,
אז קאַנען צוזאמען מיט מיר זאָלסטו זיין
אויף אומעט און פיין. — — —

נו, גוט, איך בין שטיל.
נאר איין זאך — דיין פנים, איך בעט, נישט אַנטהיל !
זאל בלייבן, אז דו האָסט זיך מיר בלויז געדוכט —
א פרוי אין א טוך.

דער ברוק איז געבליבן

אפילו דאָס רוישן פון שטאָט,
דאָס סקרײַפּען פון רעדער און אייזן,
וועט גאַרנישט באווייזן,
וועט גאַרנישט באווייזן.

מיין טראַט איז איצט פעסט —
אין אים איז געניטקייט פון וואנדער פאראנען.
נאָר די שוועל איז פארוואַרפן מיט ברוך
נישט אריבערצושפאנען,
נישט אריבערצושפאנען.

עס גלאַצן די פינצטערע לעכער
ארויס פון די הייזער סקעלעטן,
ווי בלוז אויף דערמאַנען —
זיי שטייען אצינד, ווי מאקעטן.

ווער ס'וויל,
דער זאָל לעזן די שריפט
אויף שטיינער פון דענקמאַל פארשריבן.
פאר מיר

איז דער גאנג פון מיין פאלק
אויף שטיינער פון דזשיקע געבליבן,
אויף שטיינער פון דזשיקע געבליבן.

פון אונטן —
די קופעס פון ציגל און גלאַז,
די ווינטן, וואָס ווילן פארקערן,
און אויבן —
א הימל
מיט פרישע
אויף פסח געשייערטע
גאַלדענע שטערן.

אינמיטן —

די שטילקייט, וואָס שטייגט פון די טויזנטער קברים.
די שטילקייט,
וואָס דארף איבערשרייען
דאָס רעדן פון הונדערטער יאָרן.

איך הייב אן צו גלייבן
אז איך בין אמאָל דאָ געווען שוין.
אז איך האב געפונען
א שטאַט
מיט פארלירענע מענטשן.

דער ברוק איז געבליבן,
דער ברוק איז געבליבן,
ווי עמיץ זאל ווייזן א צייכן,
אז איך וועל נאָך קאָנען
צו היים און צו אָנהייב דערגרייכן,
צו היים און צו אָנהייב דערגרייכן.

חארשע, מערץ 1949.

ביים וויגל זענען ציגעלעך געשפרונגען

ביים וויגל זענען ציגעלעך געשפרונגען.
דאָס וויגל האט געזאלט צום הימל גרייכן.
מיין מאמע האט א ליד אזא געזונגען —
א העלפט פון ניגון און א העלפט פון שמייכל.

בין איך אוועק אויף מוראדיקע וועגן,
איך האָב די שווארצע האר זיך אפגעפרוירן,
איך האָב די אויגן אויסגעשווענקט אין רעגן —
און כ'האָב מיין מאמעס שיינע ליד פארלוירן. —

דער הימל איז געוואָרן אויסגעשטערנט.
מיין הארץ געווען איז ווארטנדיק פארצאפלט.
מיין שוועסטער האָט א ליד מיך אויסגעלערנט —
א ליד אזא מען היט ווי דאָס שווארצאפל.

בין איך אוועק אין וואָגל און אין וואנדער,
די היים פארטוישט אויף הונדערטער אדרעסן.
און דאָרט האט זיך דאס ליד געזונגען אנדערש,
און דאָרט האב איך מיין שוועסטערס ליד פארגעסן. —

ווען כ'בין געקומען פון די ווייטע לענדער
און כ'האָב דערזען, אז אויף די שווארצע שטיינער,
ווי ס'איז אמאל מיין אָנהייב־וועג געווען דאָרט,
איז קיינער נישט געבליבן, נאָר איך איינער. —

האב איך דערמאָנט מיין מאמעס שיינעם ניגון,
האב איך דערמאָנט מיין שוועסטערס ליד־אין־טרערן.
א שטילער ווינט האָט מיך גענומען וויגן,
דער הימל האָט זיך ווידער אויסגעשטערנט.

זאָרשע, 1950.

אוי, די ווינטן

אוי, די ווינטן און די שנייען —
שווער פון זיי זיך אויסצודרייען!

נישט דער רויש פון ווייץ און קארן
גייט פון מיינע קינדער-יאָרן;

נישט קיין ווינטל איבער גראָזן
קומט פון דאָרט אהער צו בלאָזן —

בלויז די וואַיענדיקע ווינטן
יאָגן נאָך דעם שניי פון הינטן.

לויפן אָן אין לעבן ווידער,
ווי דער ניגון אין די לידער.

און צום הארצן זיי פארגייען —
אוי, די ווינטן און די שנייען!

איינמאָל — כ'בין געווען א יינגל —
האָבן זיי ארומגערינגלט

און פארכאפט ביי מיר דעם אַטעם
און שוין מער נישט אָפגעטראָטן.

און שוין מער נישט אָפגעלאָזן:
ס'הערט דער ווינט נישט אויף צו בלאָזן.

און דאָס ליכט פון שניי דעם קלאָרן
שיינט ארויס פון קינדער-יאָרן. — —

אוי, די ווינטן און די שנייען —
שווער פון זיי זיך אויסצודרייען!

ערב פּרילינג

ס'האָט יעדער טאג זיין אייגענעם געוויכט,
קיין איינער איז פון זיי צום צווייטן ענדלעך,
און דאָך — פון אלע הייבט זיך אויף דאָס ליכט,
וואָס פלייצט, ווי ס'לעבן, מעכטיק און אומענדלעך.

איצט טוישן זיך די צייטן אינעם יאָר —
באלד וועט די לעצטע ווינטער־שעה אריבער.
דער שניי אויף פעלדער ליגט נאך גאנץ און קלאָר,
נאָר אין דעם געפּל ווארעמט שוין די ליבע.

די גרויקייט אויך איז נישט פון איין קאָליר —
אין ערב־פּרילינג בייט זי זיך אין שעהן :
אָט קנולט זי זיך אין טונקלקייט פארווירט,
און אָט צעשווימט זי אין א הימל בלאַען.

מיין טראַט דערשפּירט, ווי ס'ריזלען אין דער ערד
און ס'שווילן־אן אין ווארעמקייט די קוואלן.
די ווינטער־זאַמען ווערן דאָרט צעשטערט
און פון דער גרינער פרוכטבארקייט באמאלן.

מיין אויג קוקט דורך יעטוועדן שווארצן בוים,
ווי ס'לויפט דער זאפט פון וואַרצל צו די צווייגן.
אויף אָט דעם וועג — פון אונטערערד צום רוים —
וועט באלד די דרייסטע בליונג נעמען שטייגן.

מיך נעמט ארום דער געפּל פון דער ווייט
די פרייע פייגל וועלן אים צעטראַגן.
די פרייד וואקסט אומגעדולדיק אָן און שרייט :
דער ערשטער פּרילינג־טייך זאָל נעמען שלאָגן !

.1951

לעבעדיקע פארבן

ווי ס'לעבן האָב איך ליב די בונטע פארבן
וואָס קומען אויף פון אונדזער שוואַרצער ערד
און האלטן אָן ביז סאַמע ערב־שטאַרבן —
ביז פון דעם וויאַנען ווערן זיי צעשטערט.

כ'האַב נאָכגעקוקט דעם איבערגאַנג פון גרינען
צום רויטן בלי — די גאַנצע פּרילינג־צייט,
נאָר נישט באוויזן האָב איך צו געפינען
די רגע פון דעם ווונדערלעכן בייט.

פונקט ווי דאָס בלוט, וואָס פליסט אין מיר באהאַלטן
און שרעקט זיך פאַר דעם דרויסנדיקן ליכט —
אויב כ'פרווו די פאַרבן אויף א ווייל פאַרהאַלטן,
זיי ווערן גלייך פאַרגליווערט און געדיכט.

דאָס גראַז הייבט אן צו טריקענען און דאַרן,
אויף אלע בלומען שרומפט זיך איין די הויט,
און אויף די פאַרבן לוייערן געפאַרן
פון שוואַרצן, אלץ־פאַרלעשנדיקן טויט.

.1951

איך בין נישט פרום

איך בין נישט פרום — נאָר אין דעם פּרילינג-בלי
וואָלט איך אוועקגעשטעלט זיך אויף דער קני
און אין דעם בלומען-וויירוויך אויסגעווארט.
אז כ'זאָל פון ניסים ווערן אָפּגענארט.
קאָן זיין, נישט לאנג שוין בלייבן וועט דער סוד
און דאָס, וואָס מענטשן רופן אָן נאָך גאָט —
דאָס אלץ, וואָס איז ביז איצט נישט אויפגעקלערט —
וועט אויפגיין מיט דעם לעבן אויף דער ערד,
נאָר איך וועל זוכן אלץ א טיפּן מיין
אין דעם, פארוואָס די בלומען זענען שיין,
פארוואָס דאָס לעבעדיקע בלוט איז רויט —
פארוואָס די ליבע שטארקער איז פון טויט.

איך גיי אין פעלד, ס'איז פּרילינג אינדערפרי.
די לופט איז איצטער בלויז פאר שוואלבן-פלי,
די זון האָט נארוואָס אָפּגעלעקט דעם טוי,
און אלדאָס גרינס איז ציטעריק אזוי,
ווי ערשט ארויסגעקומען פון באשאף.
און פונקט ווי אדם, שטיי איך און איך גאף
און זוך א נאָמען פארן ווונדער — אזא וואָרט,
וואָס זאָל באפרייען מיד פון כּשוף-אַרט.
עס פאלט די בענקשאפט אָן אויף מיר, ווי שלאָף
און ווידער בין איך גרייט אויף גרעסטער שטראָף —
צו לאזן זיך בארויבן פון א ריפּ,
אבי צו הערן ווידער : כ'האָב דיך ליב !

.1951

פון וואנען ?

פון וואנען האָט זיך עס גענומען
דער ערשטער שמייכל אויף דער ערד ?
דאָס ווייסן שוין פון לאנג די בלומען,
נאָר אויסצוזאָגן — איז פארווערט.

איך האב די בלומען אויסגעריסן,
כאָטש יעדע איז געווען א שאד.
איך האָב בלויז זיך געוואלט דערוויסן,
געוואָלט דערגיין דעם בלומען-סוד.

דער גאנצער זומער האָט געשוויגן,
דער הארבסט האָט אויך נישט אויסגעזאָגט.
אן ענטפער האָב איך איצט געקריגן
פון סאמע ערשטן פּרילינג-טאָג.

ווען ס'האָט די זון דעם שניי צעטייעט,
דאָס ערשטע בלימל — אויפגעוועקט,
איז מיר דער סוד געוואָרן טייער,
ווייל כ'האב אליין דעם סוד אנטפלעקט.

אין יענער רגע, ווען געביטן
די גרינע קנאָספּ האָט איר קאָליר —
האָט מיך דאָס זעלבע נישט געמיטן,
איז פונקט אזוי געשען מיט מיר :

די זעלבע זון האָט אָנגעצונדן
דעם שמייכל אויף מיין בלייך געזיכט,
און ס'האָט מיך מיט דער בלום פארבונדן
דער סוד פון לעבן און פון ליכט.

.1951

בליענדיקע צווייגן

איך האב דערזען א בוים אין אָנהייב בליען
און ווידער איז מיין צונג געליימט געווארן :
אויף יעדן צווייגל האָט גענומען גליען
א פונק פון דעם פארלאָשענעם זכרון.
מיר דינט דער ווינטער אויכעט אויף דערמאָנען
דאס אלץ וואָס רעגנס האבן אויסגעשטראַכן,
נאָר אין דעם בליונג-ליכט איז אויפגעשטאנען
די קינד־הייט מיינע פריש און נישט צעבראכן.

אין פּרילינג איז מיר שווער צו שרייבן לידער
און מיט מיין וואָרט די בלומען צו פארבליפן,
דערפאר איז לייכט מיר אויסצוגראַבן ווידער
דעם שוואַרצע־ריח פון דעם עבר טיפן. — — —
אויף דער טאָראָווע גרינען אלע סקווערן,
די רייפּע זון האָט מיך אדורכגענומען,
און כ'בין פארליבט ביז ווייטיק און ביז טרערן
אין אלע צארטע שמעקעדיקע בלומען.

די לייכטע ווינטלעך ווערן מיינע פליגל
און ווי דאָס ליכט שוועב איך אויף זיי א גרינגער.
דאָס שטילע גליק פארוואַנדלט זיך אין ניגון —
און אַט אזוי ווער איך דער ערדס באַזינגער.
איך לויף אהיים, עס שפּרינגט מיר נאָך דער שאַטן.
איך זוך דאָס וואָרט מיין זעונג צו באַשיידן,
איך נעם איין פיר שטאַק שטיגן מיט איין אַטעם —
און אויפן דרויסן בלייבן אלע פּריידן. — — —

געוויס בין איך שוין ווייט פון יענעם יינגל —
מיין שפראך איז א געאיבטע און געניטע,
און דאך גיי איך נאך אלץ אויף שפיצן־פינגער
ארום די ביימער נאָרוואַס אויפגעבליטע.
כ'האָב מורא מיט מיין אַטעם זיי בארירן
און איבעררייסן מיט א וואָרט דאָס שווייגן,
כדי נישט צו פארלעשן און פארפירן
די ווונדערלעכע בליענדיקע צווייגן.

חארשע, 1951.

א ווונדערלעכע זאך

א ווונדערלעכע זאך, אז קיין שום הארבסט
האט ביז אצינד מיין יוגנט נישט געשעדיקט.
פון יעדער לעבעדיקער זאך, וואָס דארט —
איך איינער בלויז געבליבן בין באַגעדיקט.

עס צאנקט דאס גראָז. דער ווינט גייט מיך פארביי
און שטיפט, די האר פון קאפּ צעשיט ער.
קאן זיין דערפאר, ווייל כ'בין דעם פּרילינג טריי
האט איבער מיר דער הארבסט נאַכנישט קיין שליטה.

ווי נאָר ער קומט אריין אין מיין רשות.
פארשמעקט אויפּסניי מיט בליעכץ פון זיין רעגן
און פון זיין ווינט — מיט פּרישקייט און גענוס,
ווי ער וואַלט מיט דעם פּרילינג זיך באַגעגנט.

.1951

דאס ליד ווערט נישט צונויפגעשטעלט ...

דאס ליד ווערט נישט צונויפגעשטעלט פון ווערטער
ארויפגעצויגענע אויף ריטעם-שנורן —
דער פלאטער פונעם בלוט, א קוים-דערהערטער
דארף קלאפן אין דער לעבעדיקער שורה.

דאָס פייער פון דעם לעבן מוז באגלייטן
דעם קלאנג אויף צו פארוואנדלען אים אין ווונדער —
פון יעדן איינעם וואָרט באדארף דיר ווייטאן,
ווי אומגעריכט געטראפן און פארווונדעט.

ווייל בלויז דאָס וואָרט, וואָס ווערט מיט בלוט באגעגנט
איז ווערט געוואָרן ווידער אומצוקערן
דעם פאַלק, וואָס האט זיין שפראך דיר אָפגעגעבן
כדי אין נייע לידער זי דערהערן.

.1951

וונדער

מיר בלייבן אָפטמאל איבער בלויז אין צווייען,
ווי נאָרוואַס פון דעם לעבן אויפגעוועקט,
און דעמאָלט הייבן מיר זיך אן צו פרייען
מיט יעדער זאך וואָס ווערט דורך אונדז אנטדעקט.

מיר לערנען ערשט זיך אויס צו אונטערשיידן
א גוטן שמייכל פון א רויטער בלום,
און די אומשטערבלעכקייט פארבינדט אונדז ביידן,
ווען איך נעם דיך צום ערשטן מאל ארום.

דו שטרעקסט דיין האנט אויס — אלע ביימער בליען,
דו מאכסט א טראַט — די פעלדער זענען גריין,
דו הייבסט דעם קאָפּ אויף — אלע פייגל פליען
געטרייע, פאַרנווייז און מין צו מין.

מיר גייען איבער אומבאקאנטע וועגן
און ווייסן נאָכנישט, אז דאָס בלוט איז רויט,
און ווייסן נאָכנישט וועמען זיך צו פרעגן,
ווי ס'גרענעצט זיך דאס לעבן מיטן טויט.

די ווייטן זענען בלאָ און אומגעהויער,
און אויסגעפרוּווט דורך אונדז ווערט יעדע פרייד.
ביז ס'פאלט אויף אונדז אן אורשרעק און א טרויער,
ווען מיר דערזעען, אז די זון פארגייט.

.1951

פאר אלעם

פאר אלעם וואָס איך האב אמאָל געליטן —
פאר אלעם וועט דאס לעבן מיר באצאָלן.
איך האָב קיין שוועריקייט נישט אויסגעמיטן —
פון קלענסטע זאָרגן ביז די שווערסטע עולן.

אויף סמאָטשע־גאס האט מיך די פרייד באגעגנט
און באלד פון קרומע שטיינער אָפגעשפרונגען —
כ'געדענק נאָך וויפל אומעט ס'איז געלעגן
אין וויג'ליד, וואָס מיין מאמע האָט געזונגען.

איך הער נאָך יענע קולות און געוואלטן,
וואָס האבן פון א פענצטער אויסגעבראָכן,
ווען ס'האָט די נויט שוין נישט געקאָנט זיך האלטן
בסוד און צווישן די פיר ווענט פון שכן.

און יעדעס אומגליק, ווי א פלעק א שווארצער,
האט אין מיין דמיון זיך אריינגעגעסן —
א גאנצער הויף מיט שאַטנס האט געשפארט זיך,
כדי די קינדהייט מיינע צו פארלעשן.

און, ווונדערלעך, אז אין דעם וויסטן פלאַנטער
האָב איך מיין כוח און מיין שטאַלץ געפונען :
אז מיט אזוי פיל ליכטיקייט און יום־טוב
בין איך פון אַט דער פינצטערניש אנטרונען.

דער ווייטיק האָט דאָס בלוט מיר אָנגעצונדן,
די אומגערעכטיקייט — געאיבט מיין ווילן —
און, ווונדערלעך, מיט איינמאָל איז פארשוונדן
די שטומקייט פון די ווערטער און געפילן.

דאָס זענען מיינע טראַציקע געזאנגען ! —
דאָס איז א העלער צאָרן מיך באפאלן
און שפעטער אין די שורות זיך צעגאנגען.
ווי שארפע חושך־שניידנדיקע שטראלן.

א יונגער ייד מיט שווארצע אויגן

א יונגער ייד מיט שווארצע אויגן
האט היינט אויף מיר אזוי געשריגן :
— מיין ווייב האט מיר א זון געבוירן
און דארף א ליד אים צו פארוויגן.

זי האָט געפרוּווט זיך צו דערמאנען
דאס אלטע ליד, דעם אלטן ניגון,
האט זי צעוויינט זיך און פארשטאנען,
אז איצטער איז דאָס ליד א ליגן.

זי האָט די נאענטע פארלוירן,
איצט דארף דאס איינע קינד געניגן —
מיין ווייב האָט מיר א זון געבוירן,
און דארף א ליד אים צו פארוויגן.

און אלע לידער דיינע טויגן
צום וועקן בלויז און נישט צום וויגן. —
דער יונגער ייד מיט שווארצע אויגן
האָט זיך געבייזערט און געשריגן.

און אויסגעפרעסט ביי מיר א שבועה,
אז איך וועל זוכן אזא ניגון
צום וויגן גוט און גוט צום רוען,
און גוט — דעם ווייטיק צו באזיגן.

חארשע, 1952.

איך קאָן נישט שווייגן

ווי קאָן איך שווייגן ?

אז אויך דער שטיין האט אויפגעהערט צו שטומען.
דאָס פייער האט אים הייס ארומגענומען
ביז ער איז לייכט און כוואליעדיק געווארן —
א דענקמאָל פאר די ברענענדיקע יארן.

ווי קאָן איך שווייגן ?

אז אויך דער בוים מיט די געדיכטע צווייגן
קאָן מיד פון מיין זכרון נישט פארשטעלן —
די טויטע הערן אלץ נישט אויף צו פעלן.

פון שבעה האָב איך זיך שוין אויפגעהויבן,
איך פיל די ווארעמקייט פון זון און גלויבן,
נאָר זייער אנדענק שווער איז מיר פארבייגיין —
ווי קאָן איך שווייגן ?

מיין מאמעס רוצחים הייבט מען אָן באפרייען.
ווען יעדער טראָפן בלוט זאל קאָנען שרייען,
ווען יעדער שטויב פון אש צום רוים זאל שטייגן ! —
ווי קאָן איך שווייגן ?

פון זעקס מיליאן בין איך נאָך דער שליח.
און פונקט אזויפיל מאָל מיין האס צעגלי איך,
מיט זייער כוח וויל איך איבערצייגן —
איך קאָן נישט שווייגן !

תאראשע, 1953.

איך רעד איצט שטיל

איך רעד איצט שטיל, כאַטש אלע ווערטער ברענען —
מיין טאַכטער דארף מיין ווייטיק נאָך נישט קענען.

מיר איז א שאַד אויף אירע שמאַלע אַקסלען
מיין לאסט צו לייגן — זי באדארף נאך וואקסן.

מיט יעדן איינעם טאג איר הויט ווערט צארטער —
אזוי פיל פרייד און פיין פאָרויס דערווארט איר.

די אַרעמס אירע נעמט זי ערשט צעשטרעקן —
אזוי פיל זאכן דארף זי נאך אנטפלעקן.

אין ראנגלעניש מיט פאַרמולעס און ציפער
זי גייט אין לעבן טיפער אלץ און טיפער.

זי נעמט איין אלע ווינקלעך געהיימע
מיט טרערן פון אנטציקונג און פון אימה.

נאָר איין זאך מוז איך נאָך פאר איר פארשליסן —
אַט דאָס דארף זי דערווייל זיך נישט דערוויסן.

איך ווארט נאָך אָפּ : איר הארץ זאָל ווערן רייפער
און אירע קינדערישע פויסטן — שטייפער ;

איך ווארט נאָך אָפּ : זי זאָל זיך קאַנען ווערן
אנטקעגן דער פארבלענדעניש פון טרערן.

און דעמאָלט וועט איר מיין זכרון דינען
די פולקייט פונעם לעבן צו געווינען.

חארשע, 1953.

אויף יענע טרעפ, וואס פירן צו מוראנאוו

נישט לייכט קומט אן מיר איצטער אויפצושטייגן
אויף יענע טרעפ, וואָס פירן צו מוראנאָוו.
דער בליק איז קלאָר, נאר ס'הארץ וויל אלץ נישט שווייגן —
וואו זענען מיינע נאָענטסטע פאראנען ?

איך נישטער אין די פענצטער פון די הייזער,
אין מיין זכרון שווימען אויף די נעמען.
איך טראכט, אז באלד וועט עמעץ זיך באווייזן
און ווי א גאסט — צו זיך אין שטוב מיך נעמען.

אט איז די גאס, וואו כ'האָב געוויינט צוזאמען
מיט אלע מיינע אָרעמע און ליבע.
איך האָב אמאָל געטרוימט, אז אויך מיין מאמע
וועט אין דעם שיינעם נייעם הויז אריבער.

פאר יעדן איינעם מענטש, וואס איך באגעגן
האָב איך א גרייטן צעטל מיט אדרעסן,
נאָר ווען איך שטעל אים אָפּ און פרוווי אים פרעגן —
פארליר איך זיך און הייב אָן צו פארגעסן.

און איך דערזע : ער הייבט מיך אן פארבייגיין,
ער האָט אָן ווערטער אויך מיך גוט פארשטאנען. —
נישט לייכט קומט אָן מיר איצטער אויפצושטייגן
אויף יענע טרעפ, וואָס פירן צו מוראנאָוו.

חארשע, 1954.

ביז אצינד נאך

דאָרט, אויף די הימלען פון די קינדער־יאָרן,
איז ביז אצינד נאך ליכטיק נישט געוואָרן.

זיי ווערן דורכגעשניטן בלויז פון בליצן —
מיין שוואכער טאטע קאָן מיד נישט באשיצן.

די קנוילן פון דער פינצטערניש זיך מערן —
מיין מאמע קאָן מיד קעגן זיי נישט ווערן.

אין שלאָף ווער איך דערוואָרגן פון געפארן —
איך ווער דערשטיקט און קיינעם וועט נישט ארן.

מען קלאפט אין טיר און עמעץ שרייט דאָרט : עפן !
כ'האב מורא מיט דעם דרויסן זיך צו טרעפן.

א נאפט־לאַמפּ גיסט מיד אָפּ מיט רויטע פלעקן
און אלע חפצים לוייערן און שרעקן.

דאָס ציט זיך שרעקלעך לאנג אזוי און דויערט —
אומענדלעך, ווי אויף סמאָטשע־גאס דער טרויער.

ווארשע, 1954.

ווער קאָן דען פארגעסן ?

ווען קאָן דען פארגעסן די ווינטן
אין פוילן פון קארטוויז-בערעזע ? —
זיי ווילן נאָך אלץ נישט פארשווינדן,
ווי דאָס וואלט ערשט געכטן געוועזן.

זיי טרייבן אין טייכן די קריעס,
זיי לויפן אויף פעלדער און העשען,
זיי וויגן די צענדליקער תליות
אין דערפער פון ווייטן פאָלעסיע . . .

ווער קאָן דען פארגעסן די ווינטן,
וואָס זינגען די „ערשטע בריגאדע“
אין לאנגע און פראַסטיקע ווינטערס —
אינדרויסן פון תפיסהשע קראטעס ?

זיי ברענגען דעם עכאָ פון שטיוול,
פון פערדישע טריט און פון אימה. ———
נאר אין א פארוואַרפענעם שטיבל
א זיצונג קומט פאַר א געהיימע.

און ביסלעכווייז הייבט אן פארשווינדן
דער ווינטער דער גרויער און גרייזער,
און גאנץ גייט ארויס פון די ווינטן
די וויזיע פון גלעזערנע הייזער . . .

.1954

* *
*

כל־זמן דאס בלוט איז יונג און קרעפטיק
און מיט דערפארונג נאָכנישט זאט —
רופט־אָפּ דאָס האַרץ זיך העל און העפטיק
אויף יעדן ווונדערלעכן פרט.

צו־ווייניק האָב איך נאָך געוואנדערט,
צו־ווייניק האָט דער בעז געבליט,
און יעדעס יאר כ'זינג עטוואָס אנדערש
דאָס זעלבע שיינע פּרילינג־ליד.

איך ווארט מיט פרייד אויף יעדן שינוי
אין דער נאטור פון ערד און מענטש —
דערפון די ליבשאפט און די שנאה
מיט וועלכע ס'איז מיין וואָרט געבענטשט.

עס גייט קיין איין מינוט נישט לידיק
פון אונדזער גרויסער צייט ארויס,
און ס'ווערט דער עבר נישט באלידיקט,
ווען כ'זוענד מיין פנים אויף פאָרויס.

איך זאָג נישט אָפּ זיך פון מיין יחוס —
דאָס גוטע אייגנס איז נישט שווער,
ווען אין א פּריוויליק שליחות
איך גיי איצט פאר דער גאנצער ערד.

.1954

ערשטער חודש

ערשטער חודש פונעם נייע-יאָר —
פּרישע שנייען, ווּנדער נייע,
שניי און חידוש אין די אויגן :
עפעס איז אוועקגעפּלויגן,
עפעס דארף דאָ באלד נאָך קומען —
פּון די שנייען — ערשטע בלומען.

אין דעם שניי ווערט אלצדינג שענער,
איך אליין ווער קלענער, קלענער ;
ס'נעמט די וויסקייט מיך פארשלינגען
ביסלעכווייז — אינמיטן זינגען,
ביז עס בלייבט פון מיר אויף שנייען
בלויז א קינד אין גליק-געשרייען.

כ'בענק נישט נאָך די אלטע יאָרן —
וואָס האָב איך דאָרט אָנגעוואָרן ?
לאנגע הונגעריקע זומערס,
הארבסטן — רעגנדיק-פאראומערט.
נאָר ווען ס'שיטן זיך די שנייען,
אויף צוריק נעמט אלץ זיך דרייען.

אַט די קאלטע קראפט פון נייע-יאָר
קאָן פון יאָרן מיך באפרייען,
אז איך זאָל פאר נייע לידער
פרישע רייד געפינען ווידער,
און מיט זייער בלענד זיך פרייען,
ווי א קינד מיט ווייסע שנייען.

חארשע, 1953.

סוף ווינטער

דער רעגן קלאפט אין אלע דעכער,
דער ווינט געוואלדיקט ;
די ווייסל איז געוואָרן העכער
און רייסט צום באלטיק.

דער שניי אין גאס ווערט איינגעשרומפן
און שוואַרץ פארכליאפעט ;
די ביימער לויפן אומגעלומפערט
און אפגעדראפעט.

די לופט אין שטאָט איז אָנגעטרונקען
מיט גרויען טאָגן,
אין נעפל ווערן איינגעטרונקען
די שטילע ראָגן.

די פייגל האָבן זיך באהאלטן
און בלויז א שפערל,
וואָס האָט די קעלטן אויסגעהאלטן —
ער לאָזט זיך הערן.

און מיט זיין קליינעם פלינקן שנאָבל
ער הייבט אן פיקן,
כדי פון שטיינער אויסצוגראָבן
די פּרילינג־גליקן.

.1953

מערץ

פאר קינדער, פאר דיכטער און ביימער
הייבט אן זיך אין פריילינג דאָס יאָר,
ווען אלע פארלאנגען געהיימע
באשיידט ווערן ליכטיק און קלאַר.

צו דעם, וואָס פארשארפט איז זיין אויער
דערגייט שוין אין אַטעם פון מערץ
א זיפץ, ווי אן עכאָ פון כוח,
וואָס וועקט זיך אין שויס פון דער ערד.

און אים וועט דערגרייכן דער ניגון
וואָס קומט מיטאמאָל, אומגעריכט —
דער ווינט אויף די טויונטער פליגל
פון פלאטערדיק, דורכזיכטיק ליכט.

.1953

אין אָט דעם זומער

וואס טוט זיך אָפּ אין אָט דעם זומער !
אין שטילקייט מערט זיך אלץ ארום מיר,
מיט יעדן טאָג די ערד ווערט העכער —
דאָס גרינס וויל גרייכן צו די דעכער,
און אויפן פעלד דער יונגער קאָרן
יאָגט-נאָך דעם וווקס פון מיינע יאָרן,
א גרעזל וואגט זיך צו פארמעסטן
אנטקעגן בוים דעם סאמע גרעסטן,
א שמעטערלינג מיט ווייסע פליגל
פרווט אלע בלומען צו באזיגן.

נאָר מיר ווערט אויף דער ערד נישט ענגער !
מיין אטעם, ווי דער טאג, ווערט לענגער,
צו ווייטקייט מיינע הענט זיך צייען,
ווי פליגל הונגעריק צום פלייען,
די לופט איז פאר מיין אויג דורכזיכטיק —
דאָס גרינס פארשטעלט נישט, נאר מאכט ליכטיק.

די זעלבע קראפט פון זיך פארמערן
הייבט אויך אין מיר אָן צו באגערן.
די בענקשאפט מיינע ווערט פארוואנדלט
אין יענעם שטילן דופט, וואס וואנדערט
און זוכט אין אלע ווייטסטע עקן
א הארץ מיט ליבשאפט אויפצוועקן.

.1953

דאָס וואָרט

פון אָנהייב איז געווען דאס וואָרט ? אָ, ניין !
דער פייער־שניט פון מענטשלעכן געדאנק
האָט אויפגעשיינט אין לאכנדיקע ציין
נאָך דורות פון געראנגל און פארלאנג.

פון אָנהייב איז געווען די שווארצע מי,
דערנאָך די ערשטע רעגונגען פון פרייד,
און שפעטער ערשט — דער ווונדערלעכער גלי
פון טרויער און פון ליבשאפט אין די רייד.

ווער נעמט צונויף די קלאנגען און פארבינדט ?
פון וועלכן פייער ווערן זיי דערנערט ?
מיר דאכט זיך, אז איין אות דאס צווייטע צינדט
דורך אלע צייטן פון דער אלטער ערד.

א שוועבנדיקע ליכטיקייט פון שריפט
לויפט שנעל אדורך דעם גאנצן אוניווערז,
כדי מיין אויג זאל ווערן איצט פארבליפט
פון איינעם אן אנטציקנדיקן פערז.

דאָס איז די העלע שפראך פון טויזנט יאר,
וואָס האָט זיך פון דער פינצטערניש באפרייט,
און דורך דעם איבעררוף פון דור צו דור —
איך נעם זי איבער פאר דער נייער צייט.

איין ליד

וואס קומט ארויס פון לידער און פאָעמעס
די אָנגעשטאַפטע אין די צוואנציק בענדער ?
נישטאָ אין זיי קיין שורה פונעם אמת,
דורך זיי ווערט קיינמאָל גאַרנישט נישט געענדערט.

דאָס לעבן ווערט באוואקסן דאָרט פון שימל,
די בלעטער ווערן געל און איינגעשרומפן.
נישטאָ אין זיי פון ליכטיקייט קיין סימן,
די לופט ארום איז מילכיג און פארדומפן.

זיי קאָנען קיינעמס ליידנשאפט נישט וועקן,
זיי קאָנען נישט צעטרייסלען די געפילן.
די ווערטער זענען ווי פארגרויטע פלעקן,
דאָס אויג אנטלויפט פון זיי מיט ווידערווילן.

און איך קען איינעם, אזא דרייסטן דיכטער,
וואָס האט אין לעבן איין ליד בלויז געשריבן
און האָט דערמיט געענדערט די געשיכטע,
און ער אליין — אומשטערבלעך איז געבליבן.

דאָס איז געווען א ליד, וואָס פלעגט באגלייטן
דעם מענטש אין יעדער שעה פון זיין געראנגל ;
דאָס ליד וואס קאן צו אלע ווייטע צייטן
בלויז דורך דער צייט דער אייגענער דערלאנגען.

ווייל יעדעס וואָרט געווען איז אויסגעקנאָטן
פון טאט און טרוים, פון ווילן און פון ליבע,
און ווייל דאס לעבן — מיט זיין ליכט און שאַטן —
איז אין דער שיינקייט פון דעם ליד אריבער.

.1954

ווי דין דו ביסט ...

ווי דין דו ביסט — א יונגיטשקע בעריאזע,
וואָס גיט מיט פיבער זיך אוועק דעם ווינט,
און יעדעס בלעטעלע אין זון זיך צינדט —
ביז זי הייבט אן צו פלאטערן א ראָזע.

נישט צופעליק האָב איך דיך אָנגעטראפן :
דורך צוואנציק זומערס האב איך דיך געזוכט,
אין צוואנציק פרויען האָסט זיך מיר געדוכט,
און מיט זיי אלע — ביסט פון מיר אנטלאָפן.

מיך האָט געבראכט צו דיר דער זעלבער הונגער,
וואָס פירט מיך שטענדיק צו דעם נייעם ליד —
ער האָט מיך פון דער מידקייט איינגעהיט —
און דיר צוליב געבליבן כ'בין א יונגער.

איך האָב דערגרייכט דיך, און דער ערשטער ציטער
איז דורכגעלאפן דורך דיין שמאָלן גוף,
און דו האָסט מער זיך ווערן נישט געפרוּווט
אנטקעגן מיר — דעם אָנקום פון געוויטער.

און דו האָסט זיך פאר מיר נישט איינגעבויגן,
נאָר, ווי א יונגיטשקע בעריאזע גרייט
דעם שטורעם אויפצונעמען און די פרייד —
האָסט דו די בלייכע הענט צו מיר געצויגן.

נישט אליץ

נישט אליץ האָב איך דיר אויסגעזאגט,
איך האָב דיר נאָך נישט אליץ דערציילט —
אזויפיל האט דער ווינט פאריאָגט,
אזויפיל האט די צייט פארהיילט.

דעם ווילדן שטורעם פון די טעג
שניידט דורך א העלער פאס פון שייך,
דאָס איז געבליבן פון מיין וועג
אין וואקל צווישן גליק און פייך.

נאָר דו ביסט נייגעריק, גענוי
ווילסט זיך דערוויסן יעדן פרט :
פארוואָס מיין שוואַרצער קאַפּ ווערט גרוי,
ווען כ'בין פון לעבן נאָכנישט זאט ?

פארוואָס פיל איך נאָכנישט די לאסט
פון דער פארגאנגענהייט, איר וואָג,
כאָטש פול מיט ליבשאפט און מיט האט
געלאָדן איז דאָרט יעדער טאָג ?

פארוואָס איז שווער אָפּט מיין געמיט,
כאָטש ס'איז מיין טראַט נאָך פלינק און לייכט ?
פארוואָס איז האַפּערדיק מיין ליד,
ווען מיינע אויגן זענען פייכט ?

איך וואָלט געזאגט דיר, נאר א שאַד —
דער ענטפער וועט זיין דאָפּלט שייך,
ווען אַט דעם שטילן גרויסן סוד
דו וועסט דערוויסן זיך אליין.

.1953

* *
*

ס'איז גוט, וואָס דיין שמאַלע געשטאלט
האט איצט זיך געשטעלט אויף מיין וועג,
ס'איז גוט, וואָס זי היט און פארהאלט
דעם שטראָם פון פארגאנגענע טעג.
נאָך איצטער טרעפט אָפט, אז איך שטויך:
ווי קומען צו מיר אָט די רייד,
צו וועלכע דער מענטש ווערט געווינט,
נאך יאָרן פון פרידן און פרייד?
מיין ליבע, דו וויסט וואס מיר איז,
דו איינע, דו קענסט דאָך מיין קרענק —
אין האַרץ איז א פינצטערער ריס,
דער ווייטיק איז שאַרף: איך געדענק!
נישט אלץ ווערט פון אומקום פארמעקט,
פארקערט, ס'איז פאראן אזא טויט,
וואָס בלייבט, ווי א בלוטיקער פלעק,
אין גרויל און אין שרייאַיקן רויט.

און דו, ווי די ביבלישע רות,
געקומען צו מיר ביסט אליין,
צו וואשן מיין לעבן פון בלוט
און היילן מיין לייב פון געוויין.
און איבערגעגעבן און טריי
פארשטעלסטו מיט ליכטיקע הענט
פון שרעקן, וואס זענען פארביי
און האָבן מיך ווידער דערקענט.

.1953

ווער ציילט די יאָרן ?

ווער ציילט די יאָרן ? זאָלן זיי אריבער.
די יוגנט בלייבט צוזאמען מיטן גלויבן
און מיט דער קראפט פון פריינדשאפט און פון ליבע —
אוממעכטיק איז די צייט זיי צו צעשטויבן.

דער טרויער האט זיך אויסגעלערנט שווייגן
און בלויז די פרייד האט פרייע הענט באקומען,
און פון דעם בלוט, וואס הערט נישט אויף צו שטייגן,
דעם לעצטן טראָפן האָט זי אָפגענומען.

ווער ציילט די יאָרן ? זע, די וועלט איז אָפן
און נישט געשטילט אין אויגן איז דער הונגער,
דאָס הארץ האָט נאָך נישט אויפגעהערט צו האָפן —
דאָס לעצטע ליד האָב איך נאָך נישט געזונגען !

.1954

נאָך איידער

א פולע נאכט מיט רו
האַט אויסגעמעקט די זאַרגן.
וואָס זאָגט דער טאָג מיר צו ?
וואָס ברענגט מיר דער פרימאַרגן ?

די אויגן זענען קלאָר.
די הענט — מיט קראפט געלאָדן.
דאס ליכט איז ווידער וואָר
און זיכער איז דער באַדן.

דאָס האַרץ איז ווידער גרייט
פונסניי אלץ אויפצונעמען ;
דעם ווייטיק און די פרייד
אין הונדערט טויזנט נעמען.

מיט ליבשאפט כ'נעם ארום
די זון אין אָנהייב גליען.
דער טאָג איז ווי א בלום,
וואָס וועט בלויז איינמאל בליען.

די רגע איז א שאד,
דער אויגנבליק איז טייער —
איך דארף דערגיין דעם סוד
פון ברענענדיקן פייער.

נאך איידער ס'ווערט דאס ליכט
אין דעמערונג צעשאַטן ;
נאָך איידער מיין געזיכט
באהאלט זיך אין דעם שאַטן.

ביים דענקמאָל פון געטאָ

1

ביים דענקמאָל פון געטאָ, מיין כותל מערבי,
איך לען אָן די מידע, צעווייטיקטע הענט,
און איבער מיין קאָפּ שרייט דער שטיינערנער נביא —
דאָס פייער אין געטאָ האָט אים נישט פארברענט.

זיין העמד איז צעכראסטעט, זיין קאָפּ איז צעשויערט,
דער דונער זיך קייקלט אדורך זיינע ציין.
פון ווייטיק דערשיטערט, פון צאָרן באצויבערט —
זיין שפראך איז א האַגל פון שוועבל און שטיין.

ארום שטייט א ישוב פון הונדערט בנינים,
און צענדליקער אנדערע ווערן געבויט.
און קעגן זיי אלע געווענדט איז זיין פנים
אין ליכט און אין שאַטן פון פייער און טויט :

2

— זינג ווידער דאָס ליד, דו באדארפט עס צו זינגען,
כל זמן אויף דער ערד וועט דיך עמיץ פארשטיין.
קאָן זיין, אז דיר וועט מיט דעם ליד נאָך געלינגען
ארויסרופן מער ווי רחמנות, געוויין.

זינג ווידער דאָס ליד מיט דעם זעלביקן ניגון,
וואָס דו האָסט אמאָל פון דיין מאמען געהערט.
אזויפיל אין ליד איז געוואָרן פארשוויגן,
אזויפיל פון ליד איז געוואָרן צעשטערט . . .

מען קאָן אויף א דור בלויז דיין לשון פארווערן —
דיין הארץ וועט נישט בלייבן אויף אייביק פארשטומט.
זינג ווידער דאָס ליד, ווען אפילו דערהערן
מען זאָל דיך אין הונדערטער יאָרן ארום !

3

— זאל אויסוואקסן ווידער פון ציגל די מויער
און קראפט פון באהעפטן זאל האָבן דאָס ליים.
זאל ווערן דער שטאַט־טייל פון אומקום און טרויער —
פאר הונדערטער טויזנטער ווידער א היים.

נאָר דער, וואָס האָט איינמאַל די ערד דאָ באטראַטן
אויף נעמען א חלק פון בלוט און פון רויב —
פאר דעם וועט דער דאך דאָ נישט געבן קיין שאַטן,
פאר דעם וועט קיין ליכט דאָ נישט געבן די שויב.

ער וועט קיין מנוחה בייטאָג נישט געפינען,
אים וועט אין דער נאכט נישט באשיצן דער שלאָף —
אויף יעטוועדן טראָט וועט אים נאָכגיין די שנאה,
ביז וואנען עס וועט אים דערגרייכן די שטראָף.

4

— די ערד וועט דאָ האָבן אן אנדערן אויסזען,
די שטאַט וועט באקומען א ברייטערן שניט,
נאָר דו וועסט אלץ זוכן אין ליכטיקן דרויסן
די שפורן פון דיינע פארגאנגענע טריט.

פארלירן וועסט דו זיך אויף פלעצער די גרוימע
און פרעגן וועסט דו אויף דער טונקעלער גאס,
ווי דו האָסט די קינדערשע פריידן און טרוימען
דערצויגן צום העפטיקן קאמף פון דיין קלאס.

און דו וועסט נישט גלייבן, אז זי איז נישטאָ שוין,
די גאס איז אויף אייביק אין פייער אוועק.
איר נאָמען בלויז בלאַנקעט ארום אין דיין לשון
און וויל, ווי דיין יוגנט, נישט ווערן פארמעקט.

5

— אן אַרט אויף דעם שטח פון חורבן לאַזן איבער,
א ווינקל לאַזן איבער אָן ליים און בעטאַן.
זאָל בלייבן אן אינדזל פון ווילדגראַז אויף גריבער
צום אַנדענק פון דעם, וואָס דאָ האָט זיך געטאַן.

זאָל יאָגן דער ווינט און זאָל רוישן דער רעגן
אין ניגון פון אייביקן בלוטיקן סוד —
זאָל קיינער אמאָל זיך נישט דארפן צו פרעגן
דעם וועג צו דער אונטערגעגאנגענער שטאַט.

א פאָלק איז דאָרט הונדערטער יאָרן געזעסן —
זאָל בלייבן אן אַרט כאַטש פאר שטילן געוויין.
אויף אייביק געדענקען, אויף קיינמאָל פארגעסן,
איז ווייניק א דענקמאָל פון בראַנז און פון שטיין.

6

— כל זמן אויף דער גענשע נאָך ליגן די שטיינער,
נאָך איידער מען פלאסטערט די גאס מיט אספאלט,
רייס אויס פונעם ברוק מיט די פינגער כאַטש איינעם
און טראַג אין געהיים אים אוועק און באהאלט.

פאר פרעמדע וועט ער דאָך פארבלייבן א שטומער,
נאָר דו וועסט ארויסקריגן פון אים דעם קלאנג,
וואָס ליגט טיף אין אים נאָך פון איינעם א זומער —
צום „אומשלאַג“ פון טויזנטער מענטשן דער גאנג.

הער איין זיך — קאָן זיין, אז באלד וועט דאָרט א גיי טאַן
א טראַט וואָס איז נאָענט און גוט דיר באקאנט.
און דו וועסט דיין מאמען א וויילע באגלייטן
צום אומקום — צום נעפל פון יענער זייט פלאנט.

7

— די ערד ווערט צעשניטן נאָך אלץ פון די שינעס, וואָס האָבן איר צוג קיין טרעבלינקע געבראכט. זיי שיינען — די שיין פון זיי גרויזאם און גריין איז, ווי בליאסק פון חלפים אינמיטן דער נאכט.

נאָר פוסט איז דער פלאץ, און נישטאָ די וואגאַנען, פארשטאַפטע מיט קינדער-געשרייען און שרעק. און בלויז ווי א בת-קול, דער ווינט פרוווט דערמאָנען: וווהין זענען אלע די צוגן אוועק?

אויך דו שטעל אוועק זיך אינמיטן דער פוסטקייט און וואַיע, און שריי — ביז אויף יענער זייט בריק, און ווארט אָפּ, ביז וואנען פון דער אומבאווסטקייט דער צוג מיט דיין מאמען וועט קומען צוריק.

8

— א לאנגע געווען איז די שווערד פון נקמה, זי האָט ביז בערלין, ביז צום רייכסטאג דערלאנגט. נאָר אָפט פון די פינצטערע געטאַ-תהומען באווייזט זי זיך ווידער א שארפע און בלאנקט.

זי זוכט נאָך ארום איבער אלע וועלט-עקן די מערדער, וואָס זי האָט פארלענדן געדארפט. א דורשטיקע גארט זי מיט בלוט זיך פארדעקן און שטילן דעם צאָרן פון לויטערן שארף.

זי וויל נישט פארגעבן, זי טאָר נישט פארגעבן, זי וועט פון דער שוואכקייט נישט ווערן פארשוועכט. די שווערד פון נקמה די שווערד איז פון לעבן, און פונקט ווי דאָס לעבן — זי משפט גערעכט.

— אויב עמיץ וועט וועלן פאר בלוט און פאר טרערן
 דיר געבן א טייל פון געגנבעטן גאלד —
 זאל דעמאלט פון דאנען א שטיים זיך דערהערן :
 — דער חשובן וועט קיינמאל נישט ווערן באצאלט !

זאל גרייכן צו דיר דאס געשריי פון דיין שוועסטער,
 זאל גרייכן דיך דעמלט דיין מאמעס געוויין :
 — פארקויף נישט דאס טייערסטע אונדזערס, דאס בעסטע
 האלט הייליק דעם אַנדענק פון אונדזער געביין !

די מערדער, קאָן זיין, וועלן ווערן באַגעדיקט,
 די מערדער, קאָן זיין, וועלן ווערן באַפרייט,
 נאָר זייער פארברעכן וועט זיין נישט אנטשעדיקט —
 דאָס בלוט אונדזערס רופט נאָך נקמה און שרייט !

— זינג ווידער דאָס ליד, זאל דאָס לשון דיר דינען —
 דיין דור זאל נישט בלייבן פארטיליקט און שטום.
 דיין אייניקל וועט עס מסתמא געפינען,
 דיין אייניקל אין א יאָרהונדערט ארום.

צי וועט מען דיין דראָבניקע שריפט דעשיפירן ?
 צי וועט מען דיין ניגון אמאל דען פארשטיין ? —
 דאָס פּאַלק וועט זיין לעבעדיק ליד נישט פארלירן,
 די שפראַך פון זיין רום וועט נישט קיינמאל פארגיין.

איך גיב דיר דעם אַטעם פון אייביקן פייער,
 איך גיב דיר פון צאָרן דעם העלישן פלאם.
 זינג ווידער דאָס ליד, וואָס איז ליב דיר און טייער —
 דאָס ליד פון דיין איבערגעבראַכענעם שטאם !

חאַרשע, 1955.

אויף זייער שפראך

דאָס גאנצע פּאָלק האָט מען אין טויט פארטריבן,
פארשוונדן איז עס פון דער אויבערפלאך,
און איינער בלויז איז על פי נס געבליבן —
און איינער בלויז איצט רעדט אויף זייער שפראך.

און יעדן טאָג ער ניצט די זעלבע ווערטער,
וואָס עמיץ נישט דעררעדט האָט ביזן סוף.
דעם ענטפער בלויז אינמיטן נאכט דערהערט ער,
ווען טויטע קומען וועקן אים פון שלאָף.

ער הערט דעם פליסטער פון פארליבטע פאָרן,
פון קינדער און פון אלטע לייט — די רייד.
ער הערט דעם רוף פון ווייטיק און פון צאָרן,
דעם אויסגעשריי פון העלדישקייט און פרייד.

ער שטייט אויף אינדערפרי מיט אויגן נאסע,
ווי נאָכאמאָל אנטרונען פונעם טויט,
און טראַגט אוועק מיט זיך די ליבע משא —
דעם אוצר, וואָס דאָס פּאָלק האָט אים פארטרויט.

און ווידער שימערירט מיט אלע חנען
פון לעבן און פון רוישנדיקן טאָג —
די שפראך, וואָס טויג צום זינגען און צום וויינען,
די שפראך, וואָס איז געבליבן נישט דערזאָגט.

פארגיב מיר, פריינד ...

פארגיב מיר, פריינד, די הארבע מיינע לידער,
פארגיב מיר מיינע מאַנענדיקע רייד,
וואָס רייסן זיך אריין אויפסניי און ווידער
אינמיטן פון דיין אָפּרו און דיין פרייד.

אויך איך בין שוין נאָך שלווה אויסגעהונגערט,
מיין יעדער טראָפן בלוט נאָך ליבשאפט בענקט,
מיין דראנג צו ווייטקייט איז נאָך אזא יונגער,
אז אָפט ווערט מיר די גרויסע ערד צו-ענג.

נאָר מיך באגלייט דאָס איינגעשטיקטע ברומען,
ווי ווידערקולות פון א ווייטן ים,
און הינטער מיר דער רוים איז נאָך פארנומען
מיט קנױלן רויך און פלאקערדיקן פלאם.

פארמשפט איז מיין ליד עס זאָל דערמאָנען
ביז לעצטער שורה, ביז צום סאמע סוף,
די שטים פון זעקס דערהרגעטע מיליאָנען,
די שטים, וואָס פאָדערט א גערעכטע שטראַף.

פארמשפט איז מיין הארץ אויף האס און צאָרן,
פארמשפט איז אויף ווייגעשריי מיין וואָרט,
פארמשפט איז מיין בלוט און מיין זכרון
אויף קיינמאָל נישט פארגעסן זייער מאָרד. —

פארגיב מיר, פריינד, איך קום דיין רו איצט שטערן,
כדי דיין לעבן זאָל נישט זיין צעשטערט,
אז אין מיין ליד זאָלסט זייער שטים דערהערן,
כל-זמן דער שונא לעבט נאָך אויף דער ערד.

.1954

אוהל פּרץ

אין דעם סאמע הארץ פון פוילן —
אין דער שטאָט פון שטאַלץ און טרויער —
אויף דעם ווארשעווער בית-עולם
שטייט דיין מאָנומענט דער גרויער.

וויפל שפּאן פארנעמט די קרקע ? —
אויסגעמאַסטענע פיר איילן
האַבן די קברנים קארגע
דיר באשלאָסן צוצוטיילן.

שטח איז געוועזן ווייניק
פאר דעם שוונג פון דיינע פליגל —
צווישן ענגע קברים-שטיינער
איז דיין אוהל אויפגעשטיגן.

צווישן דיר און דער צעגלאנע
האַט געווילדעוועט א פייער —
נאָר דיין אוהל איז געשטאנען,
ווי א טורעם א געטרייער.

האַסט געזען ווי קעגנאיבער,
צווישן קנוילן רויך און פלאמען,
אויפגעקלעטערט האָט א גיבור
מיט זיין פרייער פאָן צוזאמען.

איבער גאסן די פארברענטע,
איבער קופעס שטיין און ציגל,
אויפן דענקמאָל האָסט דערקענט אים
ווי דעם ערשטן מענטש מיט פליגל.

נייע גאסן וועט מען בויען,
נייע הייזער וועט מען שטעלן,
נאָר פון דענקמאַל צו דיין אוהל
וועט מען נישט דעם וועג פארשטעלן.

איבער אלע פרישע הייכן,
איבער מויערן און דעכער —
איביק וועסטו צו אים גרייכן
מיט דיין וואָרט :
— אויב נישט נאָך העכער !

.1955

נאָך איינער

דער גורל איז אי גרויזאם, אי געדולדיק —
ער האָט געוואָלט דער אומקום זאָל מיך מיידן,
ער האָט געוואָלט איך זאָל זיך פילן שולדיק
און פאר מיין יעדן טאָג פון לעבן — ליידן.

פארוואָרפן איבער טויזנט קילאָמעטער —
מיין האס בלויז האָט געקאָנט דעם פיינט דעריאָגן.
נאָר אויף די באַריקאדן פונעם געטאָ
איז נישט געווען באשערט מיר זיך צו שלאָגן.

איך בין דעם לעצטן וועג נישט מיטגעגאנגען,
דער טויט האָט מיך דאָרט נישט געקאָנט געפינען.
איך בין געקומען שוין נאָך דעם געראנגל
צו אויסגעברענטע הייזער און רואינען.

עס וועלן שוין נישט העלפן קיין געשרייען —
די טויטע שטילקייט שרייט דעם ווייטיק איבער.
די שעהן יאָגן און די טעג פארגייען,
נאָר אויף דער וועלט קוק איך נאָך ווי אין פיבער.

איך ווארט נאָך, אז פון צווישן שטויב און שטיינער,
א מחנה זאָל צום קאמף זיך ווידער שטעלן,
און צווישן זיי זאָל דעמלט זיין נאָך איינער,
און צווישן זיי זאָל איך שוין מער נישט פעלן.

חארשע, 21 אפריל 1955.

אין דער ברייט

ווי קאן איך זיין אליין אין לייד און פרייד,
אז מיט דער מענטשהייט גיי איך אין דער ברייט,
און אין איר שטראם, וואָס שפארט דורך גאָר דער וועלט,
מיין חלק בלוט האָט קיינמאָל נישט געפעלט ?
איך האָב מיט הונדערט פעלקער זיך געקרייצט
און אלע פלעצער פון די שטעט פארפלייצט
מיט פרייהייט-הימנען און המון-געזאנג —
יאָרטוויזנטער עס דויערט שוין דער גאנג !
מיין אָנהייב ליגט אין מדברדיקן זאמד —
דאָרט האָט דאָס וואָרט פון נביא אויפגעפלאַמט
און אויף אן אייביקייט מיין בלוט צעגליט —
זיין שפור געפינט מען איצט נאָך אין מיין ליד !
אויף יעדן אָרט כ'האָב ליב געהאט די ערד,
אויף יעדן אָרט — געשיצט זי און געווערט,
כאָטש אָפט האָט מען געזאָגט, אז איך בין פרעמד,
און אָפטער נאָך — מיין העלדישקייט פארשעמט.
מען האָט געטריבן מיך פון לאַנד צו לאַנד,
מען האָט מיין קאָפּ באדעקט מיט אש און שאַנד,
מען האָט אויף אינקוויזיציעס מיך געברענט,
מען האָט מיט געלע לאַטעס מיך געשענדט,
אין ענגע געטאָס האָט מען מיך פארשפארט,
אין טויטן-קאמערס האָט מען מיך פארנארט —
און ווידער האָב איך זיך פון טויט באַפרייט,
און ווידער מיטגעגאנגען מיט דער צייט !

אויך איצט — נאָך אין דער העלפט אין בלוט און רויך —
מיין גוף גלייכט אויס זיך אין זיין גאנצער הויך,
און ווידער בין איך דאָ, און ווידער בין איך גרייט,
און מיט דער מענטשהייט גיי איך אין דער ברייט !

אפריל 1955.

ליד

מיט וויפל ווערטער האָב איך זיך באנוצט ? —
אזויפיל ווערטער זענען נאָך פארבליבן
אין זייער פרישקייט אָפּגעהיט, באשיצט,
פון דער טאָנטעגלעכקייט נישט אויסגעריבן.

די ווערטער איינגעבאקענע אין הארץ,
און פשוטע — אויף זינגען און דערציילן.
נאָר ווי דאָס איידעלע מעטאל פון ארץ —
איז שווער זיי פון דעם לשון אויסצוטיילן.

און ווערטער שטילע, ווי א כישוף־שפרוך,
אז שווער איז אין דער מבול־שפראך זיי הערן.
נאָר ווי בלויז איינס פון זיי ווערט אויפגעזוכט,
באלד שלעפט עס מיט נאָך זיך א שנירל טרערן.

און שטענדיק קומט דער פאנג אָן אומגעריכט,
ווי יעדע פרייד, וואָס קומט אן אומדערווארטע.
דאָס איינע וואָרט פארשפרייט אזויפיל ליכט,
אז אלע רייד ארום אויך ווערן צארטע.

און ווי אין פייער־פיבער דורכגעגליט —
א שורה מיט א שורה פלעכט זיך איבער :
פארייניקט אין איין פלאם גייט אויף דאָס ליד —
פון שטארבן — שטארקער און פון לעבן — ליבער.

מיין אַרקעסטער

מיר דאכט זיך, אז דאָס לעבן איז איין ניגון,
נאָר יעדעס יאָר — אן אנדער אינסטרומענט,
וואָס שפּילט כל-זמן דאָס בלוט ווערט נישט אנטשוויגן,
כל-זמן דאָס האַרץ ווערט נישט פון גליק פארברענט.

— זאָל שפּילן פון מיין לעבן די קאפעליע!
זי האָט נאָך נישט דערגרייכט דעם העכסטן טאָן.
פאראן נאָך פארבן טונקעלע און העלע,
וואָס איך האָב נאָך מיט ליד נישט אָנגעטאָן.

איך לאד איך ווידער איין איצט, מיינע יאָרן,
איך לאד איך ווידער איין צו א קאָנצערט.
שטעלט אָן די סטרוונגעס אלע פון זכרון,
און שפּילט אזוי — אז הערן זאָל די ערד!

די יאָרן פון דערווארטן און דערפארן,
די יאָרן פון דעם שוואַרצן סמאָטשער הויף,
די יאָרן פון געראנגל, פון געפארן —
קומט ווידער אויף א וויילע זיך צונויף!

און צווישן זיי — די יאָרן מיינע בעסטע,
די לעצטע — גיב איך אָפּ דעם אויבן-אָן...
זאָל שפּילן פון מיין לעבן דער אַרקעסטער!
ער האָט נאָך נישט דערגרייכט דעם העכסטן טאָן.

נישט אויסגעפירט איז ביז צום סוף דער ניגון,
מיר דאכט זיך אלץ: עס פעלט אן אינסטרומענט.
מיין בלוט וויל אלץ נישט ווערן נאָך אנטשוויגן,
דאָס האַרץ איז פון דער צייט נאָך נישט פארברענט.

דאָס האַרץ

ווי קליין איז דאָס האַרץ, אזוי קליין ווי א פויסט,
וואָס ליגט אין מיין ברוסט, ווי אין קלעם.
און דאָך — דורך דעם האַרץ פאר דער וועלט כ'האַב אנטבלויזט
פון לעבן דעם לויף און פארנעם.

די ליבע, וואָס איז ווי א שטורעם פארביי,
דער ווייטיק, וואָס האָט נישט געשוויגט,
די פרייד, וואָס פלעגט שווינדן און קומען אויפסניי
און האָט מיט מיר לאנג נישט געווינט.

דאָס גליק פון דער יוגנט, וואָס האָט מיך פארבליפט,
די רייפקייט, וואָס האָט מיך געפאלגט,
די ערשטע אנטוישונג — דער טראַפן פון גיפט
אין שוימיקן וויין פון דערפאלג.

און יענע מינוט פון דער גרויסער געפאר,
ווען איך בין געבליבן אליין
און פלוצלינג דערפילט, אז פארגליווערט און שטאר
דאָס האַרץ ווערט — און שטום ווי א שטיין.

.1954

א שטראל

קאָן זיין, אז יעדער איינער איז אזוי
פון ליבשאפט צו דעם לעבן א פארבלענדטער,
און פונקט ווי איך, טראכט יעדער מענטש גענוי,
אז דאָרט ווו ער געפינט זיך איז דער צענטער ;
אז אלץ ארום אים דרייט זיך אין א קרייז,
אז קיין שום זאך זיין אויג וועט נישט פארלירן,
אז אויף דער ערד איז נישט פאראן קיין ניס,
וואָס ער וועט מיט די פינגער נישט בארירן.
צי איז דאָס גוט ? און אפשר איז עס שלעכט ? —
א שאַטן בלויז גייט שטיל פארביי, דערנעבן,
איך גלייב, אז יעדער מענטש, וואָס איז גערעכט,
דארף שטעלן זיך אין צענטער פונעם לעבן.
דאָס גוטע וואָס ער האָט איז נישט בלויז זיין —
ער האָט דאָס ביי דער גאנצער וועלט גענומען,
דאָס איז א שטראל בלויז פון דער גרויסער שיין,
וואס איז אזויפיל מאָל שוין אויפגעקומען,
און יעדער שטראל פארמאָגט דאָס גאנצע ליכט,
וואָס קאָן אויפסניי די גאַרע ערד געשטאלטן. —
ער האָט נישט בלויז דאָס רעכט, נאָר אויך די פליכט
מיט יעדן טראַט די פינצטערניש צו שפאלטן.

1955

דער ריח פונעם פריש־געבאקן ברויט

די אלע ריחות, וואָס די גוטע ערד
האַט איבער מיינע יאָרן מיר פארטרויט —
זיי האָבן נישט פארשלאָגן און צעשטערט
דעם ריח פונעם פריש־געבאקן ברויט.

פארשיכורט האָט מיך אָפּט די רויטע רויז,
איר דופט האָט אָפגעברייט מיין בלייכע הויט,
און טריי מיין לעבן איז געבליבן בלויז
דעם ריח פונעם פריש־געבאקן ברויט.

אריינגעאַטעמט האָב איך פון דער פרוכט
דעם אראַמאַט פון רעגן און פון טוי,
און שפעטער האָב איך ווידער אויפגעזוכט
דעם ריח פונעם פריש־געבאקן ברויט.

פארוואָס איז אָט דער ריח אזוי שטארק,
אז ער באגלייט מיך ביז צום סאמע טויט ?
ווייל אין מיין קינדהייט האָט מען מיר געקארגט
דאָס פריש־געבאקן ברויט.

ט ר ו י ם

דערווייל ווייסט קיינער נישט דעם טיפן סוד,
פארוואָס אין יעדן מעשהלע גענוי
איז פון דעם ווייטיק ביו צום גליק א טראַט —
אין לעבן איז עס קיינמאָל נישט אזוי.

דער חלום אָנערקענט נישט קיין שום צוים —
די שטערונג שוועבט ער איבער לייכט און פלינק,
פון שאַטן ווערט ער אָנגערירט קוים-קוים —
אין לעבן איז עס גאַרנישט אזוי גרינג.

דער גאנג אויף אונדזער ערד איז שווער און הארט.
עס שטעלט זיך אים אנטקעגן יעדער שטיין,
נאָך יעדן אויפשטייג וואקסט אויס אומדערווארט
אן אָפּגרונט — און דערלויבט נישט ווייטער גיין.

און דאָך, דער טרוים בלייבט אונדזער אַריענטיר!
פארקוקט מיר זענען אין זיין דרייסטן פלי,
און ווען מיר קומען מיט אים אין באריר —
מיר גלייכן אויס דעם רוקן און די קני.

און ווידער צו דער ווייטקייט ווערט געווענדט
דער נישט געשטילטער, הונגעריקער בליק,
און מיט די מידע בלוטנדיקע הענט
מיר רייסן ווייטער זיך אדורך צום גליק.

.1954

טשארלי טשאפלין

דעם קינסטלער
יצחק רייזמאן

און דאָך גיט מיר אמאָל א קלעם ביים הארצן
די בענקשאפט צו דער צייט פון שטומען פילם,
ווען יעדעם בילד פלעגט ווי א חלום צארט זיין —
די מינדסטע ענדערונג פון ליכט דערפילן.

דאָרט איז די שפראך שוין נישט געווען מער נייטיק —
אָן איר געוואָרן אייגן איז און נאָענט
די ליבשאפט פונעם מענטשן און זיין ווייטיק
אין משך פון בלויז צוויי געציילטע שעהן.

די האנדלונג איז געווען נאיוו און זויבער,
און דער עקראן געווען איז ווי א שפיגל,
אין וועלכן טשארלי טשאפלין האָט געצויבערט
און זיינע מענטשן אָנגעטאָן אין פליגל.

צו אים בין איך אנטלאָפן פונעם טומל,
און אים האָב איך געזוכט אין קליינעם קינאָ,
כדי ער זאל דאָרט מיט זיין קונסט דער שטומער
אן ענטפער פאר מיין אויסגעשריי געפינען.

נאָר זעלטן האָט ער ביון סוף פארענדיקט —
דאָס ליכט אין זאל האָט ראש זיך אָנגעצונדן,
ווען ער איז שטיל, אן אינזאמער, ווי שטענדיק,
אויף זיינע פלאַטיפיס אין דער ווייט פארשוונדן.

דעצעמבער, 1955.

ח ל ו ם

די גרויקייט וועט פארלעשן מיינע האַר,
נאָר איך וועל לעבן צווישן טרוים און וואָר,
און ביז צום סאמע סוף, אזש ביז צום גרוב —
וועט מיר זיך חלומען מיין מאמעס שטוב.

און נישט פארענדערט ווערן וועט איר קול,
איר פנים יונג וועט בלייבן ווי אמאָל,
און נישט פארוויאנעט ווערן וועט איר פרייד,
און נישט — די פארב די ראָזע פון איר קלייד.

איך יעדן מאָרגן וועט זי גרינג און פריש
מיך נעמען אויף די קני ביים הויכן טיש,
און איך וועל שטרעקן מיינע הענט צום ברויט
און צו דעם ליכט, וואָס שטראַלט אויס פון איר הויט.

ווען זי וועט לאָזן מיך א ווייל אליין,
וועל איך זיך פילן הילפלאָז, שוואַך און קליין,
און — ווי זי וואָלט אויף אייביק שוין אוועק —
כ׳וועל ווערן בלינד פון טרערן און פון שרעק.

נאָר זי וועט קומען ווידער אומגעריכט
און איך וועל זען איר שמייכלענדיק געזיכט,
און איך וועל הערן דאָס באקאנטע ליד,
וואָס שיצט מיך פון דער פרעמדקייט און פארהיט.

און וויפל מאָל פארמאכן כ׳וועל מיין בליק —
אזא וועט זיין דער חלום פון מיין גליק,
וואָס חזרט אָפּט זיך איבער און פארשווינדט — — —
און ביז צום שטארבן וועל איך זיין א קינד.

.1955

ביים ראנד

א פרעמדער טאָן

איך האָב דאָס בלוט פון האַרץ אוועקגעגעבן
פאר יעדן וואָרט, וואָס איך האָב אויסגעליטן.
ווי שטיקער פון מיין אייגן לייב און לעבן —
איך האָב די לידער מיינע אויסגעשניטן.

מיין שנאה די גערעכטע און מיין ליבע,
מיין הייסן אייפער און מיין פרייד די יונגע —
איך האָב זיי אין מיין חלום אויסגעפיבערט,
און אויף דער וואָר איך האָב זיי אויסגעזונגען.

מיין גלויבן ווי א קוואל געווען איז לויטער,
מיין יעדע טרער — א לויכטנדיקער שפיגל,
און יעדער פלאטער פון דער פאָן דער רויטער
געגעבן האָט דעם שוונג פאר מיינע פליגל.

נאָר איינמאָל האָט געשוויגן מיין געוויסן —
איך האָב נישט אָנגערופן דאָס פארברעכן.
א פרעמדער טאָן האָט זיך אריינגעריסן
אין ניגון און אים אָנגעהויבן ברעכן.

און אַט דער בלויז איז ביז אצינד פארבליבן,
איך ווייס נישט, צי איך וועל אים ווען פארפילן :
דאָס איינע ליד, וואָס איך האָב נישט געשריבן —
דער איינער טראָפן בלוט, וואָס קאָן נישט שטילן.

.1955

*
* *
*

פארשוונדן איז אויף אייביק יענע צייט,
ווען דיכטער פלעגן פאלן אויף דוועלן,
נאָר איך באוונדער אלץ נאָך שטילערהייט
אויך זייער אופן פון זיך קעגנשטעלן.
מקנא בין איך בייראָנען דעם לאַרד,
וואָס האָט זיין ליד צו העלדישקייט פארגליכן,
און איז געלאָפן אויף א ווייטן אָרט
צו שטארבן פאר דער פרייהייט פון די גריכן.
איך זע נאָך, ווי אנטקעגן כאם דאנטעס
שטייט פושקין אין דעם רוסישן פרימאָרגן.
אויך דאָרט האָט נישט געקאָנט געשען קיין נס :
מען האָט דעם כאם געשיקט אים צו דערמאָרדן.
איך הער נאָך איצט מיצקעוויטשעס געשריי,
וואָס האָט זיך ביז סיביר אדורכגעריסן —
די שטים פון טיפן טרויער און פון וויי
אין ליד צו די מאַסקאלעס-דעקאבריסטן.

פון זיי דארף איך זיך לערנען, אז דאָס בלוט
ביי יעדער אומגערעכטיקייט זאָל זידן,
די דרייסטיקייט און דעם בירגערלעכן מוט,
די מידה פון נישט זיין מיט זיך צופרידן.
דאָס הארץ זאָל אויף קיין טאָג נישט בלייבן שטום,
נישט שלום מאכן מיטן קלענסטן ליגן,
כדי דאָס וואָרט אין הונדערט יאָר ארום
זאָל בלייבן נישט פארשוויגן.

1955.

כ'בין גרייט ...

כ'בין גרייט פונסנני און נאָכאמאָל צו לייַדן
פון קעלט, פון נויט, פון שנאה און פון מורא,
נאָר זאָל די זעלבסטצופרידנקייט מיך מיידן —
מיט איר צוזאמען קומט די מרה־שחורה.

זי איינע בלויז איז גרייט מיך צו דערשטיקן,
דאָס בלוט מיר אָפּצושטעלן און פארקילן —
דאָס אויג זאָל מער נישט קאָנען זיך אנטציקן,
די האנט זאָל מער נישט פאָלגן זיך מיין ווילן.

ווייל יעדן ווייטיק, וואָס פרוווט מיך באדראָען
כ'בין גובר, ווען איך רוף אים אָן ביים נאָמען,
און בלויז זי איינע סמט אָפּ אלע שעהן —
דאָס איז א קרענק, וואָס גרייפט אָן די נשמה.

.1955

און אפשר ...

און אפשר פאלט א טייל פון אַט דער שולד
אויף מיר — דערפאר, ווייל איך האָב אויך געשוויגן ?
די שרעק האָט מיך פארגליווערט און צעדולט
און איך האָב נישט געווערט זיך קעגן ליגן.
מיין קלאָרע שטים געוואָרן איז פארטויבט
און נישט געהאט קיין רוים און נישט קיין עכאַ,
און דעמלט האָב איך שטילערהייט דערלויבט
מען זאָל דאָס הייליקסטע אין מיר פארשוועכן.
פחדנות האָט גענידערט אויף דער ערד
און איינער פארן צווייטן האָט פארבאָרגן.
דעם פריינדס געשריי מען האָט אָפט נישט דערהערט,
און אָפטער נאָך — דאָס אייגענע דערוואָרגן.
ווי א מגפה האָט דער שוואַרצער חשד
אין הערצער אויסגעמאַרדעוועט דעם גלויבן.
דעם מוט האָט מען געשטעמפלט פאר פאראט,
דעם בלבול — צו א העלדישקייט דערהויבן.
דעם פסק האָט מען דערלאנגט פאר דעם געריכט
געהיימעהייט, פון פריער שוין א גרייטן.
פון שאנד און צאָרן האָט געזידט דאָס ליכט,
געווארט, אז איינער כאַטש זאָל א געשריי־טאָן,
אז איינער כאַטש זאָל וואגן זאָגן : ניין !
נאָר אַט דער איינער האָט זיך נישט באוויזן —
מען האָט אים אויסגעהאקט פון מויל די ציין,
מען האָט דאָס וואָרט פון קעל אים אויסגעריסן.
בלויז איין זאך איז געבליבן : דאָס געדולד
צו ווארטן די גערעכטיקייט זאָל זיגן,
נאָר אפשר גראַד איז דאָס פון יענער שולד
א טייל — דערפאר, ווייל איך האָב פאַרט געשוויגן ?

דער טויט פונעם זינגער

פּרץ מאַרקישן

אין אָנדענק

מען האָט צום טויט אוועקגעפירט דעם זינגער,
די אויגן — מיט א שמאטע צוגעבונדן.
מען האָט מיט שטריק געפענטעט זיינע פינגער,
א זאלף, און ער איז אין תהום פארשוונדן.
ער האָט געוואָלט זיך עפעס איבערפרעגן,
ווייל מער ווי גרויל געווען אין טויט איז חידוש.
נאָר פרעמד איז איצט פאר אים די ערד געלעגן
און נישט געוואָלט פארשטיין זיין לשון יידיש.

צעשיידט מיט אלע נאָענטע און ליבע,
געיאָגט, פארהעצט, געזידלט און פארשריגן,
איז אין דער לעצטער רגע אים געבליבן
נישט מער ווי בלוז אַ שפּליטער פון זיין ניגון,
וואָס איז געטריי זיין לעבן נאָכגעגאנגען
און אויסגעטייטשט זיין יעדע פרייד און טרויער.
נאָר איצטער האָבן אלע די געזאנגען
אין לעצטן שפּליטער-ניגון זיך צעוואָיעט.

ער איז געשטאנען מיט פארשטעלטע אויגן,
און אָפּגערוקט פון אים, ווי דאָס איז נייטיק,
מען האָט צו אים די ביקסן אויסגעצויגן
און שטיל געווארט אויף דעם באפעל צו טייטן.
נאָר ס'איז אדורך א שניידנדיקער שוידער,
ווען אלץ ארום געווארט האָט און געשוויגן :
די לופט האָט זיך פון זיין געזאנג געהוידעט
און נאָך דעם זאלף געקלונגען האָט זיין ניגון.

.1955.

„אין ווינטער-פארנאכטן אויף רוסישע פעלדער“

דוד האַפּשטיינען

אין אָנדענק

דער מעכטיקער ווינט פון די רוסישע פעלדער
וועט קיינמאל נישט אויפהערן יאָגן און שרייען.
פארהיט וועל איך ווערן פון שוואכקייט און עלטער,
כל-זמן ס'וועט א שפור אין מיין ברוסט פון אים סטייען.
זיין עכאָ וועט רוישן אין מיינע געזאנגען.
זיין אומרו וועט גרייכן מיך ווידער און ווידער
און ביז צו דעם בלוט פון מיין הארצן דערלאנגען
מיט פשוטע ווערטער פון יידישע לידער :
אין ווינטער-פארנאכטן אויף רוסישע פעלדער —
ווי קאָן מען זיין עלנטער, ווי קאָן מען זיין עלנטער ?

איך וועל נישט פארגעסן די שנייאיקע ווייטן,
וואָס ווערן פארלוירן אין גרויקייט פון רוימען.
איך וועל זיי שוין קיינמאל נישט קאָנען פארבייטן
אויף טונקעלע וועלדער און שטאַטישע צוימען.
ווי נאָר איך וועל פרווון פארמאכן די אויגן,
וועל איך זיי מיין פיין און מיין בענקשאפט פארטרויען,
און ענטפערן וועט מיר א ניגון צעצויגן,
דער ניגון וועט זינגען, דער ניגון וועט וואָיען :
אין ווינטער-פארנאכטן אויף רוסישע פעלדער —
ווי קאָן מען זיין עלנטער, ווי קאָן מען זיין עלנטער ?

פארשפארט איז מיין גוף צווישן ציגל און אייזן,
מיין שטים פלאטערט אום אין די ווענט פון א צימער.
איך וויל זיך באפרייען, איך וויל נאָך באווייזן
צו גרייכן אויפסניי צו דעם רוסישן הימל
און ווידער דערשפירן דעם מעכטיקן אַטעם,
וואָס גייט דורך דעם ווינט ווי א כוואליע פון פייער.
און אפשר וועל איך דאָרט געפינען דעם שאָטן
פון יידישע ווערטער, וואָס זענען מיר טייער :
אין ווינטער-פארנאכטן אויף רוסישע פעלדער —
ווי קאָן מען זיין עלנטער, ווי קאָן מען זיין עלנטער ?

.1955

אן אדרעס

דער חבר מיינער פֿאַרט אוועק קיין מאַסקווע,
דער צוג וועט אָפּגיין פּונקט צו דער מינוט.
— אוי, חבר ליבער, איידער דו פּאַרלאָוסט מיך,
איך גיב אן אדרעס דיר — פּאַרהייט אים גוט.

געדענק דעם נאַמען פון דער גאס : ליעסנאַיא,
א גאס אין סאַמע צענטער פון דער שטאָט.
דאָרט זענען נישט פּאַראַן קיין הייזער נייע,
און שטעל זיך פֿאַר : מיר איז דאָס נישט קיין שאַד.

ווייל אויב עס שטייען אלע אלטע הייזער,
איז אויך דאָס הויז געבליבן אויפן ראָג.
שפּרינג שנעל די טרעפּ אריבער און באווייז זיך
פאַר יענער טיר דאָרט אויפן פּערטן שטאָק.

קלאַפּ אָן דריי מאָל פּאַרטייעט און פּאַמעלעך,
און באלד וועסט דו דערהערן זיינע טריט . . .
ניין, ניין ! דו קלאַפּ דאָרט האַסטיקער און שנעלער —
אויך איך וואָלט איצט די רו נישט אָפּגעהיט.

קלאַפּ העפּטיק אָן אן אויפהער מיט די פּויסטן,
און שטיי נישט אָפּ, און ריר זיך נישט פון אָרט.
ביז וואַנען עמיצער וועט נישט ארויסגיין,
ביז וואַנען וועסט נישט הערן כאַטש א וואָרט.

.1955

צו פרי

איר האָט פאריאָגט מיך ביו צום ראנד פון גרוב.
אין אייער בליק האָט זיך שוין אָנגעצונדן
די שאַדנפרייד. איר מיינט, אז בלויז איין שטופ
וועט סטייען, אז איך זאָל אין גרוב פארשוונדן.

איר האָט שוין אלץ פארגרייט פאר מיין געביין :
די שפראך פון צביעות און די פאלשע טרערן,
און פאר מיין קבר — א מצבה-שטיין,
אז דאָרט אויך זאָל איך זיך נישט קאָנען ווערן.

צו פרי האָט איר באוויזן זיך, צו פרי !
און מיינע כוחות האָט איר שלעכט בארעכנט.
די פליגל מיינע טויגן נאָך צום פלי,
איר האָט זיי נישט באוויזן צו צעברעכן.

א טראָט פון ראנד און פון דער טויט-געפאר —
זיי וועלן פלוצלינג ווידער זיך צעפאָכען,
און אייער בליק וועט ווערן בלינד און שטאר
פון אויפשוונג מיינעם איבער נייע שטחים.

און נישט אזוי כ'וועל ענדיקן מיין ליד,
ווי איר דערווארט עס, ווי דאָס וויל דער שונא.
א טראָט פון ראנד וועט בלייבן איינגעהיט
די קראפט, וואָס וועט אייך נאכאמאָל דערשטוינען.

ביי וועמען זאל איך מאַנען ?

ביי וועמען זאל איך מאַנען פאר די טרערן,
ביי וועמען זאל איך מאַנען פאר דעם בלוט,
אז איך האָב זיך געשראַקן צו דערהערן
אין מיינע רייד די אייגענע — דעם מוט ?

אויף וועמען זאל איך ווארפן דאָס פארברעכן,
אז איך אליין האָב אויך דערצו דערלאָזט ?
געדארפט האָב איך די שטילקייט דורכצוברעכן,
אפילו ווען דעם קאַפּ וואַלט דאָס געקאַסט !

איך האָב זיך צוגעוויינט צו זיין פארביטערט,
דאָס הארץ אין ברוסט — צו טראַגן ווי א שטיין,
און ווען דער ווייטיק האָט מיין בלוט דערשיטערט —
מיין מוח האָט אים נישט געוואַלט פארשטיין.

מען האָט מיין פריינד פארמשפט אויף צו שטארבן,
נאָר נישט דערווייזן האָט מען מיר זיין שולד.
און איך האָב אויסגעהערט דעם פסק דעם הארבן —
אין בלינדן גלויבן אויסגעשולט.

דאָס איז געווען שוין נישט דער ערשטער קרבן,
און ס'איז שוין אויך געווען באשטימט מיין ריי ...
נאָר מיט זיין אומגערעכטן טויט — געשטאַרבן
איז אויך מיין לעצטער אויסגעשריי.

.1956

נישט אָנגענומען

אויף עטלעכע געציילטע, קלאַרע זאצן —
אזויפיל ווייטיק דארף זיך אָנצוזאמלען.
נאָר זאָל דאָס האַרץ פון צופיל ווייטיק פלאצן,
אבי די ליפן זאָלן מער נישט שטאמלען.

צי איז מיין האַרץ געווען דען אומגערעכטיק,
אז צו מיין מויל זאָל קלעפן זיך דער ליגן ?
צי קאָן אזוי די שפראך זיין נידערטרעכטיק,
אז איין וואָרט מיטן צווייטן זאָל זיך קריגן ?

ווי איז געשען, אז איך זאָל דעם פארברעכער
באזינגען און פארוואנדלען אין מיין טוגנט,
אז איך זאָל שטעלן אים פון אמת העכער
און, ווי אן אָפּגאַט, מקריב זיין מיין יוגנט ?

מיין לייב האָט מען צעפערטלט און צעגלידערט,
דער תליון איז אליין געווען דער ריכטער.
ער האָט צום טויט פארמשפט קולבאקס לידער
און צום פארגעסן — כאַריקן דעם דיכטער.

נאָר אַט דעם פסק האָב איך נישט אָנגענומען !
און קיין שום קאט האָט נישט געקאָנט פארווערן
די לידער, די פארמשפטע און שטומע,
מען זאָל אויפסניי אין מיינע לידער הערן.

די ווייטקייט בלענדט

מיין קינד, דיר איז באשערט די גרעסטע שטראף :
דו מאַנסט זיך פונעם מעשהלע דעם סוף.

אין מעשהלע, וואָס איך האָב דיר דערציילט,
די ראָלן זענען שלעכט געווען פארטיילט.

דער גוטער איז געווען געמיין און שלעכט
און אַפט געמשפט דעם וואָס איז גערעכט.

דער קלוגער האָט געהאנדלט ווי א נאר :
ער האָט געוועלטיקט בלויז דורך דער געפאר.

און דער, וואָס האָט פאר דיר זיך איינגעשטעלט
געווען איז גאַר א פחדן, נישט קיין העלד. —

הער אויס, מיין קינד, דאָס מעשהלע פונסניי :
נישט לייכט איז, אז דער מענטש זאָל ווערן פריי.

אים וועט נישט העלפן גאָט און נישט קיין העלד —
מען זינגט אין שענסטן ליד אויף גאַר דער וועלט.

און לענגער איז דער וועג ווי כ'האָב געמיינט,
ווען אָן א העלד קומט אויס זיך צו באגיין.

און ס'איז נישטאָ צום מעשהלע קיין ענד.
דאָס פולע גליק איז ווייט. די ווייטקייט בלענדט.

.1956

* *
*

מיין וואָרט ווערט אָפט פארוואנדלט אין געבעט,
די שטילקייט בלויז קאָן הערן ווי איך רעד.
נאר נישט צו גאָט און געץ שטרעק איך די הענט —
צו זיך אליין מיין תפילה איז געווענדט.
איך זאָג זי מיט דעם ניגון פון מיין ליד :
— אַ, לעבן מיינס, פון שלעכטסקייט מיד פארהיט !
באַשיץ מיד פון דער שטרויכלונג וואָס פארשעמט,
און זאָל די גאווה מיר פארבלייבן פרעמד,
און זאָל מיין הארץ נישט פרעסן דער פארדרוס,
נאָר יעדנס שמייכל זאל מיר זיין א גרוס,
און יעדער טאָג — אַן אנהייב פון דאָס ניי —
איך זאל דער יוגנט קאָנען בלייבן טריי !
היט אָפּ די קלאָרע פרישקייט פון מיין טרער,
היט אָפּ פון צוגעווינטקייט מיין געהער,
היט אָפּ פון מאָנאַטאַנקייט מיין געמיט,
היט אָפּ פון אויסגעלערנטקייט מיין ליד !
און אויב דאָס הארץ איז נישט פון קאלטן שטאַל —
דערלויב אמאל דעם ציטער אין מיין קול,
דערלויב דעם צווייפל, און דעם וויי דערלויב,
נאָר נישט — אז איך זאל בלייבן בלינד און טויב !

1955

* *
*

דו ווייסט פארוואס אין הארצן נאָגט און נאָיעט ?
אזוי האָט מען מיין לעבן אָנגעסטראַיעט.

אזוי פלעגט מיך אמאָל מיין מאמע וויגן,
אזוי געקלונגען האָט מיין טאטנס ניגון.

אזוי האָט זיך מיין ערשטע פרייד געוואָרגן
אין אָנגעלויף פון שאַטנס און פון זאָרגן.

אין אומרו פון די ארבעטסלאָזע ברידער,
אין שטילן אומעט פון מיין שוועסטערס לידער.

דו ווייסט פארוואס אין הארצן נאָגט און נאָיעט ?
דער אומרו לעבט נאָך און דער אומעט דויערט.

ביז איצט בין איך זיי נאָכנישט בייגעקומען,
זיי ווילן אין מיין בלוט נאָך אלץ נישט שטומען.

אדורכגעריסן האָב איך זיבן פלאמען,
נאָר מיך יאָגט נאָך דאָס וויג-ליד פון מיין מאמע.

דעם טויט האָב איך באוויזן צו באזיגן,
נאָר נישט — מיין טאטנס ווייטיקדיקן ניגון.

געגרייכט האָב איך צו אלע מיינע פריידן,
נאָר מיט דעם טרויער קאָן איך זיך נישט שיידן.

ער לעבט נאָך אין מיין הארצן און ער נאָיעט. —
אזוי האָט מען מיין לעבן אָנגעסטראַיעט.

.1955

צי ווייסטו, וויפל דאס האָט מיך געקאָסט ?

און אויב דו זעסט א שמייכל אויף מיין פנים,
און אויב די פרייד האט מיך נאך נישט פארלאזט,
און אויב איך שטיי נאך קעגן מיינע שונאים —
צי ווייסטו, וויפל דאס האָט מיך געקאָסט ?
מען האָט געפרוּווט דעם שמייכל ביי מיר רויבן,
מען האָט געפרוּווט פארטיליקן מיין פרייד,
מען האָט געפרוּווט דערהרגענען מיין גלויבן,
מען האָט געפרוּווט דערווערען מיינע רייד.
אנטקעגן מיר געגאָנגען איז די שנאה
פון אלע ווינקלען אויף דער גאַרער ערד —
קיינ אַרט האב איך דאָרט נישט געדארפט געפינען,
געדארפט האָט מיין געזאָנג דאָרט זיין פארווערט.
אנטקעגן מיר געגאָנגען איז דער ליגן
אין אלע אַבערגלויבנס אָנגעקליידט,
און דאָס געזעץ האָט אלע מאָל געשוויגן
אויף סאַנקציאָנירן דאָס פארברעכן גרייט.
ווי וואלט איך דאס געקאָנט אריבערטראָגן
און מיט עקשנות מאַנען מיינע רעכט,
און איינער קעגן אלעמען זיך שלאָגן —
ווען נישט דער גלויבן, אָז איך בין גערעכט ?
איך האָב דעם צווייפל פון מיין הארץ געטריבן,
איך האָב צום בלוט דעם יאוש נישט דערלאזט,
דער שמייכל אויף מיין פנים איז געבליבן —
צי ווייסטו, וויפל דאס האָט מיך געקאָסט ?

און ווידער די זעלבע אומהיימלעכע קעלט

און ווידער די זעלבע אומהיימלעכע קעלט —
ווי איך וואלט אויפסגניי איצט פארטריבן געוואָרן
אין פינצטערן צימער פון יענעם האַטעל,
ווי איך האב געוווינט אין די דרייסיקער יאָרן.
מיין פוילישע היים האב איך דעמאלט פארלאָזט —
דארט האט מען מיין ליד און מיין לעבן געוואָרן.
איך האָב נישט געוואוסט, אָז אין רוסישן פראַסט
ווערט קולבאַק מיין חבר געפירט אויף קאטאַרגע ;
איך האב נישט געוואוסט, אז אויך דאָרט ווערט צעשטערט
דאָס לעצטע, וואס איז מיר אין לעבן געבליבן —
איך האב נישט געוואוסט נאָך, ווי טריף און פארווערט
עס זענען די שורות, וואס איך האָב געשריבן.

און איצטער ? די זעלבע אומהיימלעכע קעלט,
וואס לויפט מיר ארום אינעם בלוט, אין די ביינער.
פאריז איז דער צענטער נאָך אלץ פון דער וועלט,
און איך אין האטעל דאָ בין ווידער בלויז איינער.
נאָר איצטער פארשטיי איך, פארוואָס איז מיין שפראַך
דער ביטערער גורל פון יידישן זינגער —
איך ווייס שוין, אָז מאַרקישן האט מען געבראַכט
אין טורמע מיט איבערגעבראַכענע פינגער ;
איך ווייס שוין, אָז יעדע באוואפנטע קראַפט
איז גרייט צו פארניכטן מיט שוועבל און פייער
דאס יידישע ליד מיינס — דעם בלוטיקן זאַפט,
וואס איז, ווי דאס אייגענע לעבן, מיר טייער.

פאריז, נאָעמבער 1956.

אָך, האָט מען מיין לעבן מיר צעבראַכן

אָך, האָט מען מיין לעבן מיר צעבראַכן,
אָפּגעהאַקט אין סאַמע מיטן בלי.
נישט קיין יום־טוב, נישט קיין אינדערוואַכן,
נישט קיין אָונט, נישט קיין אינדערפרי.
אויסגענוצט, באַליידיקט און פאַרשטויסן,
צוגערויבט פון הייליקסטן פאַרמעג,
האָט מען מיך געוואָרפן פאַרן דרויסן —
אין מיין בלוט צו שטיילן דאָס געשלעג.

הפּקר בין איך, ווייל איך בין דער שוואַכער,
יעדעס זידל־וואָרט פאַסט מיר זיך גוט,
און דעם שנוק פון יעדן דבר־אחר
שמעקט דער ריח פון מיין יידיש בלוט.
מיט מיין אויסזען לייכט איז אויפצורייצן:
אָפּגעלענקט מען האט אויף מיר דעם האָס —
פון די מיטלאַלטערלעכע קרייצן
ביז די שלאכטן צווישן קלאַס און קלאַס.

אָך, האָט מען מיין לעבן מיר צעבראַכן!
אויסגעריסן האָט מען פון מיין האַנט
אויך די פאַן פון קאַמף און פון נצחון
און געלאָזן מיך אליין ביים ראַנד.
חוזק קוקט ארויס פון גרויע אויגן,
שנאה אין די דינע ליפן זידט.
פון דער הויט מען האָט מיך אָפּגעצויגן,
און פאַרשעמט געבליבן איז מיין ליד.

בריסל, נאַעמבער 1956.

דער רוף

א.
דער רוף

א פיל פונעם בויגן אין גלוט
שפרינגט-אָפּ פון דער ערד ווי אַ שטראַל —
דאָס טראַגט מיך פון וואַרשע קיין לוד
דער העלער אַוויאַן פון „אל-על“.

ער רייסט דורך דעם וואַלקן ווי שוים,
דעם בלויען אין-סוף ער צעשניידט.
מיט מיר ווערט פאַרלוירן אין רוים
די אנונג פאר שטח און צייט.

פאַרוואָס איז אין קעל אזוי ענג ?
פון וואַנען דער שוידער אין גוף ? —
אַ נס איז געשען : איך געדענק
פון טויזנטער יאָרן דעם רוף.

אים האָט נישט פאַרטויבט דאָס געשריי
אויף אלע געמערק פון דער וועלט.
מיט יידישע גבורה און וויי
האַט ער זיך אנטקעגנגעשטעלט.

פון אויבן דער הימל איז ריין,
פון אונטן — א שוואַרצער תהום.
איך ראַטעווע איצט מיין געביין
פון הונדערטער דורות פאַגראָם.

איך טראַג זיך ארויף און ארויף,
אַלץ ווייטער ווער איך פון דער ערד.
וואס שנעלער איך לויף און אנטלויף —
דער רוף ווערט אַלץ העכער געהערט.

ער יאָגט איבער טייכן און בערג —
פון פלי דער אַוויאַן איז צעגליט.
נאר פלינקער פון אים איז דער פערז
פון יהודה הלויס א ליד.

די זון ווערט פארוואנדלט אין פלאם,
די שטערן פארשיטן דעם וועג —
ער היפערט אריבער דעם ים
און קוקט אויס א זיכערן ברעג.

די פייל פונעם בויען אין גלויב
ווערט שנעל צו דער ערד שוין געבראכט.
אָט זע איך דאָס פייער פון לוד —
דאָס ליכט אויפן ראַנד פון דער נאכט.

ב
„פארבלייבט!“

דעם באַדן פון שטיין און פון ליים,
דורך טויזנטער יאַרן פארברענט,
האַב איך ביי מיין אַנקום אהיים
אין ערשטער מינוט נישט דערקענט.

דער פלי-פלאץ איז ציכטיק און ריין,
די ערד איז מיט אספּאַלט געדעקט.
אין קעל איז דאָס שטילע געוויין
געבליבן פארשטיקט און פארשטעקט.

געדארפט האָב איך שטיין אויף די קני
און קושן די נאַקעטע ערד.
נאָר איך בין געקומען אין פלי,
און איך בין איר חסד נישט ווערט.

פאר מיר האָבן מענטשן געגרייט,
געפלאסטערט דעם פלי-פלאץ אין לוד,
איך האב נישט געאַקערט, געזייט,
איך האב נישט פארגאַסן מיין בלוט.

איך האָב נישט געטראָגן קיין לאַסט,
איך האָב נישט געזונגען איר ליד.
געקומען בין איך ווי אַ גאַסט,
ווען אַלץ האָט שוין צען מאָל געבליט.

אין וואקל שטעל איך איצט מיין טראַט,
א מענטש נעמט מיין פאַס און פארשרייבט.
— איר זענט אַ טוריסט בלוין? אַ שאַד.
ער ווינטשט מיר: „שלום“ און: „פארבלייבט!“

„פארבלייבט!“ — אין דעם וואָרט האָט דערוואַכט
די ליבשאַפט, די זאַרג און די פּיין,
און איך האָב דערזען אין דער נאכט —
פון שטערן די היימישע שיינן.

ג
נאכט

דער אויטאָ יאגט דורך און צעשניידט
די הייסע און דומפיקע נאכט.
אַ שטומקייט הענגט איבער דער ווייט,
נאָר דאכט זיך, אַז עמיצער וואכט.

אין דאָרפישע הייזער איז שטיל,
נישטא אין די פענצטער קיין ליכט,
נאָר אַזש ביז צום ווייטאַן איך פיל
פון אומרו און זאָרג דאָס געוויכט.

די חשכות גענענט צו איר סוף,
איך ריר זי אַזש אָן מיט דער האַנט. —
וועט קיינער נישט שטערן דעם שלאָף,
די שעה פונעם אַפרו אין לאַנד ?

עס שלאָגט פון פרדסים א היץ,
דאָרט רייפט איצט די גאָלדענע פרוכט.
א שטערן לויפט דורך ווי א בליץ —
צי האָט מיד דער שטערן געזוכט ?

אַן אייגענער בין איך — די ערד
האָט אויך אין דער נאכט מיד דערקענט.
אין שטילקייט האָט זי מיד דערהערט,
אין חשכות האָט זי מיד פארבלענדט.

איך ווער איצט באַפרייט פון דער שטראָף,
דער גרעסטער פון לעבן — די שאַנד. —
זאָל קיינער נישט שטערן דעם שלאָף,
די שעה פונעם אַפרו אין לאַנד.

ד פרימאָרגן

מען האָט אין א שטוב מיך געבראכט,
און גרייט איז פאר מיר דאָרט א בעט.
— א דאַנק! ס'איז נאָך טאַקע איצט נאַכט,
נאר רוען פאר מיר איז צו־שפעט.

כ'וועל שטיין אין דער אָפענער טיר,
דערווארטן דעם אַנקום פון טאָג,
און זען, ווי אין לייכטן באריר —
דאָס ליכט טוט פון הימל א שלאָג.

א ווינטל לויפט איבער קוים־קוים —
א בשורה אין שטילן פארטרוי.
און פלוצים דערזע איך א בוים
אינגאנצן באגאָסן מיט טוי.

א רגע — דער הימל ווערט בלייך,
א צווייטע — דער הימל איז בלאָ.
ווי שרעקלעך, ווי שנעל און ווי ווייך
די נאכט פאלט אראָפּ אין איר דנאָ.

א פויגל שניידט איבער די לופט,
דער צווייטער נאך אים — אין געיעג,
און איינער דעם אנדערן רופט
צו וואַנדער, צו מי און געשלעג.

דאָס גראַז קריגט צוריק שוין דעם גריין,
די בלום קריגט צוריק שוין די פארב,
און ס'טיילט זיך שוין אָפּ יעדער מין
באזונדער, און גרויזאָם, און האַרב.

נאָר דאָ, אין דער אָפענער טיר,
שטייט שטיל און פארטייעט א מענטש,
און יעדע דערוואכטע קאָליר
ווערט איצט פון זיין שמייכל געבענטשט.

ה

ווי קליין אָט דאָס לאַנד נישט זיין

ווי קליין אט דאָס לאַנד זאל נישט זיין —
איזו יעדער שפאציר אַ סורפריז.
א פרישע, אַן אנדערע שיין
אנטפלעקט זיך פון אונטער די פיס.

מיט יעדער מינוט אין מעת-לעת
דער הימל בייט איבער דאָס ליכט,
און ממש אזוי ווי אַ נס —
די שיינקייט דערשיינט אומגעריכט.

די שטרענגקייט פון שטיינערנע בערג,
די שלוה פון רואיקן טאָל. —
גאָט האָט דא געענדיקט זיין ווערק
פון מעשי-בראשית אמאל.

און ווי אין גן-עדן פארווירט,
איך זוך פון דער ערד איר געשטאַלט —
אין גרינקייט פון פליין, וואָס וויברירט,
און אין דעם שיפוע, וואָס פאַלט.

אין טיך, וואָס שניידט איבער דעם וועג,
אין באַרג, וואָס פארשטעלט מיר דעם רוים,
אין ים, וואָס לויפט אָן ביי דעם ברעג
און קושט דאָרט דעם זאמדיקן זוים. —

און אפשר איז טאַקע באשערט,
אז דאָס איז דאָס איינציקע אָרט,
ווי איך וועל געפינען דעם ווערט
פון טאַט און פון קראפט אין מיין וואָרט.

ו רויטע ערד

די ערד אין הרצליה איז רויט
און קרישלט זיך לייכט אין דער האַנט.
איך ווייס נישט, צי טויג זי אויף ברויט —
איך ווייס נאָר, אַז דאָס איז מיין לאַנד.

פון ליידנשאפט איז זי צו־הייס ;
געפלעגט ווערט איר יעדער געוויקס
מיט טראָפנס פון וואַסער און שווייס,
באשיצט פונעם מענטש מיט דער ביקס.

איר נאקעטקייט טוט אזוי וויי,
פון ליבשאפט — דאָס האַרץ ווערט פארקלעמט.
דאָס לאַנד פונעם רעגן און שניי
געלאָזן האָב איך אין דער פרעמד.

דאָרט קלאַגט א בעריאָזע און שרייט
און רייסט זיך די בלעטער פון קרוין
אויף יענער יארהונדערטער־צייט,
וואָס איך האָב אין פוילן געוווינט.

וואָס איז דאָרט געבליבן נאָך מיר ?
צעשטערטע מצבות און שטויב ;
אַ שטומע, פארשלאָסענע טיר,
וואָס גליווערט דערשראָקן און טויב.

די ערד איז דאָרט פרוכטבאר און פעט,
דאָס אש ווערט פארוואנדלט אין מיסט.
זי גיט פאר מיליאָנען די זעט —
אַן ארבעט כמעט און אומזיסט.

איך האָב מיט מיין בלוט זי גענערט,
איך האָב זי געשיצט מיט מיין ליד.
נאָר מיר איז דאָרט לעבן פארווערט,
ווייל איך בין געבליבן א ייד.

די ערד אין הרצל'יה איז רויט
און קרישלט זיך לייכט אין דער האַנט.
איך ווייס נישט, צי טויג זי אויף ברויט,
איך ווייס נאָר, אַז דאָס איז מיין לאַנד.

ז
אין גליל

איך גיי אין כאמסינישן ווינט
און איבער מיין קאָפּ איז די זון —
אין פוילן איז האַרבסט שוין אַצינד,
באַר איך וויל נישט וויסן דערפון.

מיך פרוווט נאָך דעריאָגן אהער
דער רויש פון די בלעטער אין פאַל.
איך וויל נישט געדענקען שוין מער
די פארבן פון גיפט און פון גאַל.

איך נידער אראָפּ אינעם טאַל —
וואָס איז מיר געבליבן פון דאָרט ?
נישט מער ווי דער שפור פון מיין קול,
א ניגון אָן קלאַנג און אָן וואָרט.

איך נידער אראָפּ אין גליל —
וואָס האָב איך פון פוילן געבראַכט ?
א ווייטיק, וואָס נאַיעט מיך שטיל,
אַ ניגון פון שרעק און פון נאכט.

איך נידער אראָפּ פון די בערג,
די חמימה פארכאפט מיך אין פלאַם.
אין האַלדזש שטיקט מיך אלץ נאָך און ווערגט
דער ניגון פון יענער זייט ים.

— כנרת, מיין גאַלדענע פרייד,
פון אומקום באשיץ און באהיט —
דיין רו און דיין חסד פארשפרייט
אויף מיר און מיין אומגליקלעך ליד !

ח כנרת

„ופני לא יראו . . .“
(שמות ל' ג)

א היץ און א קעלט אינעם בלוט
באגלייט מיך פון טבריה קיין צפת —
אין משך פון פופצן מינוט
געביטן ווערט ראש דער קלימאט.

ארום דעם כנרת אין קרייז
איך דריי זיך און קאָן נישט אַוועק.
פארכישופט איך קום אָן באנייס
צו אים פון אַן אנדערן ברעג.

נאָר ווי איך פארליר אים פון בליק —
געענדערט ווערט גלייך זיין קאליר,
און ווען איך קום ווידער צוריק —
אַן אנדערער איז ער פאר מיר.

ווייל וויפל מינוט אין דעם טאָג —
אזויפיל קאלירן ער האָט.
צי האָט דען שוין עמיץ געזאָגט,
אַז דאָס איז דער שפיגל פון גאָט ?

אויב דו ווילסט דערזען זיין געשטאלט —
פון ליכט און פון פארב ווערסטו בלינד.
א רגע דיין פנים באהאַלט
ביז וואָנען דער צויבער פארשווינדט.

נאָר פונקט ווי צום פייער מיך ציט
צוריק צו זיין פיבער און בלענד.
און אין דעם פארנאכט ווען ער גליט —
אין אים וויל איך ווערן פארברענט !

ט
א נאכט אין צפת

דער רעגן פון שטערן אין צפת
איז לאנג שוין געוואָרן פארטראכט.
איך האָב אזאָ זכיה געהאַט —
איך האָב דאָרט געחלומט א נאכט.

איך גיי איבעם גאַסן־געהאַנג,
אין שאַטן צו הויכקייט איך שטייג.
דאָס האַרץ ווערט צעשפּאַרט פון געזאַנג,
וואָס שוואַרצער און טיפּער איך שווייג.

איך שטרעק אויס אין חושך די האַנט —
אַן אַנשפּאַר איך זוך פאר מיין טראַט.
און שווער איז אריבער דעם ראַנד
פון וואַר און פון טרוים אין דער שטאַט.

דער שאַטן איז גאַנץ ווי א פּלעק
און זאַפט אין זיין ווייכקייט מיך איין.
איך הייב אָן פּאַרלירן די שרעק
אויף גרענעץ פון זיין און נישט־זיין.

מיין עבר פּאַרשטעלט איז און שטום,
פּאַרווישט איז זיין יעדער קאַנטור ;
פון ליכט און פון רויש און פון רום
איז מער נישט געבליבן קיין שפור.

פּאַרוואַקסן בין איך מיט דער נאַכט,
ביז ראוי וועט זיין די מינוט,
אַז איך זאָל ארויס פון איר טראַכט
פּאַרכלינעט פון ליכט און פון בלוט.

אויפן הר-ציון

די שטאָט איז צעשפּאַלטן אויף צוויי,
און ציון דער באַרג — אין דער מיט.
אַ צייכן פון ווײַנד און פון וויי,
אין האַרץ פון ישׂראל אַ שניט.

אין רעשטן בנינים פון שטיין
דערקענסטו די שייכטן פון צייט. —
געדענק, אַז די וואַנט פון געוויין
איז דאָרט, אויף דער אנדערער זייט.

אַ גרענעץ אינמיטן דער שטאָט,
דיין יעדער באוועג ווערט פארקלעמט,
און טוסטו אַ ברייטערן טראַט —
געפינסטו זיך שוין אין דער פרעמד.

אפילו דער שטים איז צו־ענג —
עס פעלט פאר איר עכאָ די ווייט. —
דער קבר פון רחל, געדענק,
איז אויך אויף דער אנדערער זייט.

און וואָס איז געבליבן דאָ גאַנץ?
און וואָס איז געבליבן פארהיט?
פון דוד המלך דער גלאַנץ,
צי גאָר פונעם תהלים זיין ליד?

איך ווייס, אַז דער גלאַנץ איז נישט דער,
אַז ער איז געפעלשט און געבאָרגט;
איך ווייס, אַז פון ליד איז נישט מער
געבליבן, נאָר ווייטיק און זאָרג.

איך האָב דאָס פון גלות געבראכט
אין פרעמדע ניגונים פארקליידט.
נישטאָ דאָרט פון דוד די פראכט,
נישטאָ דאָרט קיין שפור פון זיין פרייד.

זאל זיין ! איך וועל צינדן א ליכט
און געבן דעם ייד מיין געשאַנק.
נאָר זאָל ער נישט זען מיין געזיכט
אין טרויער פון תהלים־געזאַנג.

גיי שנעלער אוועק און פארשווינד,
נאָך איידער מען הערט דיין געשריי,
נאָך איידער פון טרערן ווערסט בלינד — — —
די שטאַט איז צעשפּאַלטן אויף צוויי.

יא כרמל

דער וועג פירט ארויף צו דעם באַרג
צו העלערן הימל און שייך.
די לופט איז דאָ לויטער און האַרב
און שמעקט מיט דעם ריח פון וויין.

איך קוק פונעם כרמל אראָפּ
און קאָן פונעם אָרט נישט אוועק.
מיר הייבט זיך אָן מישן אין קאָפּ
אין שכרות פון תענוג און שרעק.

דער ים האָט אַ נעץ דאָרט פארשפרייט
און ציט מיך אהין צו זיין פלאַך.
אַן אנגסט מיך באַפאַלט : איך ווער גרייט,
די בלויקייט פון ים מאכט מיך שוואַך.

איך קלאַמער זיך איין אין באַריער
אין מורא פאַר פלי און פאַר שוונג.
צו־לייכט איז מיר איצט און צו־שווער
פאַרהאַלטן דעם גוף פון אַ שפּרונג.

אין האַרץ ווערט פאַרגליווערט דאָס בלוט,
פון גלוסטונג ווערט גלאַטיק מיין הויט.
געטראָפן האָט מיך די מינוט
פון חשק און תאוה צום טויט.

א נס : איך ווער פּלוצים באַפרייט
פון טיפן תהום און זיין שרעק,
און קלאָר זע איך איצט פון דער ווייט :
דער ים איז גאר העכער פון ברעג !

יב
זון-אונטערגאנג אין נתניה

א זויבערער שבת-פארנאכט
אין בלוי לעכץ הימל געצירט.
די קראַמען — פארהאַקט און פארמאַכט,
דער פרידלעכער עולם שפאצירט.

ער שטראַמט אין דער ברייט און ער ציט
צום פאַרק אויפן ראנד פונעם ים.
און שנעל ווערט נתניה צעגליט
אין פארבן פון פורפור און פלאַם.

פארשלונגען בין איך פון המון,
מיין פרעמדקייט ווערט מער נישט דערקענט.
איך קוק זיך ארום און איך שטוין —
צי האָט זיי די שקיעה פארבלענדט ?

איך בין דאָך אין שטאַט דאָ א גר,
מיין קלייד איז פון וועג נאָך פארשטויבט.
איך קום דאָך ערשט נאַרוואַס אהער —
פון ווייטיק בין איך נאָך פארטויבט.

צי ווייסט דאָ נישט קיינער דערפון ?
צי זעט שוין נישט קיינער מיין שרעק ? —
דער שטראַם נעמט מיך ווארעם ארום
און פירט מיך אראַפ צו דעם ברעג.

א רויטער, צעפייערטער קנויל
באַרירט שוין דעם גלאנציקן פלאַך.
באלד וועט פון מיין שוויגנדיק מויל
אַ שפּריץ-טאָן די בלוטיקע שפראַך.

יג
די באפרייער

פאר יעטוועדן בוים וואָס דו זעסט
איז ערגעץ געפאלן א העלד,
איז ערגעץ געבליבן א נעסט —
א היים, ווו אָן אייגענער פעלט.

און איך שטיי אצינד אויף א באַרג —
מצבות פון נאַקעטן שטיין.
ווי פעלז מוז דאָס האַרץ דאָ זיין שטאַרק,
ווי פעלז — אויך דאָס וואָרט אין די ציין.

די שטילקייט ארום און ארום
שלינגט איין אָן אַן עכאָ דאָס וואָרט,
און שטעלט אויף אָן אייביקן תּחום
פון רו אויף דעם הייליקן אָרט.

פאר יעדן דער זעלבער קוואַדראַט,
דער זעלבער — אין מאָס און געשטאַלט :
א גרויער און שטייגערנער פּלאַט
פאר יעדן — פאר יונג און פאר אַלט.

נאָר ווי איך נעם לעזן די שריפט —
גייט אויף פונעם קבר א פּלאַם,
און דומפ קומט ארויס פון דער טיף
דער אייגענער נאָמען און שטאַם.

— — — — —

צי קוקט זיך דאָ קיינער נישט אום ?
ניין, קיינער האָט גאַרנישט געהערט.
א שטילקייט ארום און ארום,
אָן אייביקע רו אויף דער ערד.

יך אן אַלטער באקאנטער

געטראָפּן האָב איך אים אין גאַס,
א שטילער איז ער מיך פארביי.
זיין פנים געווען איז טויט־בלאַס,
די אויגן — פארגאַסן מיט בליי.

און פלוצים, ווי איך וואָלט דערשפּירט,
אַז איך בין שוין מער נישט אליין —
דער מענטש איז געשטאַנען פארווירט,
ווי איבערגעביטן אין שטיין.

דערנענטערט האָב איך זיך צו אים,
אומזיכער האָב איך אים געגריסט,
און דעמלט דעהערט כ/האָב זיין שטים :
— איך קען דיך און ווייס ווער דו ביסט ...

אויך דו ביסט געקומען אהער
צו זוכן א טרייסט אין דעם זאַמד ?
אויך דיר איז געבליבן נישט מער,
ווי אַט אַ דער פּאַס ביי דעם ים ?

און וווּ איז דאָס מונטערע ליד ?
און וווּ איז דיין טרוים אויף דער וואָר ?
און וווּ איז געוואָרן פארהיט
דער שפור פון פארגאַנגענעם דור ?

— גענוג שוין, גענוג שוין, גענוג !
איך קען שוין די ניקטערע רייד.
זיי זענען צו־כּיטרע און קלוג —
דערשטיקן מיך זענען זיי גרייט.

נאָר איך האָב נאָך גארנישט געשענקט,
איך בין נאָך נישט מיד און דערשעפט.
דעם גאַנג פון אמאָל איך געדענק,
דאָס ליד, דאָס פארגאַנגענע, לעבט !

טו
נ ג ב

פון דינינקע ביימלעך א ריי,
און ווייטער — די ערד ווערט פארברענט.
דער מדבר ליגט אפן און פריי
און ווארט אויף די מענטשלעכע הענט.

אים נעמט מען נישט איין מיט געזאנג,
אים נעמט מען נישט איין מיט געווער.
ער ווארט שוין יארהונדערטער לאנג
אויף ווערן פארוואנדלט אין ערד.

ער ליגט אין געוואלגער פון שטיין,
אין טרוקענע זאמדין דערשטיקט —
אים דארף מען מיט נעגל און ציין
באהערשן א שטיק נאך א שטיק.

דער שווייס איז זיין ערשטער פארלאנג,
און וואסער — דאָס איינציקע ליד.
ער ווארט שוין יארהונדערטער לאנג
אויף ווערן באגרינט און צעבליט.

דו זעסט ווי דער מענטש קומט אהער ?
ווי שטיל און באשיידן ער טרעט ?
ווי ער נעמט דאָ איין אָן געווער
די נאָך נישט געבוירענע שטעט ?

אן אנשטרענג — דער שטיין האָט גערירט,
א שפּאַן איז געוואָרן באפרייט — — —
און וואסער וועט ווערן דערפירט
פון ערגעץ א טייך אין דער ווייט.

טז יד מרדכי

און דאָ, אויף דער גרענעץ פון מאָרד,
וון מענטש קעגן מענטש ווערט אַ וואָלף,
פארנומען האָט ווידער זיין אָרט
דער גיבור פון יידישער פּאָלק.

אין איין האַנט געביילט איז די פּויסט,
אין צווייטער איז גרייט דער גראַנאַט.
זיין גוף איז געווענדט אויף פּאַרויס,
א גרייטער צו שפרונג און צו טאַט.

נאָר וואָס זע איך איצט אין זיין בליק ?
נישט שנאה און נישט קיין פּאַרדאָכט.
פאר שלום און מענטשלעכן גליק
געגאַנגען איז ער אין דער שלאַכט.

מיר דוכט, אַז דער בראַנז איז צעגליט
און כוואליעט נאָך אויס זיין פּאַרלאַנג.
ער רופט דעם אראבער און ייד
צו פרייהייט און פעלקער-געזאַנג.

מיר דוכט, אַז זיין ברוסט איז אין ברויז,
מיר דוכט, אַז אין שטומקייט ער שרייט :
— ארויס פון טראַנשייען, ארויס,
פון דער און דער אנדערער זייט.

און נעמט זיך, ווי ברידער, ארום,
און בויט אויס בשותפות די שטעט —
פאר אלעמענס ווילזיין און רום,
פאר אלעמענס שלום און זעט !

א זייטיקער, שמאלער שאַסיי

א זייטיקער, שמאלער שאַסיי —
 צי קאָן מען אים רופן א כביש? —
 אין בלויזען פרימארגן איך גיי —
 ווי לויטער די לופט איז און פריש!

די זון האָט זיך נאָך נישט צעברענט,
 דאָס גראַז האָט אין זיך נאָך דעם זאַפט,
 דער הימל איז נאָך נישט פארבלענדט,
 דער שאַטן פארמאָגט נאָך זיין קראַפט.

איך אַטעם פאמעלעך און גרינג
 און קאָן נישט באגרייפן דעם סוד,
 פארוואָס איז מײן גאַנג אזוי פלינק,
 אָו טראָט ווערט געבוירן פון טראָט?

איך בין נישט אַליין אין דער פרי.
 דער שמאלער שאַסיי איז איצט פול
 מיט מענטשן, וואָס גייען צו מי,
 מיט קינדער, וואָס איילן אין שול.

איך בין אין דעם גאַנג נישט אַליין,
 כאַטש איך וועל נישט שמעלצן קיין שטאַל,
 כאַטש איך וועל נישט טעסען קיין שטיין —
 אויך איך בין נישט פריי פונעם עול.

איך בין נישט אַליין אין דעם גאַנג,
 מיט טויזנטער גיי איך איצט מיט.
 מיט זיי נעם איך איין אַט דאָס לאַנד —
 דעם באַדן פאר אייגענע טריט.

יח
פון מזרח און מערב

פון מזרח — די שנאה אין פלאם,
פון מערב — דער אַפגרונט אין ים,
און צווישן דער סטיכיע און האַס —
א לאַנד וואָס איז שמאַל ווי א פאַס.

איך שטרעק אויס צו מזרח די האנט —
זי ווערט אַפגעגאַסן פון בראַנד ;
איך שטרעק אויס צו מערב דעם פוס —
פארגיסט אים דער שטורמישער פלוס.

איך הייב אויף צום הימל דעם בליק :
אַ זון, ווי אַ גאַלדענע שטריק,
כאַטש כאפ זיך ארויף און דערגרייך,
ווייל וואַקסן קאַנסט נאָר אין דער הייך.

קיין ברייט איז נישטאָ, נאר א לענג,
דעם בוים אין די וואַרצלען איז ענג.
און אויב עס דארף קומען אַ פרייד —
פארפעלט פאר איר אטעם די ברייט.

א גרענעץ אויף ים און אויף באַרג —
ווי קאַרג איז די ערד, אוי, ווי קאַרג !
קיבוצים, ישובים און שטעט —
א לאַנד, וואָס איז שמאַל ווי אַ ברעט.

און דאָס איז צופיל נאָך, צופיל —
דאָס ברעט איז דעם שונא א ציל — — —
פון מזרח — די שנאה אין פלאם,
פון מערב — דער אַפגרונט אין ים.

יט
אַפשייד

אַט באלד שוין פארלאָזן איך דיין גבול,
ישראל, מיר ווערן צעשיידט.
מיין לייב, ווי אַ מילגרוים, איז פול
מיט קערנער פון וויי און פון פרייד.

אין הארץ בלוטיקט אלץ נאָך די ווונד
פון אַנפאל אויף רמת-רחל —
נישט העלפן וועט מער דאָס געזונט,
אז זי זאָל פארהיילן זיך שנעל.

אַזש ביז צו מיין לעצטער מינוט
געדענקען וועל איך דעם גליל,
און ס'וועט מיך באגלייטן פון לוד
דאָס ליכט פון כנרת אין שפיל.

זיין בלאַקייט וועט ווערן אנטפלעקט
אמאָל אין אַ פראַסטיקן שניי
און ווארפן אַ העלערן פלעק
אין ליד פון מיין טרויער און וויי.

און דעמלט וועל איך אויף מיין הויט
דערפילן דעם ווארעמען ווינט.
מיך וועט ער באשיצן פון טויט,
פון פיין און פון פרעמדקייט — מיין קינד.

נאָר אויב איך וועל קומען אמאָל
אויף תמיד אהער, ווי א ייד —
דערלויב מיר פון פוילישן טאָל
אויך ברענגען דעם טאָן פון מיין ליד.

שלום דיר, ישראל! דיין ליכט
וועט שיינען אויף אלץ וואָס איך טו.
איך נעם איצט די בענקשאפט מיט זיך,
און — זאָל זי נישט געבן קיין רו!

תל־אביב — בריסל,

אקטאָבער 1956 — יאנואר 1957

אינה אלט

חרוב

7	ביים בוג .
8	מייע מאמע אין געטא .
9	הער מיך אויס .
10	מזין לעבן .
11	דאָס זילבענע גלעקל .
12	אַנזאָג .
13	אויף א באַנק .
15	געסט .
17	אז חויל איז דעם הינט .
18	היי, ארטילעריסט .
19	טוינטער מילן .
20	פארגעסן, פארגעסן .
21	מערער מעש דערלאנג, אַרקעסטער .
22	אויף מערב .
24	נישטאָ .
25	ירושא .
26	אין שאָטן .
27	רויטע הימלען .
29	א מעשהלע .
31	חרוב .
33	הבדלה .
34	צום לאַנד אָן געחיינן .
35	א פריילעכס .
37	דענקמאָל .
38	ישראל שטערן .
39	אָן יידן .
41	אין חארשעזער געטאָ איז חודש ניסן .
44	שטארקער פון טויט .
45	נאָך אונדז .
46	צו .
48	טומאה .
49	גליק .

50	אין דעם שיינעם הארשע
51	דאָס ליד פונעם פוילישן ייד
53	דער רויך
54	די טענה פון אן אלטן ייד
55	יידיש, מיין טייערע שפראך
56	מיין מאמע
58	טרייסט
60	אמאָל איז געווען
61	איך לעב
62	געדענק נאָר
63	אזוי גייען יידן צוריק אין אייראָפּע
64	אויף פוילישע פעלדער
65	טו א נדר
66	מיט שוים אויף די ליפן
68	מאמע, מאמע, מאמע מיין
70	ליד וועגן גליק
74	הארט-צו
75	נישט פון קיין חייטער נסיעה
77	חבר מיינער, קום שפאצירן
78	אַ קורצער חייג
79	דאָס גרינע איז גוט צו די אויגן
81	ביים ראָג פון זאַמבאַקאַחסקע-טאַראַגאַחע
82	א פרוי אין א טוך
83	דער ברוק איז געבליבן
85	ביים חייגל זענען ציגעלעך געשפרונגען
86	אוי, די חיינטן
87	ערב פרילינג
88	לעבעדיקע פארבן
89	איך בין נישט פרום
90	פון וואנען
91	בליענדיקע צחייגן
93	א חונדערלעכע זאך
94	דאָס ליד ווערט נישט צונויפגעשטעלט
95	חונדער
96	פאר אלעם
97	א יונגער ייד מיט שווארצע אויגן
98	איך קאָן נישט שחייגן
99	איך רעד איצט שטיל
100	אויף יענע טרעפּ
101	בין אצינד נאָך
102	הער קאָן דען פארגעסן ?

103	כל זמן .
104	ערשטער חודש .
105	סוף ח'נטער .
106	מערץ .
107	אין אָט דעם זומער .
108	דאָס האָרט .
109	איינ ליד .
110	חי דין דו ביסט .
111	נישט אלץ .
112	ס'איז גוט .
113	דער ציילט די יאָרן .
114	נאָך איידער .
115	ביים דענקמאָל פון געטאָ .
120	אויף זייער שפראך .
121	פארגיב מיר, פריינד .
122	אוהל פריץ .
124	נאָך איינער .
125	אין דער ברייט .
126	ליד .
127	מיין אַרקעסטער .
128	דאָס הארץ .
129	א שטראל .
130	דער ריח פונעם פריש־געכאקן ברויט .
131	טרוים .
132	טשארלי טשאפלין .
133	חלום .

ב י י מ ר א נ ד

137	א פרעמדער טאָן .
138	פארשונדן .
139	כ'בין גרייט .
140	און אפשר .
141	דער טויט פונעם זינגער .
142	אין ח'נטער־פארנאכטן .
143	אן אדרעס .
144	צו פרי .
145	ביי דעמען זאָל איך מאַנען .
146	נישט אַנגענומען .
147	די הייטקייט בלענדט .
148	מ'יין האָרט .
149	* * *

150	צי חייסטו
151	און חידער
152	אָך, האָט מען מיין לעבן מיר צעבראַכן

ד ע ר ר ו ף

155	א. דער רוף
157	ב. „פארבלייבט!“
158	ג. נאכט
159	ד. פרימאָרגן
160	ה. חי קליין
161	ו. רויטע ערד
163	ז. אין גליל
164	ח. כנרת
165	ט. א נאכט אין צפת
166	י. אויפן הר־ציון
168	יא. כרמל
169	יב. זוך־אונטערגאנג אין נתניה
170	יג. די באפרייער
171	יד. אן אלטער באקאנטער
172	טו. נגב
173	טז. יד מרדכי
174	יז. א זייטיקער, שמאַלער שאַסיי
175	יח. פון מזרח און מערב
176	יט. אָפשייד

